PANAİT ISTRATİ

KİRA KİRALİNA

ÇEVİREN
YAŞAR NABİ

VARLIK YAYINLARI

KİRA KİRALİNA • PANAIT ISTRATI

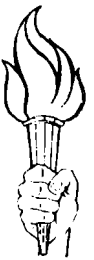
21

PANAİT ISTRATİ

KİRA, KİRALİNA

Çeviren:
YAŞAR NABİ

Üçüncü Basılış

VARLIK YAYINEVİ
Ankara caddesi, İstanbul

VARLIK CEP KİTAPLARI: 21

PANAİT ISTRATİ'NİN ESERLERİ:

Sokak Kızı (3. basılış)	Cep.	Kit.	Sayı 1
Arkadaş (2. bas.)	»		» 9
Hayat Yollarında (2. bas.)	»	»	» 15
Kira Kiralina (3. bas.)	»		» 21
Kodin (2. bas.)	»	»	» 25
Uşak (2. bas.)	»	»	» 27
Angel Dayı (3. bas.)	»	»	» 31
Akdeniz, Gündoğusu (2.bas.)	»	»	» 33
Akdeniz, Günbatısı (2. bas.)	»	»	» 36
İş Bulma İdarehanesi	»	»	» 48
Aldatan Işık	»	»	» 54
Baraganın Dikenleri (2.bas.)	»	»	» 63
Perlmutter Ailesi	»	»	» 72
Sünger Avcısı (2. bas.)	»	»	» 84

Her kitap 1 lira

Varlık Yayınları, sayı 271
İstanbulda Yeni Matbaada basılmıştır.
Haziran, 1954

PANAİT ISTRATİ

1921 Kasımının ilk günlerinde, Nice hastahanesinden bana bir mektup gönderildi. Bu mektup, kendini boğazlamış olan bir ümitsiz üstünde bulunmuştu. Aldığı yaradan sonra yaşaması için pek az umut vardı. Mektubu okudum ve deha uğultularından hayrete düştüm. Ovada yakıcı bir rüzgâr. Bu, Balkan memleketlerinden yeni bir Gorki'nin itiraflarıydı. Hayatını kurtarmıya muvaffak oldular. Kendisini tanımak istedim. Mektuplaşmaya başladık. Dost olduk.

Adı Istrati'dir. 1884 de, İbrail'de tanımamış olduğu bir Rum kaçakçısı ile bir Rumen kadından doğdu. Bu takdire şayan kadın fasılasız bir çalışmadan ibaret olan hayatını ona vakfetti. Istrati anasını çok sevmesine rağmen, on iki yaşındayken, bir âvarelik hevesine, yahut da kemirici bir tanımak ve sevmek ihtiyacına kapılarak ondan ayrıldı. Güneşten yanarak, yağmurdan ıslanarak, evsiz, aç, hasta, ihtiraslarla malûl ve sefaletten kıvranarak, yirmi sene süren bir âvarelik, harikulâde maceralar, yıpratıcı çalışmalar, dolaşmalar ve meşakkat hayatı. Meyhane garsonu, börekçi, çilingir, kazancı, makinist, amele, kazmacı, hammal, uşak, ilân dolaştırıcı, tabelacı, sıvacı, gazeteci, fotoğrafçı, yapmadığı iş kalmamıştır... Vaktiyle, ihtilâlci hareketlere de karışmış, ekseriya on parasız, bazan bir gemiye gizlice girerek ve keşfedilip ilk iskelede sahile atılarak, Mısırı, Suriyeyi, Yafayı, Beyrutu, Şamı, Lübnanı, Şarkı, Yunanistanı, İtalyayı dolaştı. Her şeyden mahrumdur fakat bir hatıralar dünyasını depo etmekte, ekseriya bilhassa Rus üstadlarını ve Garp muharrirlerini oburca okuyarak açlığını öldürmektedir.

O doğuştan bir hikâyeci, bir şark hikâyecisidir ki kendi anlattıklarından heyecana kapılır ve duygulanır; kendini buna öylesine kaptırır ki hikâye bir defa başladı mı bir saat mı yoksa binbir gece mi devamı edeceğini kimse, hattâ kendisi de bilmez. Tuna ve onun dolambaçlı mecrası...

Bu hikâyeci dehası öyle önünde durulmaz bir kuvvettir ki, intiharının arifesinde, iki defa muztarip şikâyetlerini keserek geçmiş hayatının iki gülünçlü vakasını hikâye ediyor.

Kendisini hikâyelerinin bir kısmını yazmıya ikna ettim; o, iki cildi şimdiden yazılmış olan uzun soluklu bir esere girişti. Bu, hayatının bir anışıdır; eseri de hayatı gibi, dostluğa ithaf edilebilir: Çünkü dostluk, bu adamda, kudsî bir ihtirastır. Yolunun boyunca, rastlanmış yüzleri hatırlıyarak durur; her birinin kaderinde nüfuz etmiye çalıştığı bir muamma vardır. Ve romanının her faslı bir büyük hikâye gibidir. Okuduğum cildler arasında, bu hikâyelerden birkaçı, Rus üstadlarına lâyık eserlerdir. Mizaç ve ışık, kanaat sabitliği, trajik bir neşe, mustarip bir ruhu ferahlatan o anlatmak hazziyle onlardan ayrılır.

Bu pek canlı sayfaları yazan adamın Fransızcayı, klâsiklerimizi okuyarak, yedi yıl önce öğrenmiş olduğu hatırlanmalıdır.

ROMAIN ROLLAND

YAZARIN AÇIKLAMASI

Siz de, dostumuz Romain Rolland gibi bütün kitaplarımda rastlanacak olan umumi temi izah etmem icap ettiği fikrindesiniz.

Bu mevzu üzerinde, bizzat, bir izahta bulunmak lâzımgeldiğini hiç düşünmemiştim. Meslekten bir yazar değilim ve hiç bir zaman da olmıyacağım. Cemiyet okyanusunun derin sularında, Villeneuve'ün insan avcısı (1) tarafından oltayla avlanmam mukaddermiş. Ben onun eseriyim. İkinci hayatımı yaşıyabilmem için onun teveccühüne muhtactım, ve bu sıcak dostça teveccühü elde edebilmem için benden yazmamı istiyordu: «Sizden coşkun mektuplar değil, diye yazıyordu, eser istiyorum. Sizden daha mühim, daha dayanıklı olan, sizin cevherinizi teşkil eden eseri tahakkuk ettiriniz.»

Sağrıma yediğim bu kamçıyla — ayni zamanda dostum Georges Jonesco'nun bana cömertçe verdiği saman sayesinde — gayretle tırısa kalktım. Adrien Zograffi'nin hikâyeleri üçümüzün eseridir. Kendi başıma kalsam, ancak bina sıvacılığı, alâminüt fotoğrafçılık ve herkese elverişli âdi işler yapmak gelir elimden.

Adriyen Zograffi, şimdilik Şarkı seven bir delikanlıdan ibarettir. O Sorbonne'u istediği yerde bulan bir otodidakt'dır. Yaşar, hayal kurar, birçok şeyler ister. Daha sonraları, birçok şeylerin insanlar ve Yaradan tarafından fena yapılmış olduğunu söylemiye cüret edecektir. Biliyorum ki bina sıvacılığı ile «Promenade des Anglais» üzerinde ayak fotoğrafçılığı yapmıyan insanlara ve Yaradana karşı gelmek tehlikelidir; ama Fransada sizin bir sözünüz vardır; dersiniz ki: «İnsan hem herkesi hem de babasını birlikte hoşnut edemez» Ama ne de olsa, Andrien'in bu cüretkârlığının mazur görüleceğini umarım. Çünkü, bütün hürriyetini muhafaza ederek, o bir başka cürete de kalkışa-

(1) Romain Rolland.

caktır: Sevmek ve daima, her memlekette, bütün iyi kalbli insanların dostu olmak. Bu çeşit insanlar azdır, fakat Adrien insanlığın sanıldığı kadar geniş olduğu kanaatinde değildir.

Kendi hikâyesini anlatmıya sıra gelinceye kadar o şimdilik, başkalarının hikâyelerini dinlemekten başka bir şey yapmıyor. Gelin isterseniz, onunla birlikte dinliyelim.

PANAİT ISTRATİ

STAVRO

Adriyen, İbrail'de, Meryem Ana kilisesinden parka giden ayni isimdeki kısa caddeyi, dalgın bir tavırla geçti. Parkın kapısına gelince, öfkeli öfkeli durdu.

Yüksek sesle: «Yo! Bu kadarı da fazla!» diye söylendi. «Artık çocuk değilim!... Canımın istediği gibi yaşamak hakkımdır, sanırım.»

Akşamın saat altısıydı. İş günü, Parkın yolları, iki başlıca kapısına doğru, ıssızdı, leylâk kümeleri gece karanlığına gömülürken gurubun ışıkları kumları yaldızlıyordu. Yarasalar, ne yapacaklarını şaşırmış gibi, her yana uçuşuyorlardı. Şoselere dizilmiş tahta kanapelerin hemen hepsi boştu, yalnız bahçenin gizli köşelerinde genç çiftler birbirine sarılmış bir vaziyette duruyor, rahatlarını kaçıran biri geçtiği zaman ciddileşiyorlardı. Adriyen yollarda rastladığı insanların hiç birine dikkat etmedi. Taze sulanmış topraktan yükselen temiz havayı, türlü çiçeklerin birbirine karışan kokusunu, susamış gibi içine çekiyor ve bir türlü akıl erdiremediği şeyi düşünüyordu.

Bu aklının ermediği şey, annesinin ahbaplarını istediği gibi seçmesine itiraz etmesiydi, bu yüzden, anneyle biricik oğlu arasında şiddetli bir münakaşa olmuştu. Adriyen düşünüyordu:

«Ona göre Mihail bir yabancı, bir şüpheli serseri börekçi kir Nikola'nın uşağıdır. Ne olurmuş sanki?.. Ya ben kimim?.. Bir duvar sıvacısı, üstelik de, ayni börekçinin sabık uşağı!.. Yarın ben bir başka memlekete gitsem, sırf bu yüzden serseri sayılmam mı icabeder?»

Öfkeyle ayağını yere vurdu:

«Canına yandığımın!.. Bu, zavallı Mihail'e karşı insafsız bir haksızlıktır. Ben bu adamı severim. çünkü benden zekidir, daha malûmatlıdır, sonra da sefalete hiç şikâyet etmeden katlanır. İşe bak be! Adını, memleketini ve ağzında kaç dişi noksan olduğunu önüne gelene haykır-

mıyor diye, serseri mi oluyor?.. Öyleyse, işte ben bu serserinin dostu olmak istiyorum!.. Hem de bundan çok memnunum..»

Adriyen, bir yandan gezintisine devam ederken bir yandan da annesinin kendisine söylediklerini içinden tenkide devam etti; bu sözler ona çok mânasız göründü:

«Ya o evlenme faslı? Daha on sekiz yaşındayım, şimdiden sırtıma bir ahmak karı yüklemek istiyor, ahmak ve belki de bir dişi tavşan ki beni sevişme isteğiyle usandıracak, odamı bir kenefe çevirecek! Vay anasını!.. Sanki dünyada küçük budalalar yumurtlamaktan, dünyayı kölelerle doldurmaktan ve bizzat bu sefalet yuvasının baş kölesi olmaktan başka iş yokmuş gibi! Hayır, hayır! Yüz kere şüpheli olsa da Mihail gibi bir dostu buna tercih ederim. «Başkalarını zorla konuşturduğum» hakkındaki şikâyete gelince, vallahi başkalarını ne diye konuşmaya zorladığımı ben de pek bilmiyorum ama belki bu, kuvvetlilerin konuşmasından nur doğduğu içindir, Tanrının kelâmından nur doğmadı mı? (1).

Bu ilkbahar akşamının sükûneti içinde, bir vapurun düdüğü keskin ıslığiyle havayı yırttı ve genç adamı uyandırdı, ayni anda yüzüne bir karanfil ve gül kokusu gelmişti.

Adriyen, sırtın kenarını takip eden ve limanla Tunaya hâkim olan uzun yolda yürümeye başladı. Limanda demirlemiş gemilerde parıldayan binlerce elektrik lâmbasını seyretmek için bir lâhza durdu, dayanılmaz bir seyahat arzusu ile içini çekti:

«Yarabbi! denizler üzerinde kayan ve başka memleketler, başka diyarlar keşfeden bu vapurlardan birine binmek kimbilir ne güzel şeydir!..»

Arzusunu yerine getirmeğe gücü yetmediğine üzüle üzüle başını önüne eğerek tekrar yürümeye koyuldu; sonra birinin seslendiğini işitti:

— Adriyen!..

Döndü. Arkada bırakıp geçtiği sıranın üstünde bir adam, ayak ayak üstüne atmış sigara içiyordu. Miyopluğu ve karanlık, Adriyen'in onu tanımasına mâni olmuştu. A-

(1) İncile telmih (Mütercim).

dam ayağa kalkmadı; Adriyen, biraz canı sıkılmış bir halde ona yaklaşırken birdenbire sevinçle haykırdı:

— Stavro!..

El sıkıştılar, Adriyen onun yanına oturdu.

Limonatacı Stavro, Adriyen'in annesinin uzaktan akrabası, eskiden kenar mahallenin çapkınları arasında çok tanınmış bir sima idi, aradan geçen otuz sene, ve o devirde mizacı dolayısiyle çıkardığı bir rezaletin uyandırdığı nefret yüzünden şimdi unutulmuştu.

Ortadan az uzunca boylu, soluk kumral, renksiz, çok zayıf ve çok buruşuktu. İri mavi gözleri, zamanına göre, bazı açık ve samimî, bazı kapalı ve aldatıcı, Stavronun bütün hayatını ifade ederdi. Göçebe ve acayip tabiatı yüzünden sarsıntılı ve âvare bir hayat; daha yirmi beş yasından itibaren cemiyetin hazin çarkına düşmüş bir hayat (güzel ve hassas bir zengin kızı ile evlenmesi) ki, bir sene sonra bundan, rezil olarak, kalbi parçalanmış, ahlâkı değişmiş bir halde çıkmıştr.

Adriyen, bu hikâyeyi müphem bir şekilde biliyordu. Annesi, tafsilât vermeden bunu, ona sefil bir hayatın misâli diye anlatırdı; fakat Adriyen bu hikâyeden, tamamiyle zıd neticeler çıkarırdı; benliğinin tâ derinliklerinde yatan insiyakiyle kaç kereler Stavronun üzerine, nağmelerini dinlemek istediği bir musiki âleti gibi, eğilmişti; fakat âlet arzusunu yerine getirmemişti.

Esasen, hep sokakta olmak üzere, ancak bir kaç defa görüşmüşlerdi. Annesinin evi bütün namuslu evler gibi, Stavro'ya kapalıydı. Hem, aşağılık pazar satıcısı, sevilen, nazlatılan şımartılan yumurcağa ne söyliyebilirdi.

Stavro herkesin nazarında bir «palavracı» idi, harabati elbisesiyle; yakasız ve ütüsüz gömleğinin verdiği kasaba köylüsü kılığiyle; hırsız at canbazlarını andıran tavriyle, sözle ve işaretlerle, herkesi eğlendiren fakat onu küçülten ve gözden düşüren bir sürü şeyler anlatırdı.

Tanıdıklarına, sokak ortasında, can sıkmıyacak münasip ve komik lâkaplarla hitab ederdi. Bu lâkaplardan bir çoğu yerleşmişti. Biri hoşuna gittiği zaman, onu kahveye götürür, yarım kilo şarap ısmarlar ve çakıştırdıktan sonra, «bir ihtiyaç» için bahçeye çıkar ve bir daha dönmezdi.

Bazan da hoşlanmadığı bir tanıdığına rastladı mı «fa-

lan arkadaş seni falan kahvede bekliyor, çabuk koş» diye bağırırdı.

FakatAdriyen'in en ziyade hoşuna giden Stavro'nun tzir (1) kafalariyle tütün tabakalarıydı. Biriyle konuşurken, Stavro o açık ve yayvan ağızlı kurumuş küçük balık kafalarından birini cebinden çıkarır ve usulca öteki gevezenin ceketinin eteğine iliştirirdi. Adamcağız gider ve elbisesini ısıran balık kafasiyle sokakta dolaşarak herkesi güldürürdü.

Tütün tabakası oyunu ise daha hoştu. Şarkta, malûmdur ki, bir sigara sarmak arzu edenin yanındakilerin tabakasını istemesi âdettir. Stavro karşısına her çıkandan tabakasını istemeyi ihmal etmezdi, ama sigarasını sardıktan sonra tabakayı teşekkürle iade edeceğine, cebine koyar, fakat tabaka hemen alt tarafından çıkarak yere düşerdi. O zaman atılır, yerden tabakayı alır, özür dileyerek siler, ve, sahibinin cebine koymak isterken, yandan bırakırdı. Karton veya fağfon tabaka tekrar yere düşerdi:

— Ah, ne beceriksizim!

Muhatabı, sakatlanan malını, şaşkın bir tavırla tetkik ederken, umumiyetle:

— Zarar yok, canım, der, ve herkes gülmekten katılırdı.

Fakat Stavro bir defa böyle alaya aldığı tabakaların yüzünü bir daha hiç göremezdi.

İşte, Adriyen bu adamı muziplikleri için sevmeye başlamıştı. Fakat, garip bazı haller onu şaşırtmış ve tereddüde düşürmüştü. Bazan, bir muzipliğin ve maskaralığın ortasında, Stavro, ciddî bir tavır takınarak, Adriyen'e döner, onun gözlerine,iyi ve saf bir dananın gözlerine baktığınız gibi, açık, sakin ve üstün bir bakışla bakardı. Ozaman Adriyen bu satıcının yanında küçüldüğünü, bu ümminin cazibesine kapıldığını hissederdi. Bu hal ona anlaşılmaz görünmüş, ve adamı tetkike koyulmuştu. Fakat böyle anlar nadiren vaki olurdu. Adriyen'in içinden «öteki Stavro» dediği, esrarlı ve şaşırtıcı bakışları, nadiren ve yalnız kendisine karşı tezahür ederdi.

Bununla beraber günün birinde, (parktaki tesadüften on ay evveldi), bakkalına (kendisine şeker ve limon satan

(1) Tuna'da bulunan bir nevi balık.

ihtiyar ve sükûti bir Rum) gitmek üzere kendisine refakat ederken, birden «öteki Stavro» nun meydana çıktığını görmüştü. Adriyen onun gözlerine takılıp kalmıştı.

Az aydınlık dükkânın bir köşesinde üçü yalnızdılar. Stavro, yüzündeki bütün buruşuklar kaybolmuş, hatları yumuşamış, çok açılmış gözleri sabit ve ışıklı, kapalı ve şişkin yüzlü bakkala bakıyor, bakkal başiyle tasdik ederken, mahcup fakat azimli bir tavırla diyordu ki:

— Kir Marbulis... İşler kötü... Havalar sıcak değil, limonata da satılmıyor... Biriktirdiğim paralarla senin şekerini yiyorum. Anlaşıldı ya? Bu sefer de para verecek değilim, ha? Her zamanki gibi olacak... Ölürsem on frangı kaybedeceksin...

Hasis fakat adam sarrafı dükkâncı, hayatı gibi kuru bir el sıkışiyle veresiye vermeye razı oluyordu.

Dışarıda, malı koltuğu altında, Stavro acele bir tekerleme yapıyor, uzaktan tanıdığı birinin sırtını okşuyor ve tek ayağı üzerinde zıplıyarak:

— Herifi kafese koydum, Adriyen, herifi kafese koydum! diye delikanlının kulağına fısıldıyordu.

Adriyen itiraz ediyordu:

— Yok canım, Stavro, onu kafese koymadın... Parayı ödiyeceksin!..

— Evet, Adriyen, ödiyeceğim, ama eğer ölmezsem... Ölürsem, şeytanlar ödiyecek!..

— Ölürsen.. iş değişir.. Fakat onu kafese koyduğunu söylüyorsun: Öyle olsaydı ahlâksız bir adam olurdun!

— Belki de öyleyimdir...

— Hayır, Stavro, beni aldatmak istiyorsun; sen ahlâksız bir adam değilsin!..

Stavro birden durdu, arkadaşını bir tahta perdeye doğru itti, bir an için gene, korku ve tahakkümden mürekkep eski yüzünü takınarak, Adriyen'in kulağına fısıldadı:

— Evet, ben ahlâksızım öyle, Adriyen, ben çok ahlâksız bir adamım!..

Bunu söyledikten sonra gitmek istedi; fakat dehşete düşen Adriyen, onu ceketinin yakasından yakaladı, gitmesine mani oldu ve boğuk bir sesle bağırdı:

— Stavro, dur! şimdi bana doğrusunu söyliyeceksin!..

Sende iki adam görüyorum; hangisi gerçek? İyisi mi? Kötüsü mü?.

Stavro kendini kurtarmaya çalıştı:

— Bilmiyorum!.

Sert bir hareketle kendini Adriyen'in ellerinden kurtararak kızgın bir tavırla:

— Beni rahat bırak! diye bağırdı. Sonra, biraz ileride delikanlının canını sıkmış olduğunu düşünerek, ilâve etti:

— Daha ağzın süt kokuyor, hele biraz büyü de o zaman söylerim.

O zamandanberi biribirlerini görmemişlerdi. Stavro Martla Ekim arasında pazar yerlerini dolaşır, kızın Allah bilir nerede, kestane satardı. İbrail'e öteberi tedarik etmek için gelirdi.

★

Dereler nehirlere döküldükleri, nehirler denizlerin koynunda dağıldıkları zaman ne kadar sevinç duymaları lâzımsa, Adriyen de o gün ona parkın kanapesinde rastlayınca o kadar sevinmıştı.

Stavro, âdeti hilâfına, bu sefer pek konuşkan değildi ve bu hal, Adriyen'in daha çok hoşuna gitti. Akşamın sarımtrak ışığı içinde onun yüzünü tetkik etti. Aşağı yukarı da olsa kimse onun yaşını söyliyemezdi. Bununla beraber Adriyen, saçların soluk kumral renginin şakaklara doğru duman beyazı olduğunu farketti.

Stavro, can sıkıntısı ile: «Ne diye bana öyle bakıyorsun?» diye sordu; «satılık değilim.»

— Biliyorum, ama senin hâlâ genç mi, yoksa şimdiden ihtiyar mı olduğunu anlamak isterdim.

— Ben hem genç, hem de ihtiyarım, serçeler gibi...

— Ha bu doğru: Sen bir serçesin, Stavro!..

Ve küçük bir sükûttan sonra:

— Yere düşürmek için tabakamı istemez misin? Nereden geldiğini, nereye gittiğini ve işlerinin ne yolda olduğunu öğrenmek için daima merakta olduğunu bu vesile ile hatırlarsın belki...

— Nereden geldiğimin ve nereye gideceğimin ehemmiyeti yok; yalnız sana şunu söyliyeyim ki işlerim pek de fe-

na gitmiyor. Fakat, bugün keyfim yerinde değil, kuzucuğum!...

Ve eliyle Adriyen'in dizine vurdu.

Beriki «Bu hal sende nadiren görülür» dedi; «Neden keyfin yerinde değil, ihtiyar? Limonların suyu mu çekildi yoksa?»

— Yok, limonların değil, o bir zamanki «namuslu serseriler» in suyu çekildi.

Adriyen:

— Namuslu serseriler mi? diye haykırdı. Amma da acaip şey; serseriler namuslu olamaz.

— Öyle mi sanıyorsun, ha? Ben böyle birçoklarını tanırım...

Stavro çömeldi, gözlerini yere dikerek böylece durdu. Adriyen şaka etmediğini anladı ve daha bir şeyler öğrenmek istedi, fakat ihtiyatlı davrandı:

— Böyle bir serseriye neden ihtiyacın olduğunu bana söyliyebilir misin?

— Gelecek Perşembe S... pazarına benimle gelmesi için. Aslını ararsan pek de benim için değil ama, sanki benim içinmiş gibi bir şey... Bilirsin ki pazarlarda, daima bir börekçinin yanına oturmak âdetimdir. Köylüler yeyince susarlar, ben de hemen limonatayı dayarım; icabında börek hamuruna da bir avuç tuz atarsın (görüyorsun ya ben ahlâksız bir adamım!..) Börekçiyi buldum, Kir Nikola!

Adriyen hopladı:

— Kir Nikola mı?.

— Komşunuz, şu senin eski patron canım. Ama aksiliğe bak ki fırınını bırakıp pazara gelemiyor. Anlıyacağın, uşağı Mihail'le beraber, Mihail yanında börekleri kızartırken paraları toplayacak bir «namuslu serseri» ye ihtiyacı var. İşte iki gündür bu «namuslu serseri» yi arıyorum.

Stavro ciddî ve mahzun bir tavırla ilâve etti:

— İbrail de adam bakımından fakirleşiyor gitgide!

Adriyen içinde bir şimşek çaktığını hissetti. Limonatacının önünde ayağa kalktı:

— Stavro! Aradığın namuslu serseri olmıya lâyık mıyım?...

Pazarcı başını kaldırdı:

— Yok be?

— Namuslu serseri yemini! Sizinle geleceğim!..

Stavro bir şempanze gibi sıçradı ve haykırdı:

— Bir Rumen âşiftesiyle Kefalonyalı serserinin çocuğu, ver elini!.. Sen cedlerine lâyık bir evlâtsın...

— Sen ne biliyorsun benim cedlerim hakkında?..

— Ah! Herhalde onlar yaman serserilerdi!

Limonatacı böyle söyliyerek sıvacıyı kucakladı, sonra koluna girerek, onu sürükledi:

— Çabuk, Nikolaya gidip müjdeyi verelim!.. En geç yarınki pazar akşamı hareket eder, salı sabahı S...'e varır ve iyi bir yer tutarız. Araba ile bir gün iki gecelik yol var; beygir, kuvvetine ve hanlarda bulunan şarapların kalitesine göre yavaş yürür veya tırıs gider...

★

Pazarcı başiyle «kuzu» sunun çıkagelmesi furunda acı bir münakaşaya meydan verdi. Kir Nikola Stavronun bağırıp çağırmasından bir pazarlık yapıldığını anlamıştı: Stavro, Türkçe bitmez tükenmez bir nutuk çekti. İşten haberdar olan Mihail, konuşulanlardan bir şey anlamıyan Adriyen'in hayreti arasında, lâfa karıştı. Mihail'in ciddî bir cevabı, üzerine Kir Nikolanın omuz silktiğini ve Stavronun sükûnet bulduğunu ve hemen mükemmel bir Rumca ile şöyle haykırdığını işitti:

— Anasının ah «pedya-mu» diyeceğine aldırış etmeyin!.. Ben de, elli sene önce, anamın hayatına uymuş olsaydım, güzel İbrailimizin vaktiyle etrafını çeviren hendeğin ardında güneşin nasıl doğup battığını asla bilemiyecektim; görüyorsunuz ya ahbaplar, bütün analar aynıdır. Evlâtlarına da hep kendi biçare zevklerini ve tatsız sıkıntılarını yaşatmak isterler. Hem, söyleyin bakayım, bizler yaratıldığımız gibi isek neden kabahatli olacakmışız? Değil mi, Adriyen?.

Mihail, Rumca olarak, gene söze karıştı:

— Doğru diyorsunuz, efendi, fakat Adriyen'in anasını tanımıyoruz; acı bir istisna ile karşılaşmamız mümkündür. Ben rızasını istemek için, Adriyen'i göndermemizi teklif ediyorum; eğer razı olursa, hepinizden önce ben sevinece-

ğim. Ama anasının rızasını almadan ve onun arzusu hilâfına, pazara gitmeyi ben kabul etmem.

Bu sözler üzerine Adriyen rüzgâr gibi koştu.

Anası yemeği hazırlıyordu. Adriyen, gözleri nemli, yanakları al al, saçları havada, odanın ortasında durdu; söyliyeceklerini hazırlamış olmadığı için sesi boğazında düğümlendi. Fakat kadın onun maksadını tahmin etti ve ondan evvel davrandı:

— Gene burnun havalarda senin!.

— Öyle, anne...

— Ha bak, gene deminki vırvırı tutturacaksan, zahmet etme!... Fazla kalbimi parçalamadan ne yapabileceğini sanıyorsan yap, beni rahat bırak. Böylesi daha iyi...

Adriyen:

— Fakat burada kalp kıracak bir şey yok, ana, dedi, bir hafta ve belki de daha fazlası için işsizim, S... pazarına Mihaille beraber gitmek istiyorum... Bu benim için güzel bir fırsat, hem o güzel yerleri görmüş, hem de öteyanda kaybettiğimi kazanmış olacağım.

— Yalnız ikiniz mi gideceksiniz?

— Evet... hayır... Stavro da gelecek...

— Maşallah!.. Bu üstüne tüy dikiyor... Bir «filozof» daha.

Oğlunun sükûtu üzerine, ilâve etti:

— Pekâlâ, gidebilirsin!...

— Darılmazsın ya, anne?

— Darılmıyorum, çocuğum.

★

O pazar, Grivitza sokağında, börekçiye komşu olan bütün ahbapların gözleri ve şakaları arasında yola çıkıldı. Stavro, ikindiyin saat dörde doğru, arabası ve levazımiyle geldi; kendisine su deposu vazifesini gören fıçı, bunun içinde limonata varili, bu varil içinde de şeker, limonlar, bardaklar v. s. vardı. Börekçi dükkânı önünde Kir Nikola ve Mihail'in yardımı ile, börekleri yapmıya yarayan levazımı arabaya yükledi. Bir masa, küçük bir ocak, büyük bir tencere, iki çuval un, birkaç zeytinyağı bidonu ve lüzumlu âletler. Arabada üç kişi için oturacak yer de hazırlandı.

Adriyen'i seyircilerin alaylarından korumak için, annesi, Stavronun gelişinden yarım saat önce onunla birlikte çıktı; Galatz sokağında annesi misafirliğe, Adriyen de arabanın geçeceği büyük yola gitmek üzere ayrıldılar. Kadın oğlunu öptü:

— Görüyorsun ya, Adriyen, dedi, ses çıkarmıyorum, ama günün birinde ettiğine pişman olacaksın; bugün yaptığın küçük seyahat, yarın, sana daha uzunlarını, hep daha uzunlarını yapmak arzusunu verecek. Sen bu istikbalin sana hayırlı olacağını iddia edemezsin ama ben, Allah göstermesin, bu yüzden ikimizin de ağlıyacağımıza eminim.

Adriyen cevap vermek istedi, fakat annesi uzaklaştı. Yerinde mıhlanmış gibi, Adriyen onu gözleriyle takip ediyordu. Acıklı, sade ve dosdoğru olan hayatı gibi, doğru, dosdoğru yoluna gidiyordu; onu doğru yoldan ayırmış olan tek hareketine gelince kendisine pek pahalıya mal olmasına rağmen, buna pişman değildi. Başında şalı, sırtında bez gömleği, sağ elinde mendili, tozları süpüren çok uzun etekliğini sağ eliyle kaldırıyor, ve bir şey, henüz kaybetmiş olmadığı, fakat kaybetmekte bulunduğu bir şey arıyormuş gibi, gözlerini ayakları dibinden ayırmıyordu.

Zavallı kardeşim Adriyen!.. Titriyorsun... Ana yolda ilerliyen bu arabanın içinde, yastığın üstünde büzülmüş, solunda cigara içen ve susan Mihail'in omzuna dayanmış, beygiri tırıs koşturan ve Ermenice şarkı söyliyen Stavro sağında, —titriyorsun aziz dostum; ama seni titreten soğuk değil! Sakın, korkudan olmasın? Yoksa, hayatının bu iki şeytanı arasına sıkışmış, seni yalnız S... pazarına doğru değil, fakat henüz başlamakta olan hayatının büyük pazarına doğru sürükliyen kaderin rüzgârından mı bu titreyiş?

Turuncu bir gurubun akisleri altında, ağaç dizileri ve buğday tarlaları arasında gerilmiş bir ip gibi dümdüz yolda, uzun zaman, uzun zaman Stavro yanık yanık Ermenice türküler söyledi. Uzun zaman Mihail'le Adriyen hiç bir şey anlamadan, fakat duyarak dinlediler. Sonra gece onları örttü, o zaman asıl benliklerine ve düşüncelerine döndüler. Köyler köyleri kovaladı, karanlıklara gömülmüş ve kaderlerine terk edilmiş harap, keder ve saadet yuvaları. Arabaya asılı ve onun salladığı fenerin titrek ışığı, bir an aydınlanan sonra tekrar kaybolan acınacak kır ve gece ha-

yalleri meydana çıkarıyordu: Kudurmuşçasına havlıyan bir köpek; bir pencerede dışarıya bakmaya çalışan bir insan yüzünün araladığı bir yerde ucu; yağmurlardan damları kararmış ve çökmüş kulübeler; çitleri delik deşik bahçeler.

Aşağı yukarı her iki saatte bir, Stavro bir hanın önünde duruyor, beygirin gözlerini oğuşturuyor, kulaklarını çekiyor, yulaf torbasını başına geçiriyor, sırtına örtüsünü atıyor ve iki arkadaşı peşinde olarak gürültüyle içeri giriyordu. Burada bağırıp çağırıyor, şakalar yapıyor, hoş tabirler buluyor, ve, bazan, bir köylünün kalpağına şakacıktan bir şamar indirmekten kendini alamıyordu. Sonra, «patron için bir litre şarap ve bir bardak» istiyerek, ondan nezaketle tabakasını rica ediyor, cigarasını sarıyor, ve, bir papa ciddiyetiyle, teşekkür makamında tabakayı yere atarak muziplik ediyordu.

Adriyen, Stavroyu henüz iki gündenberi tanıyan Mihail'in gizli, fakat devamlı bir surette ona dikkat ettiğini farketti. Limonatacının kısa bir müddet dışarı çıkmasından istifade ederek arkadaşına Rumca dedi ki:

— Ne acayip mahlûk!... Boşu boşuna amma da patırdı ediyor!..

Mihail ona fısıldadı:

— Bu bir şeyler unutturmaya çalışan bir patırdı ama, nedir onu bilmiyorum... Herhalde bir bit yeniği var bu işte.

★

Hemen hep tırs olarak yedi saatlik bir yürüyüşten sonra, araba gece yarısına doğru —ince bir yağmur başlarken yorgunluktan ağırlaşmış bir halde— kudurmuş gibi beygire saldıran sar'alı bir köpek sürüsünden başka bir şey göremedikleri X köyüne girdi. Stavro köpekleri insafsızca kırbaçladı ve bir avlu kapısına doğru emniyetle yürüdü. Hayvan kafasını kapıya çarptı, az kalsın deviriyordu kapıyı. Oturduğu yerden Stavro, han sahibinin pencerelerine doğru seslendi:

— Gregor!... Hey Gregor!

Uzun bir bekleyişten sonra, kara bir gölge kapıyı açmıya gelince, acayip küfürler savurdu:

— Ulan, dinine yandığımın herifi, yağmur suyu ile bö-

rek ve limonata yapacak değiliz ya! Aç bre koca deyyus!

Adam bir şeyler homurdandı ve beygiri dizgininden tuttu. Hayvan çözüldü, araba sundurma altına çekildi. Sonra, üç pazarcı ile hancı, Angel dayınınkine benziyen, içinde yenilip içilen, cigara tüttürülen, adamına göre, yaşlara göre ve «şarabın cinsine göre» iyi ve kötü şeyler anlatılan o Rumen «kırçma» larından birinde buluştular.

Stavro lâfı uzatmadı:

— Yiyip içelim ama gevezelik ederek gecikmiyelim. Şimdi şafağa kadar dinleneceğiz, sonra yola çıkacağız. Çoğu gitti azı kaldı. Yarın sabah, vücudumuz ve kafamız dinlenmiş olarak dere kenarını takip ederken birbirimize hikâyeler anlatırız ve güneşin doğruca beygirin gözlerine doğduğunu seyrederiz: Yarın sabah hava iyi olacak.

Önlerine bir düzüne kadar karışık yumurta, domuz yağı, peynir ve «şapkanızı pencereden fırlattıracak» bir şarap getirdiler.

Stavro ile kadeh tokuştururken hancı ona dedi ki:

— ... pazarına gidiyorsun, değil mi?.

Öteki başiyle tasdik işareti yaptı, muhatabı alaya aldı:

— Gene limonatayı şeker yerine sakarin, limon yerine limon tuziyle mi hazırlıyorsun?

Stavro adamın gözleri içine baktı ve lokmasını çiğnemiye devam etti. Sonra, cevap verdi:

— Ulan hergele, ya sen, göbeğini şişirmek ve köylüyü zehirlemek için gene rakılarını çeşme suyuna ispirto karıştırarak mı yapıyorsun?

Adriyen, şaşkın, müdafaa etti:

— Nasıl olur, Stavro, şeker ve limon satın aldığını gördüm; limonatayı bunlarla yapmıyor musun?

Stavro:

— Yok canım, bu, susamışların gözünü boyamak içindir!. cevabını verdi. Ve Rumca ilâve etti:

— Görüyorsun ya ben ahlâksız bir adamım! bu da bir şey değil; daha fazlasını da yapabilirim.

Mihail'le Adriyen mânalı mânalı bakıştılar, birincinin gözleri ikincinin meraklı bakışlarına cevap verdi:

— Gene gizli kapaklı bir şeyler var...

Üç adam kalktılar. Patron bir kutu kibritle bir mum aldı, onları tavan arasına götürdü. Üst kat yarı yarıya samanla doluydu. Orada, tahtaların üstüne kocaman bir ha-

sır serdiler, ve üçü birden, mideleri dolmuş, yorgunluk ve şaraptan hafifçe mahmur, elbiselerini çıkarmadan üstüne uzandılar.

Hancı çıkarken onlara:

— Cigara içerseniz, yangın çıkarmamaya dikkat edin, dedi; kibrit kutusu ile mumu götürdü. Beş dakika sonra üçü de uyudular...

Saat kaç olabilirdi? Adriyen bunu kestiremiyordu, fakat bu derin gecenin bir anında, bir elin omuzuna, sonra yüzüne dokunduğunu hissetti. Uykudan ağırlaşmış gözlerini bir lâhza açınca, evde değil, bir tavan arasında bulunduğunu hatırlamakta güçlük çekti. Fakat el gene yüzünde dolaştı, ayni zamanda sıcak dudaklar sağ yanağına dokundu. Adriyen, bu sefer uyandı, kımıldamadan düşünceye koyuldu. Bu da ne demekti?. Karanlıkta göz kırpıştırarak, uyuyanların vaziyetini düşündü: Sağında ve ortada Stavro; ötesinde Mihail yatıyordu. Düşündü:

— Nasıl?.. Stavro mu beni öptü?.. Bu da ne demek?.

Acı bir düşünce zihnine saplandı, o kadar acı ki bir türlü kabule yanaşmıyordu:

— Hayır... Muhakkak rüya görmüş olacağım!. Kabil değil bu!..

Fakat bir iki dakika sonra, Stavronun elinin, birkaç defa, göğsüne dokunduğunu hissetti. Korktu ve boğuk fakat oldukça kuvvetli bir sesle sordu:

— Tabakamı mı arıyorsun, Stavro?

Sâkin gecenin içinde bu sual bir kubbenin altında söylenmiş gibi yankılandı. Limonatacı, yerinden hoplıyarak, onun kolunu yakaladı, heyecandan titriyerek kulağına fısıldadı:

— Sus!..

Adriyen, gitgide korkusu artarak sordu:

— Ne istiyordun?.. Biraz evvel beni öpen sen miydin?..

Öteki kolunu sımsıkı tutarak:

— Sus.. Bağırma!.. diye fısıldadı. Bunu birkaç sükût ve korku ânı takip etti. Sonra, birdenbire, tamamen uyanmış olan Mihail'in sesi işitildi. Stavroya alçak sesle Türkçe kısa bir sual sormuştu. Beriki cevap vermek istemiyor göründü; sonra birkaç kelime söyledi. Mihail yeni bir sualle ısrar etti. Stavro ona daha uzun bir cevap verdi. Birincisi gene canlı olarak ona bir şeyler sordu; beriki buna

kuru bir şekilde karşılık verdi. Mihail düşünür gibi, bir müddet sustu; fakat birden dirseği üzerinde doğruldu ve Stavronun gözleri içine bakıyormuş gibi bir tavırla, bir şey sormadan, bir dakika ona sükûnetle söz söyledi. Buna öteki, sözünü keserek kaba bir karşılık verdi. O zaman Adriyen'i dehşete düşüren bir şey oldu.

Adriyen'in halim selim bir insan diye tanıdığı Mihail ayağa fırladı, kısa ve gürültülü bir cümle haykırdı. Stavro da onun hareketini taklit etti ve ayni tonla karşılık verdi. O andan itibaren, birbirlerini daha yeni tanımış olan iki adam arasında şiddetli bir çekişme başladı. Gözlerini kör edecek kadar karanlık olan gecenin içinde cümleler, kelimeler, bir eskrim hücumundaki vuruşlar kadar şiddetli fışkırıyordu. Başlarının sık sık değecek kadar biribirine yaklaştığı, gözlerinin acizle biribirini süzdüğü; kollarının bocaladığı hissediliyordu. Adriyen'in donmuş kalbinde Türk dilinin sedalı harfleri zurna iniltileri gibi akisleniyor, kalabalık ve sert sedasızları da çalınan bir trampet tesiri yapıyordu.

Adriyen hakikati anladı. Mihail'in Stavro'yu bir mengene gibi sıkıştırmış olduğunu da anladı, onun zavallılığına karşı duyduğu büyük bir merhamet göğsünü şişirdi, gözyaşları boşandı.

Hıçkırarak:

— Rumca konuşsanıza! dedi. Bir kelime anlamıyorum!

Bu üzüntülü ses kavgayı durdurdu.

Adriyen:

— Stavro! Neden yaptın bunu? diye sorunca sualini ağır bir sükût takibetti.

Muhatabı delikanlıya döndü, boğuk bir sesle:

— Çünkü ben çok ahlâksız bir adamım. Zavallı dostum!.. Sana dememiş miydim?

Sükûnet bulan Mihail, ona cevap verdi:

— Bu ahlâksızlıktan da beter; bu çirkefliktir. Her şeyi âhenkten ibaret bir düzene karşı bir tecavüzdür; siz bu düzeni sarstınız ve bu ayıbı etrafa saçmak, yaymak istediğiniz zaman suçların en sefilini işlemekten çekinmiyorsunuz.

Mihail azimli bir sesle ilâve etti:

— Adriyen'e samimî bir tarziye verin, yoksa, sizi de işinizi de yüzüstü bırakır giderim!

Stavro cevap vermedi. Kendine bir cigara sarıyordu; cigarayı yakınca, iki arkadaş, profilden, yüzünün tanınmıyacak hale gelmiş olduğunu gördüler. Ağzı ve yüzü sarkmış, bıyıkları dikine kalkmıştı. Teni bir hayalet rengi almıştı. Çukurlarına gömülmüş gözleriyle onlara bakmadı, hattâ, yanındakiler de birer cigara sarıp yaktıktan sonra yine bakmamakta devam etti.

Dışarda, köpeklerin ulumaları ve horozların ötüşleri havayı ve geceyi dolduruyordu.

*

Çok daha sonra, cevabını öğrenmek için Mihail'in sabırsızlandığı bir sırada, Stavro «evet» diye başladı. «Evet, Adriyen'e samimî bir tarziye vereceğim... Samimî, fakat sefilcesine değil... Hem de şimdi değil, bu tarziyeyi siz beni dinledikten sonraya bırakacağım...

— «Çirkeflik», «tecavüz» ve «ayıp» diyorsunuz. Ve bu sözlerle beni rezil kepaze ettiğinizi sanıyorsunuz. Halbuki ben ahlâksız olduğumu söylemiştim. Ve bu hepsinden beterdir, çünkü, ben bu tâbirden: bilerek fenalık yapmak mânasını anlıyorum... Ama, çirkeflik, ama, tecavüz, ayıp? Ah safdil Mihail'im! Bunlar her gün etrafımızda yapılıyor da kimse sesini çıkarmıyor... Bunlar kanuna, geleneklere girmiş; bir hayat kaidesi haline gemiştir. Ben, ben bu iğrenç hayatın malûllerinden biriyim: Hayatımda her şey çirkeflik, tecavüz ve ayıptan ibaretti; yâni ben bu felâketlerin soluğu altında büyüdüm. Halbuki, bunlara hiç bir meylim yoktu.

«İstemediği halde insanın her şeyi söylemiye mecbur olması ne fena! Fakat köstebekler diyarındaymışız gibi, henüz gece karanlığında olmamızdan istifade edeceğim. Söyliyeceklerim kendimi müdafaa için değildir: Yok, buna aldırış ettiğim yok!.. Ben ahlâksızın, ahlâklı insanlar olan sizlere bir hayat dersi vermesi içindir, bâhusus, sandığınız gibi onu pek de bilmiyen size, Mihail...

«Ben ahlâksız ve namussuz bir adamım. Namussuzluk hususunda kendimi itham ediyorum; ahlâksızlığa gelince, bu hususta hükmü verecek benim. Kimi muhakeme için?.. Bunu anlamak da size düşer. Hayatımın bir hâdisesi size

bu hususta yardım edecektir; bu hâdise, evlenme maceramdır.

«1876 yılına doğru, Prens Carol'ün prensliklerine girişinden az sonra, ben de memleketime dönüyordum, fakat onun gibi prens sıfatiyle değil. Ablamın romantik bir surette kayboluşundan muztarip, onu Anadolu, Ermenistan ve Avrupa Türkiyesinde aramakla geçirdiğim on iki senelik maceralı hayatın seyyieleriyle dönüyordum. Çocukluğumu, ablamın hazin kaderini ve fena itiyatlarımı hangi şartlar içinde edindiğimi anlatmakla başlıyamadığıma sizin hesabınıza esef ediyorum. Bu çok uzun sürerdi. Elimi sıkmakta devam ettiğiniz takdirde belki günün birinde onu da anlatırım; benimle ahbaplığı keserseniz, bu da umurumda olmıyacaktır.

«O zaman yirmi beş yaşlarındaydım, biraz param vardı ve üç şark dili biliyordum, fakat rumencemi hemen hemen unutmuş gibiydim. Çocukluğumun adamları beni tanımadılar, böyle olması işime yarıyordu: Tanılmayı kat'iyen istemiyordum. Esasen reayalık vesikalarım vardı. Ana dilimi fena konuştuğum için beni yabancı zannettiler.

«Memleketime neden mi dönüyordum? Bir hiç için ve büyük bir şey için. Bir hiç için, çünkü dünyaya gözlerimi açtığım toprakta artık öksüzdüm ve hariçte iyi yaşıyordum. Bununla beraber bu iyi yaşama ancak zâhiriydi. Serbest, göçebe fakat ayıplı bir hayat yaşıyordum. Kadın nâmına, ana ve kız kardeşten başka bir şey tanımıyordum: Karı ve sevgili meçhulümdü. Bunları hararetle arzu ediyordum; fakat kadınlara yaklaşmaktan korkuyordum. İşte sizin bilmediğiniz bir şey bu, Mihail!.. Ah, insan hayatta ne kadar hatâ ediyor! Ayağı veya kolu sakat bir adam görünce kimse onu ayıplamaz, herkes merhamet duyar; fakat bir ruh malûlü karşısında kimse merhamet duymaz, herkes irkilir! Halbuki böyle bir adam hayatın asıl temel direğinden mahrum olandır. Ben işte bundan mahrumdum. Romanya'ya dönerken, âdetleri cinsî hakikate daha uygun olan insanlardan bunu istemeye geliyordum. Bana onu verdiler, fakat ancak bir an bu istinadgâhı tanıtmak için, sonra, beni tekrar ahlâksızlığa atmak için alelâcele, rezilcesine onu elimden aldılar. Durun anlatayım:

«Döner dönmez, tekrar **sahlepçilik** zanaatımı ele aldım. İbrail'in dışında, civarında ve hattâ daha uzaklarda pazar-

ları ve panayırları dolaşıyordum. Şehirde ne iş gördüğümden kimsenin haberi yoktu. Sahlebi, kendimi millettaşı diye tanıttığım bir Türkten alıyordum. Böylece, az çalışıyor ve iyi kazanıyordum, fakat daha ziyade kemerimde taşıdığım paramdan harcıyordum. İşte o sıralarda ahbaplar peyha etmeye başladım.

«İyi giyiniyor, şurada burada masrafa bakmadan, okkalarca şarap ısmarlıyordum. Günün birinde «Uliça Kalimeresk» te iyi bir şaraba ve ayni zamanda dönüşümden beri (bir sene kadar oluyordu) aradığım şeye rastladım. Şarabı bazan patronun kızı olan güzel bir «Kırçmaritza» (*) getiriyordu. Bu güzel şarabın sadık müstehliki, bir yandan da dilberin kara gözlerinin saçtığı alevlerin esiri oldum. Fakat ihtiyatlı davranıyordum: Bunlar ciddî ve çok zengin bir aileydiler. Üstelik, genç kız, servetini onlara borçlu olmasına rağmen yabancıları sevmezdi.

«O zaman, acele yaptığım ilk şey kendime Rumen tebaası vesikaları elde etmek oldu, bu da mübarek **bahşiş** memleketinde kolay bir işti. Çabucak «sahlepçi Stavro» yu gömerek «Şam bakırları tüccarı» Domnul İsvoranu oldum. İsim ve sıfat hoşuma gitti. Bana hususî bir dikkat ve itina ile muamele etmiye başladılar. Kızın anası ölmüştü. Babası ihtiyar, hırçındı ve ayakları ağırırdı.

«Üç aylık bir devamdan sonra, bir akşam beni bir aile yemeğine davet ettiler. Orada, ananın yerini tutan ve kızı şefkatinin inhisarı altına alan bir teyzeyle tanıştım, fakat bilhassa yalanı ancak yarı yarıya söylemenin hayırlı olduğunu müşahede ettim. Masada **cellâtlar** gibi iri ve kuvvetli iki kardeş vardı ki, Galatz'da Şam bakırları ve halıları ticaretiyle iştigal ediyorlardı. Talihime, Şam'ı ve onların iştigal ettikleri işi onlardan iyi biliyordum; bu memleketin halılarını ve savatlı bakırlarını sattığım çok olmuştu.

«Yemekte konuşuyor, Anadoluda geçen hayat sahneleri ve hikâyeleri anlatıyor ve bilhassa Şam halıları ve bakırlarının acıklı tarafı üzerinde duruyordum: Orada tamamen elle yapılan bu işlerde, beş yaşında çocuklarla âdeta gözleri kör ihtiyarların çalıştıkları görülür; günde iki **meletik** kazanan çocuklar, çocukluğun ne demek olduğunu bilmez ve hayata işkence kapısından girerler; gıdasızlıktan bitkin

(*) Meyhaneci kız.

hale gelen ihtiyarlarınsa ne rahata, ne de ihtiyarlığın huzuruna hakları vardır.

«Hikâyelerim genç kızın hoşuna gitti ve acıklı taraflariyle gözünden yaş getirdi; fakat ötekiler katı yürekliydiler; yalnız vak'a tarafiyle alâkalandılar. Bu, üzerimde fena tesir yaptı, hem de o kadar ki, buradan elimi eteğimi çekmek üzereydim; fakat buraya herkesle evlenmek için gelmemiş olduğumu tam zamanında hatırladım. Kız zevkime göreydi, onu almak istiyordum.

«Onunla münasebetim bu konuşmalara ve hikâyelere inhisar ediyordu.

«Bu ilk aile yemeğinden iki gün sonra, kendimi ailenin samimî dostlarından sayabilirdim. Hariçle hemen hiç rabıtaları olmıyan bu evde boğucu bir hava hüküm sürüyordu; fakat bu havadan tek zehirlenen sevdiğim neşeli kızdı. Her akşam bir iki saatimi onun yanında geçiriyor, hikâyeler, lâtifeler anlatıyor, ve bazan âhenkli ve yanık Şark türküleri söylüyordum. Halası ve babası hoşlanıyorlardı, ama kız bayılıyordu... Hep, hep söyleyim istiyordu.

«Patron, dükkândan şamatacı müşterileri, her türlü gürültüleri kovmuştu; bir şey içmek için kapıyı açanlar nadirdi. Camlı kapılı arka tarafta, evin her hizmetini gören teyze, çamaşırları yamar ve perde arasından, az aydınlık dükkânı gözetlerdi. Küçük bayan örgü veya tentene örerdi, babası da duvarın içindeki yatağına uzanarak uyuklar, bazan inilder, ve beni dinlerdi. Hesapsız derecede ahmaktı. Yanında bir sedire oturarak ona plânıma uygun masallar uydururdum ve o hepsini yutardı.

«Bu suretle zayıf tarafını kolayca öğrenebildim: İşine devam etmek için açıkgöz bir adama ihtiyacı vardı ve benim bu adam olabileceğimi düşünmüştü. Malûmdur ki, Romanyalının ticarete pek aklı ermez; o ancak toprağın kölesidir. Kızını bir ticaret şubesinde çalışan bir adama vermek istediği, öte yandan, o zamanlar, kolay ve kârlı işleri ancak ecnebiler becerebildikleri için, bu kusurunu düzeltmiş, dil bilir, kendisi kadar ahmak iki oğluna bile akıl öğretebilecek bir memleketliye tesadüf ettiğine memnundu. Bu ahmak çocukların böyle bir serveti nasıl yapabilmiş olduklarını kendi kendime düşünürken, ölen analarının birinci sınıf bir ticarî kabiliyete malik olduğunu öğrendim. Kız da

anasının meziyetlerine sahipti; fakat onun ölümünden beri, ev hayatı durgunlaşmıştı.

«Benim ortaya çıkışım bu eve teneffüs edilir bir hava getirmişti; buradaki beş kişiden her biri kendine göre teneffüs ediyordu. İhtiyarla — her on beş günde bir yazarı aile arasında geçirmiye gelen — iki oğlu aptal gibi gülüşüyorlar, ve iş, hep iş hakkındaki sözleriyle beni hafakanlara boğuyorlardı. Namusluluğumu tecrübe için, bir defa benden para istemekten, ve bir başka seferinde de bana ödünç para teklif etmekten daha zekice bir şey bulamadılar. Ahmaklıkla paranın ikiz kardeş olmaları icabettiğini düşünerek her iki seferinde de arzularını yerine getirdim. Bu itibarla bu üç adam pek de birbirlerinden farklı değildiler.

«Merhumenin kızkardeşi olan ihtiyar teyze, hiç gülmez ve hele hiç ağlamazdı. Buna mukabil şimdiki işlerim hakkındaki sözleriyle sık sık canımı sıkardı. Bir müddet suallerine cevap vermedim; benden şüphelenmiye başladı. Sonra, bu üç enayinin hakkındaki itimadlarına güvenerek, büyükçe bir sermayeden mahrum oluşum yüzünden, işlerimin iki seneden beri fena gittiğini uzun uzun anlattım. Burada da söylediklerimin ancak yarısı yalandı, çünkü, hakikaten eğer elimde büyük bir para bulunsaydı!.. O zamanlar en iyi iş yabancı bakırları ticaretiydi. Onlara hiçbir zaman zenginliğimden bahsetmiş olmadığım için cevabımı yuttular.

«Fakat beni asıl sevindiren, güzel Tinkutza'nın bana bağlanışıydı. O bu sıkıntılı evde beni yegâne anlamış ve sevmiş olan, bana yegâne ümit ve şevk verendi.

«Tabiatin mezbelesini süpüren büyük hayat cereyanlarını teneffüs etmiye alışmış, paraya tapmıyan, hür bir adam sıfatiyle, — her şeyin hodbinlik ve ahmaklıkla lekeli olduğu — bu evde ancak bütün kuvvetiyle hüriyete âşık olan kız yüzünden duruyordum.

«Ekseriya hemen hemen yalnız kalırdık. Gece basınca dükkân kapanırdı. Erken kalktığı için teyze yatmıya giderdi. Ve o vakit iniltileri hariç olmak üzere ne zaman uykuda ve ne zaman uyanık olduğu meçhul bulunan babanın yanında, örgüsü üzerine eğilen Tinkutza, kanımı donduran bir göz işaretiyle bana:

«— Bana bir şey anlatın, efendi, derdi; acıklı bir şey...

«Baba haykırırdı:

«— Hayır, acıklı olmasın! Öylesinden hoşlanmam!

O zaman, melânkolik bir ifadeyle, genç kız ilâve ederdi:

«— Pekâlâ, öyleyse neşeli bir şey.

«— Size, her zevke göre bir şey anlatacağım, derdim. «Geçen sene, Jalomitza (*) kenarındaki bir pazarda öteberi satıyordum. Bilirsiniz ki, bir pazarda herkesle iyi geçinmek mâkul bir harekettir. İnsan çabuk ahbap peyda eder ve ayni süratle bunları baştan savar, ama, bir pazarcı başka bir pazarcıyı, bir ölünün kendisini gömen papazla rastlaşmasından daha sık görmek fırsatına maliktir.

«İhtiyar:

«— Bak, işte bu hoşuma gitti, diye mırıldandı.

«— İşte ben de bu şekilde hareket ediyordum ve bakın o gün başıma ne geldi. Bir müdetten beri Trandafir adında bir pazarcı tanıyordum. Bu, gûya boncuk dizileri satan, fakat hakikatte **işte papaz, hani papaz?** denen üç kâğıtlı bir iskambil oyununa yem olacak enayilerin peşinden koşan bir çingeneydi. Açıkçası Trandafir bir serseriydi. Fakat bu serseri beni alâkadar ediyordu. Koluna geçirilmiş boncuk dizileriyle, benim tezgâhıma dayanmıya gelir, hiçbir şey söylemeden çubuğunu içer, ve tâ, ben, iğrenerek kovuncıya kadar yere tükürürdü. O zaman «Boncuk, boncuk» diye kalabalığın arasına karışırdı. Fakat gözleri oyununa müşteri olabilecek temiz giyinmiş köylüleri araştırır, ve onun ağına düşen, oradan cepleri boşalmış olarak çıkardı. Hayatını daha dürüst bir şekilde kazanmasını istediğim için, bir kere, ona zanatını değiştirmesini teklif etmiştim.

«— Ne? demişti, beni kendine ortak mı yapmak istiyorsun?..

«— Hayır, dedim,seni kendime ortak yapamam, fakat sahlepçi yapabilirim. İyi para getirir.

«— Ha, dedi, iyi para getirir! Senin salılebin hiçbir zaman bana, her altı günde bir güzel Miranda'mın boynundaki diziye bir altın daha ilâve ettirecek kadar kazandırmaz, o zaman, sevgilim bir başkasına kaçar, sevda uçarıdır!» Haklı olduğunu kabul ettim: Sahlep altın getirmez, halbuki bu «üç kâğıt» Ha, bu «üç kâğıt», bahsettiğim gün, ona, birkaç saat içinde beş düka altını getirmişti. Fa-

(*) Romanya'da bir dere.

kat, işe bakın ki, bu sefer dükalar, pek komik bir hikâye ile birlikte geldi: Paraları deve yapılan genç köylü, Trandafir'in yakasını bir türlü bırakmıyordu, iki adam, tarlalar içinde çılgınca bir kovalamaca oyunundan sonra beni hakem yapmak için yanıma geldiler. Köylü diyordu ki: «Paramı geriye vermezse, bana hünerini öğretsin; onun yaptığını yapacağım.» Trandafir omuz silkiyordu: «Bu adam deli mi ne! Amma da belâya çattık ha! — Hayır, azizim, diyordu öteki; ya paramı, ya da hünerini verirsin! Namuslu olmanın ne faydası var; ben de senin yaptığını yapacağım! — Fakat sen de benden daha namuslu değilsin, diyordu Trandafir, paramı kazanmak istedin: Ben daha kurnaz çıktım, senin paranı kazandım, hepsi bu. — Evet, dedi köylü, senden daha namuslu hareket etmediğimi kabul ediyorum; bunun için sana bir düka bırakayım: Geri kalan dört dükayı geri ver. Yoksa kendimi dereye atarım, günahtır... Evimde genç ve yalnız başına bir karım var... Sevişerek evlendik... Beş düka onun boynunda taşıdığı yegâne servetiydi. İki beygir satın alıp toprağı sürmek için altınlarını almıştım...»

«Trandafir, kızgın demirle dokunmuşlar gibi sıçradı: — Vay aptal, demek beygir almak için karının dükalarını harcıyorsun? Ah, sen altınlı bir karıya lâyık değilsin! — Fakat ne yapabilirdim? diye genç adam sordu. Çingene kızdı: — Ne mi yapabilirdin? Gidip bu parayı civardan çalardın da altınları karının boynunda bırakırdın! Sonra bana dönerek, Trandafir: «Hiç, dedi, bu kadar ahmak bir Rumen gördün mü?» Bunu söylerken düşünceli bir hal aldı, cigarasından bir nefes çekti ve yere tükürdü. Köylü avuçlarını yüzüne kapamış, ağlıyordu. O zaman şunu gördüm: Trandafir delikanlıya döndü, ellerini yüzünden çekti, ve şimşek süratiyle yüzüne iki tokat indirdi. Dayağı yiyen: «Neden beni dövüyorsun?» diye bağırdı. Çingene kömür rengi gözlerini şeytanca yuvarlıyarak cevap verdi: — Aptalsın da ondan. Ağlıyan adamlardan hoşlanmam. Şimdi al beş dükanı ve bu gece köyüne dön. Fakat köyden bir kurşun atımı mesafede büyük yolun üstünde bekle: Şafakla sana iki beygiri getireceğim ve iki tokat daha atacağım... Tâ ki, güzel bir kadının dizisine ilâve etmekten başka maksatla dokunmamasını öğrenesin... Bu maceradan altı ay sonra, Naziru yolunda Trandafir'e rastladım. O ata

binmişti, ben arabadaydım. Karşılaşınca sordum: «Sözünü tuttun mu, Trandafir? — Evet, dedi, ona iki beygiri verdim, iki tokat da aşkettim.»

★

«Ben anlatırken babası uyumuştu, fakat Tinkutza her zamankinden daha duyguluydu. İşte o zaman, hayatımda ilk defa olarak, bana sevdalı, nemli ve alevli gözlerle bakan bir genç kız karşısında kendimi yapayalnız gördüm. Bana doğru eğilerek, elimi aldı ve keman tellerinden daha âhenkli bir sesle:

«Bay İsvoranu, dedi, söyleyin bana, çingene Trandafir gibi sevebilir misiniz?»

«Elinin beni yaktığını mı, yoksa dondurduğunu mu söyliyemem, yalnız bildiğim şudur ki, âni bir dehşete düştüm, bir damdan düşüyormuşum gibi, başım döndü. Hiç durmadan şapkamı davrayıp dışarı fırladım.

«O bunu bir şaka saymış ve beni ertesi gün görünce bir hayli gülmüştü. Fakat ben çok müteessirdim: Bir kadınla yalnız kalmaktan duyduğum korku her zamankinden daha şiddetle belirmişti. Aylarca süren bir samimiyetin beni kurtaracağına olan ümidim birdenbire uçmuştu: yine her zamanki ruh malûlü adam olmakta devam ediyordum.

«Bununla beraber ateşten korkan beygirlere yaptıkları gibi, ateşi burnumun dibine soka soka, ondan korkmıyacağıma inanmıya başlamıştım. Hem kimbilir, insan ruhu hakkında bütün bildiğimiz nedir? Hayvanları bile daha iyi tanırız! Tereddi etmiş hislerimi yenmek, vahşileşmiş olan insiyaklarımı ehlileştirmek imkânını elde etseydim, belki muvazenemi bulmıya muvaffak olabilirdim. Fakat bunun için insanların iyi niyeti ve hâdiselerin yardımı icabederdi. Halbuki ne berikiler, ne de ötekiler bir adamı kurtarmayı üzerlerine almadılar. Hâdiseler beni fakir bir adam yapmıştı, insanlarsa kendi hodbinliklerinden başka bir şey görecek halde değildiler. Netice şu oldu ki, kafamızı bir duvara çarpıp parçaladık; fakat en acınacak olan bendim...

«Uzviyetimde bir salâh başlangıcı belirdiğinden emin olmadan Tinkutza'yı istemek niyetinde değildim; fakat bir başka talip benden evvel davrandı ve vaziyetimi tehlikeye soktu. Kız benden başkasiyle evlenmek istemediğini hay-

kırdı; o zaman babası bu hususta ne düşündüğümü sordu.

« Ne mi düşünüyordum? Evlenmenin yalnız düşüncesi bile beni bir cehennem korkusuna düşürüyordu! Hiçbir cevap veremedim... Müphem ve müteredditt göründüm... Bu hal onuruna dokunan Tinkutza o kadar gözyaşı döktü ki, yüreğim parçalandı. Babası, tereddüdümü, zengin olmayışıma vererek beni teselli etti:

«— Burada çalışarak günün birinde zengin olursunuz!

«Anladınız mı? Evlerinde aradığım şeyin servet olduğunu sanıyorlardı.

«Böylece uçurum yaklaşıyor ve ben de doğruca ona gidiyordum: Tinkutza'yı babasından istedim. Kız bayram etti, ev uyuşukluğundan uyandı, bense, mahvolduğumu hissediyordum. Evlenme talebini takip eden günler bir idam mahkûmunun son anlarına benzedi. Tinkutza pek memnundu:

«— Heyecandan mı bu kadar şaşkınsınız?» dedi bir gün: Ah ne mesudum!»

«Zavallı kız!.

«Kendimi oyalamak için sabahtan akşama kadar türlü masalar uydurdum: fakat eskisinden farklı olduğumu hissetmişlerdi; nişan akşamı azkaldı bayılıyordum. Hazır bulunan akrabalar bundan çok meraklandılar; ve, nişanlım gibi, geçirdiğim fenalığı heyecanıma atfettiler. Beni konuşmıya sevkettiler, bir şeyler anlatmamı rica ettiler. Kafamın her yanını yokladımsa da anlatacak bir şey bulamadım. Fakat nişan halkalarını takmış olan papaz, kilise nasihatlerinden sonra, bana bir hikâye hatırlattı:

«Çiftçilikten bahsediliyordu. Papaz da işçilerinin çok yavaş çalışarak kendisiyle eğlendiklerini söylüyordu. Hikâyeme başlamak için, dedim ki:

«— Onları daha hızlı çalıştırmak istiyorsanız, bunun için bir tek çare vardır, baba:..

«— Nedir o, oğlum?

«— Küfretmek, bir sürücü gibi küfretmek!

«— A, biz küfretmeyiz; günahtır.

«— Evet, tabiî günahtır, diye tasdik ettim, fakat Bükreş metropolidi, başka çare kalmayınca buna başvurulabileceğine fetva vermiştir.

«Papaz şüphe eder gibi bir tavır aldı, fakat hazır bulunanlar haykırıştılar:

«Nasıl? Söyleyin, nasıl? Anlatın!»

«Pekâlâ, vak'a şudur: Günün birinde Bükreş metropolidi resmî bir merasimde bulunmak üzere bir şehre gidecekti. En iyi arabayı getirdiler, metropolit bindi. Fakat arabanın **sürücüsü,** hatırı sayılır bir bahşişe konacağını bildiği halde bundan hiç memnun olmadı: Çünkü, hep bildiğimiz gibi, bir sürücü küfretmeden hayvanlarını idare edemez. Onun nazarında kamçısını havada şaklatmak ve küfretmek, hattâ bahşişten bile sağlam bir kaideydi, metropolidin sürücüsü de işinin ehli bir adamdı. Büyük din adamının gazabından korktuğu için, zavallı adam dudaklarını ısırdı, tam üç saat elinden geldiği kadar arabayı sürdü, fakat, bir dere geçidine gelince, durakladı. Öfkesinden pişmiş bir istakoz gibi kıpkırmızı ve hafakanlar geçirerek, dört atının dizginlerini bıraktı, ne olursa olsun, hakkını istemiye karar vererek bekledi. Metropolit sabırsızlandı, bir müddet sonra başını arabanın kapısından çıkararak, niçin durduklarını sordu. Sürücü başından kalpağını çıkarıp, ezilip büzülerek anlattı:

«Diyeceğim şu ki, Efendi Hazretleri, hayvanlar sürücü küfürlerine alışmışlardır, ben de, yüksek huzurunuzda küfredemediğim için beni tanımıyorlar ve suya dalmak istemiyorlar.»

Metropolit tavsiye etti:

«— Oğlum, hayvanlara: «Deh! deh! koca beygirler!. diye bağırın!..

«Kurnaz sürücü, usulca tekrarladı:

«— Deh! deh! koca beygirler!» Fakat hayvanlar yerinden kıpırdamadılar.

«Sabrı tükenen metropolit sordu:

«— Arabayı sürmek için küfürden başka çare yok mu?

«— Hayır, aziz peder, söyledim ya: beygirler ancak yulaf ve küfürle yürürler.

«O zaman metropolit:

«— Öyleyse küfredin, dedi, günahınızı affediyorum!

«Sürücü yerinden fırladı, dizginlerini yakaladı, kırbacını şaklattı ve ölüleri bile ürkütecek bir sesle: «On dört İncil, altmış kuddas» gibilerden bir sürü küfürleri sıraladı.

«Araba dereden bir kırlangıç süratiyle geçti. Öteki kıyıda metropolit yine başını kapıdan çıkardı ve, muzaffer ame bir edâ ile kendisine bakan arabacıya:

«— Hayvanlarınızı şaşılacak bir şekilde terbiye etmişsiniz, dedi; fakat, nesıl diyeyim, dinî malûmatınız biraz eksikçe: İnciller on dört değil, dört tanedir. Ve altmış değil, yalnız yedi kuddas vardır.

«— Hakkınız var, mukaddes peder, ben de bunu biliyordum; fakat ne yapayım, dört ve yedi, lâyıkiyle küfretmiye imkân vermiyecek kadar kısa rakamlardır; onun için, biz arabacılar, dini meslekî icaplara uydurmak için elimizden geldiği kadar gayret ediyoruz.»

«Bu hikâye, uyandırdığı kahkahalar yüzünden papazı müşkül mevkie soktu, ben de biraz ferahladım. Tinkutza pek memnundu, benimle iftihar ediyordu.

«Ah, neden her şey burada bitmedi? Yahut da neden ben faciadan evvel kaçmadım? Çünkü, uzun, bitmez tükenmez bir geçikmeden sonra, facia, üç hafta sonra patlak verdi. Üç hafta görülmemiş ve işitilmemiş bir işkence içinde yaşadım, nişanlımın her busesi tabanlarımı yağlıyarak kalabalığa karışmak için bir nasihate benziyordu. Bu facia düğünle beraber başladı:

«Şimdi hayatımı ve mâsum Tinkutza'nın hayatını zehirlemiş olan korkunç cinayete geldim; azizim Mihail, sizin **çirkefilik**, **tecavüz**, **ayıp** dediğiniz şeylere ve iki ayak üstünde yürüyen hayvanların örf, âdet, gelenek şeklinde tatbik ederek mâsumların hayatını zehirledikleri bütün felâketlere geliyorum; çünkü, afif nişanlım kadar ben de hastalığımda mâsumdum.

«Mihail, ihtimal haberiniz yoktur. Bizde, düğün esnasında, aileden, hattâ yabancı kadınların, genç evlilerin yatak odasını, istirahate çekilmelerinden sonra istilâ ettiklerini, onları dışarı attıklarını ve genç kadının iffetinin şüphe götürmez delilini bulmak için gerdek yatağını araştırdıklarını ve bu delili bazan, yandaki salonda şenlik yapan davetlilere göstermek için iftiharla gezdirdiklerini bilmiyorsunuzdur. Bundan da beterini gördüm: Petroy'dan Kazasu'ya giden yolda bir sırığın ucunda bunun bir bayrak gibi taşındığı, bir sürü cezbelilerin bu müstekreh ganimetlerin etrafında baykuş gibi uluduklarını gördüm; keman çalan bir çingene refakatinde, bir pazartesi gününün şafağında, biçare bâkirenin mesut annesine «Kızıl rakı» yı götürmiye gidiyorlardı.

«Mihail, bundan daha barbarca, daha müstekreh bir şey biliyor musunuz? Bu utandırıcı ve kötü usulden, bu manzaradan, bu neşeden daha insafsızca, daha gayri insanî bir çirkeflik, bir tecavüz, bir ayıp ve sadizm var mıdır?

«Ben, biliyordum... Düğün günü geldiği zaman bütün bunlardan haberdardım. Bu müstekreh âdetler beni daima iğrendirmişti; fakat iktidarımın bana bu derece acıklı bir şekilde ihanet ettiği o tehlikeli saatte, bu meş'um maskaralığın önüne geçmek benim için hayatî bir zaruretti.

«Kızın babasını ve teyzesini çağırdım, onlarla konuştum. Babası, bu iğrenç âdetten hoşlanmakla beraber, pek kat'î bir red cevabı vermedi, fakat ihtiyar kadın milletin şeref koruyucu eski bir geleneği sıfatiyle bu kaideye dokunulmaması lâzımgeldiğini inatla müdafaa etti.

«Lâf burada kaldı, ve, güzel bir pazar akşamı, düğün alayı, kiliseye yollandı: Yolu açan iki atlıdan maada herkes yaya idi; atlıların ardından, elindeki altın yaldızlı ve oymalı büyük bir gümüş tepside iki kocaman Moskova mumunu taşıyan adam geliyordu; ardından da bütün alay, Kiliseden çıktıkta, atlılar tabancalarını boşaltarak, kollarına bağlı uzun çevreleri havada sallıyarak, yeleleri kurdelâlar ve sırma tellerle örülmüş atlarını oynatarak önden gittiler. Tepside an'anevî tuz ekmek vardı. Hemen ardından, korku ve dehşetten titriyerek, elimde mum ve kolumda Tinkutza olduğu halde sürükleniyordum; genç kız, kendisini tamamen örten süsler altında mesuttu. Ardımızda bütün alay cümbüş ediyor, keman, kobza, klârnet ve borudan ibaret dört âlet kullanan on iki çalgıcı kulaklarımızı sağır ediyordu. Yolda, çeşmeden dönen kadınlar, bereket getirir diye kovalarını ayaklarımızın dibine döküyorlardı.

«Akşam olunca, benim için mukadder olan saat geldi çattı. Gerdek nidacılarının nutukları taşkın bir neşeye yol açtı, ben de cemaate uyarak sofradakilerin anlattıklarına hikâyelerle mukabele etmek mecburiyetinde kaldım. Bunlardan biri, kafası şarapla kızışınca köyünde genç bir gelinin, kocası tarafından kabahati meydana çıkarılarak düğün gecesi ondan nasıl dayak yediğini anlatmak zevksizliğinde bulundu; ertesi sabah, adam, sırtı öküzlere, yüzü de arka tarafa çevrili olarak kadını arabasına atmıştı, arabanın art tarafında bir sopanın ucunda, dibi delik bir toprak

tencere sallana sallana, onu bu şekilde, yerin dibine geçen ailesine götürüp teslim etmişti.

«Tinkutza'ya baktım: Masumiyetinden emin olarak sâkin duruyordu. Fakat ben dehşete düşmüş ve karı koca arasında geçen şeylerin onlardan başka kimseyi alâkadar edemiyeceğini haykırmıştım.

«Samimî ahbaplardan birkaçı: Kimseyi alâkadar eder mi, etmez mi, onu birazdan görürüz.» cevabını vermişlerdi.

«Hakikaten bu «birazdan» hazin oldu, tam saat gece yarısını çalarken, ekmek içinden yapılmış yuvarlakların muhtelif istikametlerden atıldığını ve bunların yüzüme çarptıklarını gördüm, arkasından ekmek lokmaları ve birkaç dakika sonra, koca koca parçalar suratıma yağmıya başladı.

«— Bu da ne demek? diye sordum.

«Analık: — Şu demek ki, buradan kalkıp vazife başına gitmeniz zamanı geldi! dedi.

«Dostlarım, yemin ederim ki, anlamıyordum; fakat babalığım beni kenara çekerek hangi vazifeden bahsedildiğini izah edince işi anladım. O benimle konuşurken analıkla teyze, bize ayrılmış olan yatak odasında Tinkutza'nın tuvaletini yapmakla meşguldüler: sonra kaynatamla birlikte gelip beni kucakladılar, hemen ardından, kapıyı açıp beni içeri attılar ve kapıyı kapadılar.

«Hayatımın en feci anlarından biri olan bu lâhzada, Tinkutza'nın ilâhî bir güzellikle güzel başının, saçları etrafa yayılmış olarak, beyaz yastık üstünde yattığını görmüş olduğumu hâlâ müphem bir şekilde hatırlıyorum, o akşam için hepsi bundan ibaret kaldı: Bayılıp odanın ortasına düşmüşüm!

«Şiddetli bir nöbet içinde yirmi dört saat sayıklamışım; on bes gün yatakta kaldım. Kendimi kaybettiğim müddet zarfında neler söylediğimi bilmiyorum, bildiğim şudur ki, beni ziyarete gelenler pek az oldu. İyileşince, kendimi düşman bir muhit içinde buldum. Kaynatam ve teyze, ailelerini rezil edişimin sebebini benden sordular. «Bağlanmış» olduğumu vesile ederek muvakkaten yakamı kurtardım. Bana karşı hiç merhamet duymadılar ve hakkımda daha ziyade nefret beslemiye başladılar.

«Bu andan itibaren, on ay müddetle, etrafım kin ve husumetle çevrildi. Her şeylerini benden gizlediler; beni

hiçbir işlerine karıştırmadılar; sanki hırsızmışım gibi, paralarını hep muhafaza altında tuttular. Kendi imkânlarımla — tekrar sahlepçi olmaktan başka — hiçbir işe girişemezdim, çünkü bütün paramı düğün hediyelerine sarfetmiştim. Hâlâ beni ürküten o müthiş hayat o zaman başladı.

★

«Size hepsini bütün teferruatiyle anlatamam; bu hâtıralar çok azap vericidir.

«Bu felâket yuvasında mahpus bulunurken, sokağa nadiren ve ancak geceleri ayak atmıya cüret edebiliyordum. Hattâ dükkâna inmemi bile menediyorlardı. Kimse ile görüşemiyor, hiç bir iş göremiyordum... Ne söylesem, ne teklif etsem fena karşılanıyordu... Sofrada herkes sağır ve dilsizdi.. Ben, ayağımda terlikler, ceketsiz, bir tufeyli gibi, bir kaçık gibi veya başka cinsten pansiyonerler gibi odadan odaya dolaşıyordum.

«İki kaynım her pazar gelirlerdi. İşlerinden bir parça anladığım için beni Galatz'daki ticarethanelerine almalarını istedim. Bana boşanmaktan söz açtılar. Diyeceksiniz ki, hakikaten bu en mâkul hareket olurdu. — Hiç de değil...

«Karım, nikâhtan beri, ailesinden tamamiyle kendisini çekmişti. Artık bütün hayatı benimkine, benim o sefil alîl hayatıma kök salmıştı. Felâketi, ağlamadan, gücenmeden, umulmaz bir cesaretle kabul etmişti; benim bir sihirbaz tarafından büyülenmiş olduğuma samimî surette inanıyor, ve şeytanı yenmesi, kusuruna rağmen sevdiği kocasını iyileştirmesi için, Allahına hararetle yalvarıyordu.

«Odamıza kapanarak, eşi olmıyan bir şefkatle dolu bitmez tükenmez günlerimizi başbaşa geçiriyorduk. Ondan af dileyordum... Beni hiç kabahatli bulmadığı cevabını veriyordu. Beni anlamış ve bana acımış olan tek insanı nasıl unutabilirim? Bizi zehirliyen etrafımızdaki kin olmasaydı, bütün kuvvetimle özlediğim normal erkek ve koca olamıyacağını kim iddia edebilir? Esasen eskisi kadar utangaç değildim, artık karımdan korkmuyordum. İlk temaslarda kanımı dondurmuş olan o ürküntüyü artık duymuyordum. Hattâ bazı anlar karım beni kollarında sıkar, okşar ve aşkını anlatırken müphem arzular, zayıf uya-

nışlar, küçük cinsî tahriklerin vücudumda karıncalandığı oluyordu.

«Fakat aşkın güçlükle yarattığını kin bir anda mahveder, işte insanlarda asla affedemiyeceğim bir şey budur. Her sabah, daha odamdan çıkar çıkmaz, felâketimizin iki baykuşu, zavallı kadının üstüne atılıyor ve bir şey olup olmadığını soruyorlardı. Söylemeye yanaşmaması üzerine bu iki cadaloz ayrılma tavsiyeleriyle üstüne çullanıyor ve canından bıktıracak kadar işkence ediyorlardı.

«Tabiatin yeniden diriltmeye gayret ettiğini yıkmıya çalışan bu sistemli tahrikcilik on ay sürdü. Boğuluyorduk. Galatzlı iki cellât, mütecaviz bir tavır takınmıya başlıyorlardı: Beni tahkir ettiler ve karımı ayrılmıya ikna etmem için beni zorladılar. Artık dayanmıya imkân yoktu. Birbirimize sokularak, ekseriya sofraya inmiyor, çok günlerimizi tek yemekle geçiriyorduk. Birden, kaçmak fikri zihnimde uyandı.

«Elimde kalan azıcık para ile hayatımızı kazanıp kazanamıyacağımızı sordu, ve bu meş'um evden uzakta ona açabileceğim hürriyet ve sevgiyle dolu istikbal hakkındaki ateşli cevabım üzerine, gözlerinden saadet yaşları boşandı. Bir düşman muhitte yollarını kaybetmiş iki kardeş gibi birbirimize sarılmıştık; yüzlerimiz, elbiselerimiz kendi gözyaşlarımızla yıkanmıştı, yeryüzünde tadılabilecek en kuvvetli bahtiyarlık saatlerini yaşadık.

«Fakat bu saatler aynı zamanda, beraberce yaşamamıza müsaade edilen son saatler oldu. İnsanların kocaman kin dalgası yaklaşıyordu.

«Kışın sonlarındaydık... Plânımızı kararlaştırdık: Bir ay daha beklemek, Mart sonlarına doğru, İstanbula giden bir yelkenli ile kaçmak.

«Fakat birkaç günden beri iki müstebidimizin tavırlarında garip bir değişiklik farkediyorduk: Sabahları karımı ziyaretten birdenbire vazgeçmişlerdi, artık onu tehdit etmiyorlardı, bana da, bir akşam, istediğim gibi girip çıkabileceğimi söylemişlerdi. Bu hareket karşısında ağzım açık kalmıştı! Tinkutza'ya haber vermiye koştum, fakat o ağlamıya başladı:

«— Bir felâketin bize yaklaştığından korkuyorum! demişti. Fena rüyalar görüyorum: Seni, etrafını ağlıyan çocuklarla çevrilmiş ve kendimi de altın ve mücevherlerle

süslenmiş görüyorum... Bu çok fena. Dışarı çıkma! Kimbilir başına neler gelebilir?... On aydan beri bu mahpusluğa tahammül ediyoruz; üç hafta daha dayanalım!..

«Bu sözler üzerine kalbime bir bıçak saplanmış gibi oldu, titremiye başladım; fakat, a dostlar, alın yazısı değişmez. Ertesi günü, sâkin ve güzel bir kış sabahıydı... Üç karış kalınlığındaki kar, tertemiz kefeniyle etrafı örtüyor ve kızak beygirlerinin her istikamette sallanan çıngırakları havayı hüzünlü sesleriyle dolduruyordu. Pencereden bakıyordum, sanki duvarlar üstüme yıkılıyormuş gibi geliyordu bana. Deli oluyordum! Dayanılmaz bir kuvvet beni dışarı çağırıyordu. O dışarısı ki, hareket, hayat ve serbest yaşamanın sürükleyici esrarıdır ve ben hemen bir seneden beri bütün bunlara yabancıydım. Karımın ayaklarına kapandım ve duvarların, tavanların, sefaletin dışına bir saat, yarım saat, beş dakika çıkmama müsaade etmesi için ona yalvardım.

«Beni dinledi ve istediğim müsaadeyi verdi, yalnız hançerini ve iki tabancamı üzerine al, kimseyi yanına yaklaştırma, diye tembih etti. Terliklerini öptüm, kürkümü ve astragan kalpağımı aldım, dükkâna indim.

«Ah, bu benim de, zavallı Tinkutza'nın da felâketimiz oldu! Fakat bu felâket derhal meydana çıkmadı, çünkü o sabah, başıma bir şey gelmedi. Öğleden sonra ve ertesi günkü çıkışlarımda da bir şey olmadı; fakat herhalde dükkândan bu geçişlerimden biri esnasında ihtiyarın bir kapı ardına sakladığı hain göz tarafından tanıldım ve hüviyetim meydana çıktı.

«Bu evde yaşadığım o son pazarın akşamı - koca buz parçalarını sürükliyen Tuna'nın ihtişamiyle gözlerim dolu olarak girerken on ay müddetle zevcelerin en tatlısı ve bakirelerin en temizi olan kadını son defa olarak öptüm.

«Sakin duruyorduk... Fakat yemek için aşağıya inince, trajik bir ağırlık suratlarımızı asıyor ve bizi ağlıyacak hale getiriyordu. Yemeğin sonuna doğru Tinkutza sordu:

«— Neden kardeşlerim gelmedi?

«Babası:

«— Nerdeyse gelirler, cevabını verdi.

«Nargileleri ateşledik ve Türk kahvesini içtik. Dışarda gece ve sükût... Vakit gecikmiye başlamıştı. Birdenbire,

ihtiyarla teyze arasında mânalı bir göz işaretini farkeden Tinkutza hıçkıra hıçkıra ağlamıya başladı.

«Tam o esnada, kapı gıcırdıyarak açıldı, ve iki kardeş cellât tavriyle göründüler, beraberlerinde getirdikleri bir adamı görünce benzim attı:

«Bu evvelce arkadaşlık etmiş olduğum, ve buraya kancıkça ve alçakça bir iş için gelen bir Rumdu.

«Açık kalan kapının yanında üçü de ayakta duruyorlardı. Selâm sabah yerine ilk sözü söyliyen o oldu. Elini uzatıp beni göstererek Rumence dedi ki:

«— Bay İsvoranu'nuz bu mu?.. Büyülü olmasını anlıyorum: Bu Stavro'dur. Sahlepçi ve p...

«Benim ve kendisinin ayıbımızı anlatan bu sonuncu kelime üzerine, Tinkutza haykırdı ve yere yuvarlandı, bana gelince...

«Kayınlarımın zalim ve kindar ellerine düşmüştüm, dükkânın içinde beni yerde sürüklediler, ayaklariyle çiğnediler, kafama, yüzüme, göğsüme vurdular, tâ bayıltıncaya kadar. Sonra...

«Sonra kapalı bir geçide bakan avlunun kilitli kapısı önünde, sokakta karlar içinde uyandım. Donmuştum... Bütün uzuvlarım, göğsüm, başım yara bere içindeydi... Ve bu kış gününde başaçık ve gömlekle idim.

«Kendimi topladım ve on sekiz ay önce bana sahlep satan Türkün yanına sığındım; beni bir hıristiyan gibi karşıladı ve bir kardeş gibi bana baktı.

«Dört gün sonra, bu iyi kalpli adam, hasta yatağımda bana, kime hitap ettiğinden habersiz, o sabah bütün şehrin ağzında dolaşan hâdiseyi anlattı:

«Tinkutza'nın cesedi Tunanın sol kıyısında Lipovanlar tarafından sudan çıkarılmıştı.

«Aradan otuz beş sene geçti, ve her sene, o meşum tarihte, buzlarını sürüyen Tunanın kıyısına giderek kendisine yaptığım fenalıktan dolayı Tinkutza'dan af dilerim.

«Adriyen, çirkin hareketimden dolayı sizden de af dilerim.»

★

X... yolu üzerinde, iki çavdar tarlası arasında, araba, üzerindeki üç adamla, tırıs gidiyordu. Sabah serinliği içinde aksıran beygirin gözleri önünde, doğunun kızıllaşmış kubbesi üzerinde çoban yıldızı parıldıyordu.

Tarladan bir çayırkusu çıktı, bir ok gibi semaya yükseldi. Stavro, tâ bir taz gibi tekrar düştüğünü görünciye kadar onu gözleriyle takip etti; kuşun kaybolduğu noktaya gözleri dikili olarak, — hiç vatanları olmıyan insanların bildikleri o cihanşümul dilde ve kâğıt üzerine yazılmıyan o melodi üzerinde, bir türküye başladı:

Bir çayırkuşu olsaydım,
Onun gibi maviliklere atılırdım;
Fakat insanların buğday ektikleri,
İnsanların buğday biçtikleri,
Sebebini bilmeden buğday ekip biçtikleri
Toprağa bir daha hiç inmezdim...

II

KİRA, KİRALİNA

Üç pazarcıya ait arabanın, öğle yemeği için durmuş olduğu koruda, tavan arasındaki hikâyesinde çıtlatmış olduğu çocukluğuna ve kızkardeşine ait hatıralarını öğrenmek için, arkadaşları, bir saattenberi Stavro'ya rahat vermiyorlardı. Anlatmak arzusunu duymuyor değildi — çünkü ruhî hâleti şimdi bu eski hatıraları kurcalamıya çok müsaitti — fakat insan mazi sularının geçeceği yolu kapıyan paslı setlere ne zaman dokunmak istese böyle olur: Biraz kendine yalvartmak iyidir.

Korunun yumuşak çimeni üzerine uzanmışlar, beygir etraflarında kısa adımlarla ilerliyerek otlarken, cigaralarını içiyorlardı. Stavro kalktı, kuru dallar topladı ve ateş yaktı; ateş korlaşınca, arabadan kahve yapmak için lüzumlu şeyleri aldı, suyu kaynattı ve bakır ibriğe icabı kadar şeker ve kahve attı. Sonra, bir kahveci ustalığiyle, köpüklü ve kokulu mayii, tabaksız üç fincana boşalttı, yere bağdaş kurdu ve anlatmıya başladı:

«O zamanlar tam kaç yaşında olduğumu ve hangi tarihte bulunduğumuzu hatırlamıyorum. Fakat faciayı hemen ardından takip eden hâdisenin Kırım harbi olduğunu biliyorum.

Ben daha küçücük bir çocukken, sebebine bir türlü akıl erdiremeden, anamı her gün döven babamın şirretliğini hatırlıyorum. Anam ekseriya evden ayrılır, döner ve gitmeden evvel de, döndükten sonra da dayak yerdi. Giderken, onu gitsin diye mi, yoksa gitmesin diye mi, dönüşte de evden ayrıldığı için mi, yoksa hiç geri dönmesin diye mi döverdi, bilmiyorum.

Yine hatırlatıyorum ki, o sisli günlerde, babamın yanında, onun kadar sert olan ağabeyim bulunurdu, ana-

mın yanında da, benden dört yaş büyük olan ablam Kira ağlaşırdı, ben de onu severdim.

Yavaş yavaş sis dağılıyor, büyüyor ve anlamıya başlıyorum. Acayip şeyler öğrendim... Sekiz dokuz yaşlarında olmalıydım; ablam da on iki on üç yaşlarındaydı, ve o kadar güzeldi ki, onu tepeden tırnağa seyretmek için bütün gün yanından ayrılmazdım. Sabahtan akşama kadar süslenirdi, annem de ondan geri kalmazdı, çünkü o da kızı kadar güzeldi. İkisi de aynanın karşısına geçer, bir abanoz kutudan çıkardıkları malzemeyle gözlerine sürme çekerler, kaşlarını ucu yakılmış bir tahta parçasiyle çizerler, dudaklarını, yanaklarını ve tırnaklarını da kırmız allığı ile boyarlardı. Bu uzun ameliyc bitince, kucaklaşırlar, birbirlerine tatlı sözler söylerler, ve beni süslemiye koyulurlardı. Sonra üçümüz el ele tutuşarak, Türk veya Rum oyunları oynar, kucaklaşırdık. Böylece biz ayrı bir aile teşkil ediyorduk.

Artık, baba ve büyük oğlu eve her akşam gelmiyorlardı. Baba oğul, civarın en mahir ve en aranan araba yapıcılarıydı. İmalâthaneleri şehrin karşı tarafında Karaköy mahallesindeydi, halbuki biz Çetatzuye'de oturuyorduk. Aramızda bütün şehir vardı. Karaköy'deki ev babamındı. Orada besleyip yatırdığı iki çırağı ve ev işlerine bakan ihtiyar bir hizmetçi kadın vardı. Hepsi yedi kişiydiler. Biz oraya hiç gitmezdik. Bana korku veren babamın imalâthanesini ancak şöyle bir görmüştüm. Çetatzuye'de biz annemin evindeydik, gündüzleri hiçbir iş görmezdik, eğlenirdik... Kışın çay, yazın şuruplar içilir, ve bütün sene kadayifler, sarayliyeler yenilir, kahve, nargile içilir, süslenilir ve raksedilirdi... Güzel bir hayattı bu...

Evet bu güzel bir hayattı, yalnız babanın veya oğulun, yahut ikisinin birden cünbüş esnasında ortaya çıkarak annemi yere serdikleri, Kira'yı yumrukladıkları, ve sopalarını başımda kırdıkları günler iş değişirdi. Şimdi ben de kötekten hissemi alıyordum. Türkçeyi hepimiz iyi bildiğimiz için iki kadına «paçavra» bana da «küçük pezevenk» diyorlardı. İki zavallı kadın, zalimlerin ayaklarına kapanıyorlar, bacaklarına sarılıyorlar ve yüzlerine dokunulmaması için yalvarıyorlardı:

«Yüzüme vurma» diye bağırıyorlardı; «Allah aşkına,

mukaddes bakire aşkına yüzüme vurmayın!... Gözlerime dokunmayın!... Affedin!..»

Ah! Yüzleri, gözleri, bu iki kadının güzelliği!.. Onlarla boy ölçüşecek bir kadın olamazdı!.. Dizlerine kadar uzanan sırma saçları vardı; tenleri beyazdı; kaşları, kirpikleri ve gözbebeklerleri abanoz gibi kapkaraydı. Annem tarafında Romen ağacı üzerine üç muhtelif ırk aşılanmıştı: Mazide memlekete hâkim olan işgal kuvvetlerine göre Türk, Rus ve Rum ırkları.

Anam 16 yaşındayken ilk çocuğunu dünyaya getirmişti; fakat ben gözlerimi hayata açtığım zaman, kimse onun üç çocuk anası olduğuna inanmazdı... İşte okşanmak ve öpülmek için yaratılmış olan bu kadın, kan çıkıncaya kadar dövülürdü. Bununla beraber, babam sevgi hususunda ona karşı pek cömert davranmıyorsa, âşıkları parlak bir surette acısını çıkarıyorlardı; ve ilkin anam mı babamı aldattı da ondan dayak yedi, yoksa babam mı dövmiye başlıyarak kendisini aldattırdı, hiçbir zaman öğrenemedim. Herhalde, bizde cümbüş hiç eksik olmadı, çünkü zevk çığlıklariyle acı çığlıkları sıra ile birbirini takip ederdi; dayak daha biter bitmez, gözyaşlariyle yıkanmış yüzlerde kahkahalar belirirdi.

Ben kurabiye yiyerek nöbet beklerdim. Bu esnada hovardalar —oldukça edepli tavırlarla— halının üzerinde bağdaş kurar, türkü söyler, kaşık ve dümbeleğin tempo tuttuğu utla şark havaları çalarak kadınları oynatırlardı. Annemle Kira, ipekler giymiş ve zevkten sarhoş, mendil onununu oynar, başları dönünceye kadar dönerlerdi. Sonra yüzleri hararetten ateş kesilerek, şilteler üzerine atılır, bacaklarını, ayaklarını uzun etekleri içinde saklar ve yelpazelenirlerdi. Nadide içkiler içilir, güzel kokular, tütsüler yakılırdı. Erkekler yakışıklı ve gençtiler. Hepsi de esmer insanlardı, şık giyinirlerdi, bıyıkları sivri, sakalları itina ile taranmıştı; düz veya kıvırcık saçlarından kuvvetli bir miskle kokulandırılmış bademyağı rayihası gelirdi. Bunlar Türk, Rum ve nadiren Rumendi. Âşıklar genç ve güzel, nazik, ketum olmak ve pek aceleci olmamak şartiyle milliyetin hiçbir ehemmiyeti yoktu.

Benim vaziyetim pek nankördü... O zaman neler çektiğimi şimdiye kadar kimseye söylemiş değilim.

Vazifem pencerenin kenarına oturarak dışarısını gözetlemek ve herhangi bir baskını önlemekti. Bu iş hoşuma gidiyo du, çünkü bizi döven Karaköy'ün adamlarına ölüm derecesinde kin besliyordum. Fakat kalbimde vazifemle kıskançlığım arasında korkunç bir mücadele geçiyordu.

Kıskançtım, müthiş surette kıskançtım.

Ev, etrafı duvarla çevrili geniş bir avlunun ucundaydı. Bu avluya bakan pencereler gibi, arka yanda limana hâkim sırta çevrilmiş pencereler de vardı. Eve ancak ön taraftaki kapıdan girilebilirdi; fakat kaçmak için fazla müşkülpesent davranılmıyordu. Arka yandaki sırtın dili olup da söylese, ne kadar adamlar buradan kayıp yakayı sıyırmışlardır!...

Pencereye sokulmuş bir vaziyette, bütün gece kapının üzerinde sallanan fenere gözlerimi diker ve paslı menteşelerin gürültüsünü işitmek için kulağım kirişte beklerdim.

Ama bir yandan da içerdeki cümbüşü de seyredecek bir gözüm olmasını isterdim.

Anamla Kira «bellerini bir yüzükten geçirecek kadar» sıkı korseleri içinde, memeleri iki kavun gibi şişkin, insanı çıldırtacak kadar güzeldiler; çözülmüş gür saçları sırtlarına ve çıplak omuzlarına yayılır; alınları gelincik kırmızısı bir kurdelâ ile sıkılır, arzudan ateşlenmiş gözlerinden fışkıran alevleri sanki kızıştırmak için uzun kirpikleri şeytanî bir şekilde kırpışırdı.

Kadınların hoşuna gitmek için yarışa girişerek, mânasız gevezelikleriyle, davetliler ekseriya kendilerini gülünç mevkie sokarlardı. Meselâ, bir akşam, onlardan biri, anama iltifatta bulunayım diye «kart tavuğun çorbası tatlı olur» dedi. Canı sıkılan zavallı kadın yelpazesini adamın kafasına fırlattı ve ağladı. Bir başka davetli hiddetle kalktı, beceriksiz herife bir tokat attı ve yüzüne tükürdü. Biribirlerinin yakalarına yapıştılar, evi ayağa kaldırdılar, nargileleri devirdiler, gözlerimizden yaş gelinceye kadar güldük. Anam ortalığı yatıştırmak için ikisini de kucakladı.

Fakat bu kucaklamalar, bu öpüşler, pek muhtelif şeyleri mükafâtlandırmak için onun elinde bir vasıta idi. Güzel bir ses, hoş bir söz, güzel bir oyun için puselerini

bahşederdi; surat asan birini neşelendirmek, kalb kırıcı bir sözün tesirini dağıtmak, fazla kıskanç bir hiddetliyi teskin etmek, bir ahmağın şaşkınlığını geçirtmek için de öperdi.

Kira da, bu hususta ondan geri kalmazdı. Daha on dört yaşından itibaren vücutça çok gelişen ablam olduğundan iki yaş büyük gösterirdi. Dalgın ve kurnaz, biraz basıkça küçük burniyle, fırlak çenesi, aşk tanrısının hemen tam karşılıklı bir şekilde üstüne iki ben kondurmuş olduğu gamzeleriyle Kira âşıklarını çileden çıkarır, beni de alayları, muziplikleriyle kızdırırdı. Birinciler ondan daha fazlasını elde etmek isterlerdi, bense, onlara lüzumundan fazla yüz verdiği kanaatindeydim.

Bize gelen hovardalara misafir derlerdi. Ve bu misafirler her fırsatta Kira'nın ellerini ve sandallarını öperlerdi. O da gider onların burunlarını veya sakallarını çeker, nargilelerin tönbekisi üzerinde yanan kömürlerin üstüne şerbet döker; onlara kendi bardağiyle su getirir, kızdırmak için bardağı kasten kırardı, fakat bir dakika sonra kalbini kırdığı adamın ağzına saçının ucunu dokundururdu.

Bütün bunlar beni kudurturdu, çünkü Kira'yı anamdan çok fazla severdim.. Ona tapar, ve benden başkasının okşamasına tahammül edemezdim.

Hatırlıyorum ki bir akşam, oyun oynarken sandalının düğümü çözülünce, kıskançlığımı son haddine çıkarmak için, gidip ayağını misafirlerden birinin dizine koydu ve bağlamasını söyledi. Anlıyorsunuz ya, talili herif için bu ne beklenmedik bir lûtuftu! Zevkini kabil olduğu kadar uzatarak istediğini yerine getirirken benim gözlerim dört açılmıştı; sonra mendebur herif ayağının bileğini ve hattâ baldırını yoklamaya başladı. O da... ya, o da hiç ses çıkarmıyor, bunlara müsaade ediyordu!... O zaman, aklım başımdan gitti, hiddetle haykırdım:

— Babam geliyor!... Kaçın!..

Bir lâhza içinde iki misafir pencereden atladılar ve sırtta yuvarlanarak gözden kayboldular. Bunlardan biri, bir Rum acelesinden fesini ve udunu unutmuştu. Anam bunları tuttuğu gibi pencereden fırlattı, Kira da ortada fazla duran iki nargileyi alelacele saklıyordu.

Bu sahne o kadar komik oldu ki, hiddetim geçtiği için

beni müthiş bir kahkaha nöbeti tuttu, pencerenin kenarından yere düşerek halının üzerinde yuvarlanıyordum, nefes alamamaktan mosmor kesilmiştim. Ana babamın gelişinden duyduğum korku yüzünden hakikaten çıldırmış olduğumu sandı; zavallı kadınlar babamı, şeytanı unutarak müthiş çığlıklar attılar ve umutsuzca üstüme atıldılar.

Nihayet «babam falan yok» diye cevap verebildim, «Kira bacağını okşattığı için kızmıştım!.. İntikam aldım! Hepsi bundan ibaret!..»

Şimdi sevinçten daha çok haykırışıyorlardı. Kıçımı iyice şamarladılar, beni öptüler, onlar korkularına uğramadıklarından, ben de okşamalarla karışık ufak bir kötekle işi savuşturduğumdan memnun, odada hoplayıp zıplamaya başladık.

★

Böylece daha iki üç yıl geçti. Çocukluğumun, hatırasını hiç unutamadığım yegâne yılları. On bir yaşlarında vardım; Kira, on beşindeydi; ondan ayrılmaz olmuştum. Sonraları mahiyetini anladığım bir tad beni ona bağlıyordu. Bir köpek gibi her yerde peşindeydim, tuvaletini yaparken onu gözetler, kokusunun sindiği elbiselerini öperdim — ve zavallı kız, beni hiç tehlikesiz ve masum sandığı için — kendini pek hafifçe ve taklılıkla müdafaa ederdi. Doğrusunu isterseniz hiçbir sarih maksadım yoktu, ne istediğimi bilmiyordum, zevkten ölüyordum, onun yanında sarhoş gibiydim.

Şunu da söylemeliyim ki, anamın evinde, bir aşk cehennemindeydik. İki kadın, âşıkları, tuvaletleri, içkiler, kokular, gülünç ve facialı kaçışları bile bana şehevî ve ihtiraslı görünüyordu. Aşksız ve nahoş olan biricik şey babamın gelişi ve bizim sıra dayağına çekilişimizdi. Anam derdi ki:

— Her saadetin bir ters tarafı vardır; hayatı bile biz ölümle öderiz. Onun içindir ki hayatı yaşamak lâzımdır. Keyfinize göre ve kıyamet gününde hiç bir şeyin hasretini çekmiyecek şekilde yaşayın, çocuklarım.

Rehberimiz böyle bir felsefe olunca, Kira ile benim

ananın misalini takipte ne kadar acele ettiğimiz tasavvur olunabilir.

Şahsî servetini, şark malları üzerinde kaçakçılık yapan kardeşlerinin ellerine bırakmış olduğundan anam her aklından geçen arzuyu yerine getiriyor, kendisine perestiş ettiriyor, elbiseleri kadar şık olarak, az ve yahut çok memnun olan, âşıklarını değiştiriyor, yüzünü elinden geldiği kadar korumaya çalışarak babamın dayağına katlanıyor, ve hemen bir başka eğlenceye koyuluyordu.

Hattâ bir fazileti bile vardı: Kabahatının büyük olduğunu bildiği ve kocasının kızgınlığının bize de fenalığı dokunmasından korktuğu zamanlar, biz pencereden atlayıp kaçıncaya kadar kapıyı kilitli tutardı; sonra cesurca açar ve bu hiddetin neticelerine tek başına hedef olurdu.

Birkaç saat sonra geri döndüğümüz zaman onu sofada yere uzanmış, yüzünü, şişleri ve çürükleri geçirmesi için, siyah şaraba batırılmış ekmek içiyle kaplanmış bulurduk. Çılgın gibi gülerek kalkardı; ve elinde ayna, harap olmuş yüzünü bize göstererek derdi ki:

— Ehemmiyetsiz değil mi? İki güne kadar izi bile kalmaz. O zaman misafirler davet ederiz!.. Dayak yedikse ne yapalım!.

Vücudu için endişe ederdik; her halde korkunç bir hale girmiş olacaktı.

Haykırırdı:

— Adam siz de!.. Vücut görünmez ki!.

Yara ve bereler geçince, cümbüşler gene başlardı.

Evde hiç yemek pişirilmezdi, çünkü yağda kızaran soğanın kokusu anamın midesini bulandırırdı. Anam komşu bir ahçıya aboneydi. Burası, anamın verdiği kalaylı bakır kaplarda çorba, yemek, tatlı, sütlâç ve saire, lüzumlu olan her şeyi gönderirdi. Bir çamaşırcı kadın pazartesi sabahı gelerek bir haftada birikmiş kirli çamaşırları alır ve temiz getirdiklerini bırakırdı. Ecza ve süs levazımı satan ihtiyar Türkle birlikte eve geldiğini gördüğüm bütün insanlar bundan ibaretti, daima girdikleri yerden çıkacaklarından emin olmıyan misafirler müstesna: «davetsiz misafirler» olan ve bize pek nahoş ziyaretlerde bulunan babamla ağabeyim de tabiî müstesna.. Takriben iki senedenberi, babam artık anamın evinde yatmadığı, ve

bizi döğmeye ayda ancak üç dört defa uğradığı için, ev rahattı.

Ev işleri kaygısından azade olan iki kadın vakitlerini istirahatle, hamam ve tuvalet yapmakla, yiyip içmekle, şuruplar, nargileler, ve «misafirler» i kabulle geçiriyorlardı. İbadeti de ihmal etmiyorlardı. Fakat kiliseye hiç gitmezlerdi; Tanrıya ayırdıkları zaman pek kısa olurdu. Anam bunun için şu mazereti ileri sürerdi:

— Cenabı Hak ona karşı gelmediğimi görüyor: — Beni nasıl yarattıysa öyle kalıyorum... Kalbimin haykırışlarından ve emirlerinden dışarı çıkmıyorum.

Kira itiraz etti:

— İyi ama, ana, bazan şeytanın da işe karıştığını sanmıyor musun?..

— Hayır, cevabını verirdi. Ben şeytana inanmam. Allah ondan daha kuvvetlidir... Biz olduğumuz gibiysek, demek ki, Allah öyle istiyor...

Şüphesiz, anam, Allahın kendisini böyle yaratmış olmasından memnundu, çünkü bu Allah ondan hiç de güç şeyler istemiyordu.

Evvelâ, ana ile kızının, sabahları, canları çektiği kadar yataklarında kalmalarını istiyordu; tereyağ ve bal sürülmüş bisküvileri yemek ve kahve içmek için yatak rahat bir yerdir. Sonra onlara yıkanmalarını, vücutlarını aselbend iksiriyle ovmalarını; yüzlerini hafif ateşte kaynıyan süt buharına tutmalarını; saçlarını miskle kokulandırılmış bademyağıyle ovarak parlatmalarını, ve tırnaklarını galibardo mahlûlüne batırılmış fırça ile cilâlamalarını emrediyordu. Daha sonra, kirpiklerin, kaşların, dudakların ve yanakların süslenmesi ayrı bir maharet işiydi. Bütün bunlar bitince de öğle yemeğini yemek, sigara içmek ve öğle uykusuna yatmak lâzımdı. İkindi zamanı kalkılacak, tütsüler yakılacak, şuruplar içilecek, nihayet günün asıl mühim işine sıra gelecektir. Şarıklar, oyunlar, gece yarısına kadar devam eden cümbüşler...

Anam babamdan çok daha zengindi, ve çılgınca masraflara rağmen, kardeşlerinin şüpheli ticaretlerine yatırılmış olan serveti, ona o kadar büyük bir gelir temin ediyordu ki, para tasarruf ederek Kira ile benim namımıza kardeşlerinin işine yatırmak imkânını buluyordu.

Anamın macerasını pek iyi bilmiyorum. Yalnız hatırlıyorum, ailesinin zengin hancılar olduğunu anlattığını işitmiştim. İyi kalbli ve dindar bir Türk olan babası, on sekizinci asrın sonlarına doğru, Babıâlinin bir fermanını hâmil olarak İbrail'de bir han açmak üzere İstanbul'dan gönderilmiş; Padişahın paşalığa gönderdiği bütün ekâbirin istirahat ve huzurunu temin etmek vazifesiyle mükellefmiş. İkisi Rum, biri Rumen olmak üzere üç karısı varmış; sonuncusu anamın anasıymış; öteki ikisi de üç çocuğun anasıymışlar; bu çocuklardan biri çıldırarak kendini asmış. Fakat anamla iki üvey kardeş, babalarının evinde ancak onu temelinden sarsmak için birbirleriyle uyuşmuşlar. Anlaşılan, bu evde para biriktirmek ve tanrılara üç ayrı dilde dua etmekten daha mühim bir şey yapılmıyormuş.

İki çocuk kaçakçılık etmiye başlamışlar, anam da, daha pek genç yaşta onlara uyacak olurmuş, derken iyi kalbli Türk, onu kendisine abayı yakmış olan babama, bu sert ve kalbsiz adama, anamın tâbiriyle «herhalde Allahın burnunu temizlemekle meşgul olduğu bir sırada» vermeyi alelâcele kararlaştırmış. Büyük babam, babama çok altın vermiş, servetinin büyük kısmını anamın üstüne yapmış. Bu serveti, evli kalması şartiyle istediği gibi idare etmek hakkına malik olacakmış...

Nefret ettiği adama böylece bağlanan anam, servetinin elinden gitmesinden korkarak Türkün arzusuna boyun eğmesini bilmiş, senelerce müşkül bir sadakate katlanarak onun itimadını kazanmış, kendisine ayrılan serveti eline geçirmeye muvaffak olmuş ve onu deli gibi seven iki kardeşine emanet etmiş...

Gözlerimin önünde cereyan eden ve babamın bütün sertliğine rağmen artık önüne geçemediği zevk ve çılgınca aşk hayatı o zaman başlamış. Anam, hürriyetini kendisine iade etmeye razı olduğu takdirde drahomasını ona bağışlamayı teklif etmiş, fakat babam, namusuna sürülen lekenin intikamını almayı aklına koymuş... Kendisine ait her şeyi beraberinde götürerek ayrıldıkları gün, babam, Kira ile beni göstererek anama demiş ki:

— Bu iki yılanı sana bırakıyorum: onlar benim çocuklarım değildir, analarının evlâdıdırlar!..

— Ya babaları gibi mi olsaydılar? cevabını vermiş

anam, Sen kuru bir adamsın, canlıların yaşamasına mâni olan bir ölüsün. Hattâ bu kuruluğunla, benim değil, sade senin çocuğun olan öteki kuru filizi nasıl olup da tomurcuklandırabildiğine şaşıp kalıyorum.

Bu ölünün bizim yaşamamıza mâni olduğunu söylemekte zavallı anam haklıydı. Gitgide daha çok mâni oluyordu. Anamın, yüzüne hayatı kadar kıymet verdiğini bildiği için, bu can evine bilhassa vuruyordu; son zamanlarda. biçare kadın, berelerini ve çürüklerini yok etmek için, sekiz on gün tedavi ile uğraşmıya mecbur kalıyordu. İyileşinciye kadar eğlenemez ve misafir kabul edemezdi. Bu hal, onu dertli etti, bizi eskisi gibi okşamaz oldu; ve, ilk defa olarak, kederinden ağladığını gördüm...

Fakat keder onu, zalim adamı çıldırtmak için intikamını on misli kudurganlıkla almaya sevkediyordu; ve buna o kadar iyi muvaffak oluyordu ki, bu azgınlığı felâketimizin sebebi oldu.

Bir akşam, ev misafirlerle doluydu. En az yedi kişiydiler... Anam, ortadaki avizeden başka, duvara dört şamdan astırmıştı... Mumları saymıştım: Yirmi dört taneydi... Işık körleticiydi... O gün bir çilingir çağırtmış ve avlunun yalnız anahtarla kapanan kalın kapısına koca bir sürgü takmıştı. Böylece emniyet kazandıktan sonra, en çılgınca bir neşeye kendini verdi. Hâlâ öyle sanıyorum ki, mesut hayatının sonu geldiğini sezmiş ve son lâhzalarını kesif bir şekilde yaşamak istemişti.

Yedi davetliden üçü o zamanın cümbüşlerinde ün almış Rum çalgıcılardı. Anam, cümbüşün başlangıcında bunlardan her birine, içinde işli ipek çevrelere sarılmış onar düka altını bulunan birer ufak kese vererek dedi ki:

— Palikaryalar!.. Bu keselerde, bütün gece çaldığınız takdirde hakkınız olan paranın beş misli vardır!... Bunu size yalnız cömertliğimden vermiyorum. Bu evde neşe pahalı ödenir, bu gece şu pencereden çıkmak mecburiyetinde kalabilirsiniz: Bacaklarınız çevik midir?

Hendeğe bakan pencereleri açtı. Palikaryalar eğildiler, etrafı tetkik ettiler, keseleri ellerinde hoplatarak altının ağırlığını tarttılar, ve nazik bir eyvallahla kabul ettiler... Oyun, türkü ve rakıs başladı.

Üç çalgıcı: klârnet, ney ve udu ustaca çalıyorlardı.. Kira ile anam, sofada kayıtsızlıkla yanyana serilmişler,

Rumen doynalarının iştihâlı, sonra gürültülü hikâyesini, ağır ve durgun Türk **mânilerini**, dört misafirin el çırpmaları ve erkek sesleriyle refakat ettikleri Rum köy türkülerini dinliyorlardı.

Her oyun ve şarkıdan sonra, anam, likör, kahve ve nargile ikram ediyordu. İçinde **kadayıf** ve **sarayliye** bulunan iştah açıcı iki büyük tepsi, boğazına düşkün misafirlerin arzusuna âmade bekliyordu.

O akşam nöbet beklemediğim için, ablamla, anamla ayrı ayrı veya her ikisiyle birden, başım dönünceye kadar oynuyordum. Evde geçen kısa çocukluğumun en büyük ihtirasıydı bu: bana Kira'nın çılgın okşayışlarını elde ettiren ihtiras. Tek başıma oynadığım Arap göbek oyunu bu son cümbüş gecesi, o kadar coşkunca oldu ki, işten anlıyan üç çalgıcı, beni hararetle tebrik ettiler ve kucakladılar. Kira sevincinden deliye dönmüştü. Anam haykırdı:

— Ha işte!.. Bu benim çocuğumdur; ona hiç şüphe yok!...

Bir istirahat esnasında, bütün adamlar, halı üzerine diz çökmüş, nargilelerini tokurdatırlarken, Kira, en esrarlı perestişkârlarından birinin niçin gelmediğini sordu.

Misafirlerden biri:

— Son toplantı akşamı, hendekten atlarken topuğu burkuldu, cevabını verdi.

Herkesin kahkahaları arasında, adamcağızın şu anda, çıkıkçısının yanında, yatağında nasıl hiddetten kudurduğunu anlattı. Bu hikâye bodur ve beceriksiz olan utçuyu düşünceli etti. Pencereye gitti ve gözüyle mesafeyi ölçtü. Bir misafir, yolunu öğreterek onu yatıştırdı:

— Çok yüksek değil! Olsa olsa iki metre. Yalnız, fazla ileri atlamamalı, usulca kendini bırakmalı ve sırtta kaymamak için sıkı basmalı yere. Fesinle udunu tâ aşağıda bulursun!..

Gülüşüldü ve yine oyuna başlanıldı.

★

Bu vak'a Haziran ayına doğru, hasattan az önce geçiyordu...

Avlu tarafında, pencereler ağır kumaş perdelerle örtülüydü, halbuki Tuna üzerine açılanlarda pencerenin ya-

rısını örten hafif perdeler vardı. O sabah, şafak yaldızlı beyazlığını camlara döktüğü zaman kokulu tütsülere rağmen hava nargile dumanlariyle islenmişti.

Anam bir pencereye gitti, açtı ve taze havayı derin derin içine çekti. Onun yanında Kira ile ben, bataklıkları ve söğüt ormanını aydınlatan şafağı seyrediyorduk. Sonra birden davetlilerine dönerek anam:

— Eh artık dostlarım, dedi, cümbüş bitti! Yatma zamanı geldi.

O anda, avluya düşen ağır bir vücudun çıkardığı gürültü bize bir ürperme geçirtti, az sonra, kapı sürgüsünün ve menteşelerin gıcırtısı işitildi. Anam haykırdı:

— Kaçın!.. Duvardan atladılar!..

Baba ile oğul kapıyı vururlarken, davetliler, ihtiyatkârlığı unutarak, aşağıda kendilerini yapağı şilteler bekliyormuş gibi iki pencereden atlıyorlardı. Çalgıcılar herkesten evvel sıvıştılar; ötekiler, ileri atlamak hususundaki tavsiyeye rağmen, onları kıçlarından itiyorlardı. Birkaç saniye içinde, ev boşalmıştı. Misafirler, kumluk kıyıda birbiri üstünde yuvarlanıyorlardı; fakat cümbüşün izlerini saklamıya gelince, bunu akla getirmek bile beyhudeydi.

O zaman, anam, cesurca, kapıyı açmıya gitti. Derhal saçlarından tutarak yere yıktılar onu; ağabeyim de Kira'yı ayni şekilde yere attı; bense, ablamın bu kadar zalimce tekmelendiğini görmekten çılgına dönerek, bir nargileyi aldım ve ağabeyimin kafasına indirdim. Kira'yı bıraktı, elini kanayan başına götürerek benim üzerime atıldı. Yirmi yaşlarındaydı ve çok kuvvetliydi. Doyuncaya kadar, ağzımdan burnumdan kan getiresiye beni dövdü.

Bu esnada anam tam mânasiyle tepelenmişti. Elbiseleri parça parça, vücudu yarı çıplak bir halde ve bayılmış olmasına rağmen babam hâlâ vuruyordu. Ağabeyim kanlı başını yıkamıya gitti, Kira bir sürmeye doğru koşarak elinde bir hançerle geldi; fakat gözlerimizin önündeki korkunç manzara karşısında dehşetle durakladık: Babam — kimbilir hangi misafirin kaçarken düşürdüğü — tahta ökçeli bir sandalı eline almış, ökçesiyle biçare anamın yüzüne habire indiriyordu. Kadının ancak kolları hafifçe kımıldıyordu. Kana bulanan yüzü baştan başa bir yara idi.

Kira, vahşi adamı arkasından vurmak için ilerledi, sendeledi, ve düşüp bayıldı. Babam onu kaldırdı ve yatak

denilen bir döşekliğe fırlattı, kapısını sürgüledi. Beni de, başını bir çevreyle saran ağabeyimin muhafazasına bıraktı; sonra, anamı sırtlayarak avluya çıktı. Bir iki dakika sonra bodrumun ağır kapağının biçare kadının üzerine gürültüyle düştüğünü ve onu bir mezar gibi örttüğünü işittim. Babam içeri dönünce sıkılmış yumruklariyle gözlerini açarak üstüme yürüdü. Son saatimin çalmış olduğunu sandım. Fakat bana dokunmadı ve dedi ki:

—— Demek böyle ha?.. Ağabeyinin kafasını yardın, ablan olacak paçavra da beni öldürmek istiyordu! Pekâlâ, şimdi hepinizin işi bitmiştir artık!..

Mumları söndürdüler ve beni götürdüler. Avludan geçerken bodrumun kapağına bir göz attım. İki halkayı birbirine bağlayan kalın asma kilit, kaçmayı imkânsız kılıyordu; zavallı anamın yaralar bereler içinde, ölmeden o korkunç mezara sokulduğunu, öbür tarafta Kira'nın döşeklikte kederinden çırpındığını düşünerek hıçkırıyordum.

Dışarıda, gün aydınlanmıştı... Türk kömürcüler, arkalıkları sırtlarında ve sivri uçlu sopalar koltuklarında, limana doğru, işe gidiyorlardı. Ya ben! Nereye gidiyordum?

Babamın evine geldik, beni derhal çırakların körlenmiş baltalar, makaslar ve taşçı kalemlerini üzerinde biledikleri taşı çevirmiye memur ettiler. Etrafımda, karmakarışık bir şekilde meşe, ıhlamur ve kavak kütükleri; tekerlek, dingil başlığı, tekerlek parmaklığı, ispiti, ok gibi dağınık araba parçaları, talaş ve yongalara gömülmüştü.

Öğleye kadar bana yiyecek bir şey vermediler, çalışmıya alışkın olmadığımdan bitkin bir halde yere yıkıldım. Ağabeyim beni kırbaçladı, ve ihtiyar hizmetçi kadın, bana, yemek namına, ekmek, zeytin ve su getirdi.

Fakat en hazini, herkesin nezareti altında bulunduğumu, kaçmanın imkânı olmadığını anlamıştım. Öğleden sonra yine çarkı çevirmiye başladım, takatim kesilince, ağabeyim geliyor, bacaklarıma tekmeler savuruyordu. Onunla babası, deri önlükler kuşanmış olarak, bütün diğer işçiler gibi, ciddî, suratları asık, kaşlar çatılmış bir halde, âletlerin çıkardığı gürültü ile kısa emirler ve izahlardan başka bir şey işitilmiyen bir hüzün havası içinde çalışıyorlar, gidip geliyorlardı.

O akşam, beni, penceresi parmaklıklı bir odaya kapadılar. Orada, yere atılmış bir hasırın üstünde ve ışıktan

mahrum olarak, bütün geceyi ağlamak ve benden daha bedbaht olan iki sevgili vücudu düşünmekle geçirdim.

Ertesi gün ayni şekilde geçti. Babamın vahşiliği, dövülmüş ve hasta bir halde kapatılmış iki kadını öylece bırakmıya kadar varır mı diye düşünüyordum. Akşam olunca daha az ağlamıya ve ne olursa olsun kaçmıya karar verdim.

Avluda muhtelif boyda merdivenler ve kapatıldığım odada, kaba işlenmiş bir sürü tekerlek tahtaları bulunduğunu farketmiştim: Hakikatte, bunlar, hürriyetim demekti.

Hizmetçi kadın bana ekmek ve peynirden mürekkep akşam yemeğini getirdi ve kötülükle dedi ki:

— Eviniz buradan daha iyiydi, değil mi, ha? Eh, ne yapalım, hayat yalnız zevku safadan ibaret değildir: cefa da vardır, hah, hah!..

Ve beni kapadı. Derhal uyumuşum. Uyandığım zaman henüz geceydi. Uyanık durdum ve anamın kanlı yüzünü hatırlıyarak ağladım. Sonra, horozlar ötmiye başladı, şafağın söktüğünü gördüm. Ev derin uykudaydı. Çabucak pencereyi açtım, bir tekerlek tahtasının yardımiyle pek de kalın olmıyan demir çubuklardan ikisini ayırdım. Avluda, bir kütüğün üstünde saplı bir balta gördüm. Çıkarıp aldım, küçük bir merdiveni koltuğumun altına yerleştirdim ve duvardan aşmak için bir başka merdivene tırmandım; bir kere kendimi dışarda bulunca; liman yolunda bacaklarımın var kuvvetiyle koşmıya başladım.

Üstünde evimizin keder uykusuna daldığı hendeğin eteğine vardığım zaman gün daha yeni ağarıyordu. Kaçarken daima yukarıdan aşağıya inmeye alışkın olduğum yokuşu tırmanmıya koyuldum. Yukarıya çıkınca, kalbim çarparak merdiveni dayadım, pencereye vurarak camları parçaladım. O zaman, bir anlık kuvvetli bir heyecandan sonra, döşekliğinden haykıran Kira'nın tatlı sesini işittim:

— Sen misin, Dragomir?

Sevgili ablacığımın, mahpus olduğu döşeklikten beni çağırdığını işitince ürperdim ve haykırdım:

— Benim! Sizi kurtarmıya geliyorum!

Pencereden içeri atlayıp sürgüyü çektim. Kira, rengi uçmuş, yüzü ağlamaktan şişmiş, boynuma sarıldı ve hızla sordu:

— Ya anam? Ya anam?

— Onu bodruma kapadılar, oradan çıkarıp kaçalım!

Evin kapısı kilitlenmişti. Bir pencereyi açarak avluya atladım. Baltayla halkaları kırdım. Kira peşimde olarak, merdivenden bodruma indim. Bir küf ve çürümüş sebze kokusu burnuma çarptı, çünkü iki üç aydan beri artık kimse bodruma inmiyordu. Kaplumbağalar ağır ağır yürüyorlardı. Kuş yumurtalarından az daha büyük olan yumurtaları duvarlar boyunca sıralanmıştı. İşte kırk sekiz saatten beri anam bu çöplüğün ortasında yaşıyordu.

Aşağı indiğimiz zaman, onu, yüzü esasen parça parça olan elbisesine sarılmış bir halde bulduk. Yapışkan merdivenden çıkmasına yardım ettik; dışarda güzel anamızın almış olduğu manzara karşısında, bir din kurbanı önündeymişiz gibi, ayaklarına kapandık. Bir gözü sargılar altında saklanmıştı, fakat patlamış burnu, çatlamış dudakları, pıhtılaşmış kanla örtülü yüzü ve göğsü ile kalan tarafların şiş içinde olmasından bu gözün ne halde olduğuna hükmolunabilirdi. Elleri de kan içinde idi, ve bir parmağı ezilmişti.

Bizi kaldırdı ve boğuk bir sesle dedi ki:

— Her şeyden evvel, kaçmıya bakalım! Yanınıza biraz yiyecek alınız.

Odaya girdik, burada alelâcele yıkandılar ve kanaatkârane giyindiler; anam, içindeki para ve mücevheratla birlikte çekmecesini yanına aldı, merdiveni içeriye çektikten ve bunca misafirlerin kaçmış oldukları pencereyi kapadıktan sonra sırttan ağır ağır indik. Sonunda ev sahibesinin de buradan geçmesi mukaddermiş!..

Bir saat sonra, Kazasu yolunda, buğday tarlaları içinde tamamiyle kaybolmuş bir haldeydik. O zamanlar tabya denilen iki tepeciğin karşısında, anam durdu. Orada, bizi yol tarafından gizliyen iki tabyanın arasında, çimenlere oturduk ve anamız bize aşağı yukarı şunları söyledi:

— Çocuklarım... Babanızdan her fenalığı beklerdim ama, beni tepelemeden suratımı böyle berbat etmesini beklemezdim. Sol gözüm patlamış bir haldedir. Benim için bu ölümden de beter... Allah nasıl köstebeği aydınlıktan uzak yaşamak için yaratmışsa, beni de vücut hazları için yaratmış, toprak içinde yaşamak için gerekli her şeye malik olan köstebek gibi, sade zevk ve safa hayatını yaşamak

için her şeye sahiptim. İnsanların zoru beni içimde kaynayan hayattan başka bir hayatı yaşamıya mecbur ederse kendimi öldürmeye ahdetmiştim. Bugün, o ahdi düşünüyorum. Sizden ayrılıyorum... Evimizden uzakta kendimi tedavi edeceğim. Gözümü kurtarmaya ve bütün çirkinlik izlerini yok etmeye muvaffak olursam yaşayacağım, siz de beni göreceksiniz... Gözüm kör olmuşsa bir daha beni göremiyeceksiniz... Size söyliyeceklerim şunlardır: Sen Kira, eğer — tahmin ettiğim gibi — faziletli bir hayat, Tanrıdan gelen ve severek tatbik edilen faziletli bir hayat yaşamak meylini duymuyorsan, kuru ve zoraki bir şekilde faziletli olma, Tanrıyla alay etme, ve seni yarattığı gibi ol: Zevk ve safa ehli ol, hattâ yosma ol, fakat kalbden mahrum olmıyan bir yosma! Böylesi daha iyi. Sen de Dragomir, faziletli bir adam olamıyacaksan, ablan ve anan gibi ol, hattâ bir hırsız ol, ama, kalbi olan bir hırsız, çünkü kalbsiz adam, çocuklarım, yaşayanların yaşamasına mâni olan bir ölüdür, babanızdır.

«Şimdi güneş ufuktan üç mızrak boyu ininceye kadar şu bulunduğumuz yerde kalacaksınız. Yağmur yağarsa veya yıldırım düşerse ağaçların altına sığınmıya gitmeyin, şu tepecikte gördüğünüz oyuğa gizlenin. Akşama doğru iki atlı adam buraya gelerek sizi himayelerine alacaklar; bunlar kardeşlerimdir; kalb sahibi ve sözünün eri iki adam. Sizi şimdi onların yanına götüremem, çünkü henüz çocuksunuz, istemiyerek onları ele verebilirsiniz. Eğer ikindi saatinden evvel gelemezlerse, kasabaya dönün ve abone olduğum ahçıya benim namıma söyleyin, sizi misafir etsinler; fakat kardeşlerim sizi almaya gelinceye kadar odanızdan dışarı çıkmayın! Size bir tavsiyede daha bulunacağım: Vücutlarımız korkunç hastalıklar yatağıdır. Hamdolsun ne ben, ne siz, bu acıları tanımadık, fakat bunlar vardır, ve bu illetlere tutulanlar sayısızdır. Mesut anlarınızda onları hatırlayın, ve, her sene, paranızın bir kısmını, bu hastaların tedavi edildiği hastanelere verin! Kardeşlerimin işinde size çok para bırakıyorum...»

Bunları söyliyerek, çekmecesinden iki yüzük çıkardı, ipek bir mendile sardı ve Kira'nın koynuna sakladı, bizi uzun uzun öptü ve kukuletalı mantosuna sarınarak gitti.

Otuz adım kadar uzaklaştığı zaman, bize döndü, el-

lerini dudaklarına yapıştırdı; kolunu yukarı kaldırarak şahadet parmağı ile bize gökyüzünü gösterdi, sonra sırtını çevirdi ve kayboldu.

Kira'ya: «Ne demek istiyordu?» diye sordum.

— Gökyüzünde görüşürüz, demek istiyordu, sevgili kardeşim, cevabını verdi.

Anamı bir daha görmedim...

Yalnız kalınca, açlığımızı unuttuk, yorgunluk ve güneşin sıcaklığı bizi uykuya daldırıncaya kadar birbirimize sarılarak ağladık. Uyandığımızda, korkunç bir hâdisenin geçtiği, artık bu dünyada olmadığımız hissini aldık; bir kâbus içinde miydik; yoksa o âna kadar olan hayatımız bir rüyadan mı ibaret olmuştu, bir türlü bilemiyorduk. Önümüzde, bir kolza tarlası, boğucu bir meltemin hafif esintisi altında bize kokusunu gönderiyordu; ve kelebekler, yusufçuklar, yaban arıları, iştirâk etmediğimiz neşeleriyle durmadan bizi tâciz ediyorlardı.

İkindi vakti geldi... Ufka doğru inen güneş parlaklığını kaybediyordu... Endişelendik ve anamızın kaybolduğu taraftaki yolu gözetlemiye koyulduk; bir tabyanın üzerine çıktık ve Kazasu yolunda bir toz bulutu yükseldiğini gördük. Birkaç dakika içinde, tozu dumana katarak dörtnala gelen iki atlı göründü. Ürktüm ve muttarit takırtısı kulağıma gelen nalların altında çiğnenmekten korkarak aşağı indim.

Fakat Kira beni takibetmedi. Tepenin üzerinde ayakta, hafif etekliği dalgalanarak, mendiliyle işaret veriyordu ve iki adam hızla geldikleri zaman sevincinden haykırdı. Gelenler, atlarını başlıklarından tutarak tarlaya girdiler, hayvanların ağzından gemi çıkardılar, yol tarafından onları gizliyen iki tabyanın arasında otlamıya bıraktılar.

Kira süratle sırttan indi, başını sıkan tülbendi çıkardı, — güzel altın saçları omuzlarına yayılmış, — karşımızda iki sık meşe ağacı gibi iri yarı, duran meçhul amcalarımızın ayaklarına kapandı. Bunlar kırk, elli yaşlarında, biri ötekinden daha genç görünen, ayni boyda dev cüsseli iki adamdı; deri hizasından kırpılmış başlarında sarıklar vardı; aşağı sarkan sakal ve bıyıkları ağzlarını örtüyordu; iri gözlerinin içe işliyen, dayanılmaz, fakat açık ve samimî bakışları vardı. Kıllı elleri ayı pençesine benziyor-

du; boyunlarından dizkapaklarının altına kadar kendilerini saran kebe'leri içinde şeytan gibi kapkaraydılar.

Bir an, bizi seyrederek öyle dimdik durdular; iki masal kahramanı karşısında bulunduğumu sanan ben ayaktaydım; Kira ayaklarına kapanmıştı. Sonra, paltolarını çıkardılar, Türk usulü giyinmiş olduklarını gördüm: Yelek, şalvar, kırmızı yünden geniş kuşaklar; fakat bilhassa hakikî haydutlar gibi dişlerine kadar silâhlı olduklarını görünce dehşete düştüm: Kısa namlulu çakmaklı tüfekler omuzlarına asılmış; tabanca ve bıçaklar kuşaklara sokulmuştu.

İşte o anda Kira'nın müthiş hırsı bir yıldırım gibi patladı. Bu iki kuvvetli adama bir ricada bulunmakla, bizzat intikamcı ihtirasının kurbanı olan bir aileyi mahvetti.

İki adamın yaşlısı Kira'yı kaldırdı ve ellerini omuzlarına koyarak, gözlerine baktı. Yüzünü kaplayan kıl ormanı kıpırdadı, gülümsediğini tahmin ettim. Gözlerinde daha sarih bir tebessüm belirdi. Madenî ve kalın bir sesle dedi ki:

— Küçük kız! Söyle bana hangi dili daha iyi konuşursun, türkçeyi mi, rumcayı mı, rumenceyi mi?

Kira, inanılmaz bir cüretle gözlerine bakarak, cesaretle:

— Rumence, yiğitim! cevabını verdi.

— Ya, adın ne senin?

— Kira.

— Eh, öyleyse, Kiralina, seni dayı gibi öpüyorum, ama, kirazlarını yavuklu sıfatiyle ısıracak adama ne mutlu!

Onu öptü ve kardeşine doğru itti. Sonra beni öperek:

— Ya sen, aslan Dragomir: Amma da korkmuşsun ha, benzin atmış! dedi.

Tüfeğini paltosunun üzerine yatırarak ilâve etti:

— Yoksa kasllaarımız mı ürküttü seni?

Bunu söyleyerek kendini çimenler üzerine bıraktı ve beni yanına oturttu. Cevap vermeye cesaret edemiyordum. Israr etti:

— Söyle, Dragomir, korkuyor musun, yoksa?

— Evet, dedim utanarak.

— Neden korkuyorsun?

— Silâharınızdan, çok silâhınız var...

Bir kahkaha attı:

— Hah! Hah! Hah!.. Aslan Dragomir'im! İnsanın Allahla ve kullarının adaletiyle arası iyi olmayınca ne kadar silâhı olsa azdır! Fakat sen daha küçüksün, bunları anlamazsın...

O lâhza, Kira kendini dizüstü yere attı, dua ediyormuş gibi ellerini birleştirdi ve haykırdı:

— Ben bunları anlıyorum!

— Neymiş o anladığın bakalım. Kira Kiralina, gül fidancığı!..

— İnsanların fena olduklarını ve senin onları cezalandırdığını anlıyorum!..

— Aferin Kiralina! diye ellerini çırparak bağırdı: Yoksa yüreciğin bir kin mi besliyor?

— Haklı ve mukaddes bir kin!..

Bu sözleri söylerken, paltonun üstünde yatan ağır tüfeği kaldırdı, öptü ve haykırdı:

— Hemen bu akşam bunu babamın göğsüne boşaltacaksın!.. Kardeşin de ağabeyimi haklıyacak!.. Bizi terkeden anamız nâmına yalvarırım, bunu yapın!.. İki öksüzün intikamını alın, sizin köleniz olurum!.. Beni de beraber götürürsünüz!..

Amca tüfeğini elinden aldı. Suratı asıldı ve dedi ki:

— Kira.. Allah seni kadın yaratmakla hatâ etmiş! İntikamdan bahsederken, seni zorla öpen bir çapkına sopa çektirmek istediğini sanıyordum... Halbuki sen zaten kafamıza koyduğumuz bir şeyden bahsediyorsun: Ateşe gaz döküyorsun...

Ve kısa bir sükûttan sonra:

— Söyle bakalım, cehennem yavrusu, bu akşam, babanın kafasının patlatıldığını görünce dehşetli korkmıyacak mısın?

Kira, gözleri açılmış ve ateş gibi kızarmış olarak, cevap verdi:

— Ellerimi kanına batıracağım ve bununla yüzümü yıkayacağım!..

Dayı, kaşlarını çattı ve bakışlarını batan güneşin koruna daldırdı, ağlamaklı bir çobanın uzaktan gelen kaval sesini dinliyormuş gibiydi. Sonra, kardeşiyle rumca konuşmıya başladı, daha anlaşılmaz bir hale getirmek için kelimelerin yarısını yutuyordu.

Etrafımızda atlar, koyun gibi uslu otluyor ve aksırıyorlardı, bir yandan gece, kararan iki **tabya**'nın arasına iniyordu.

Susuyorduk... Havanın serinliği Kira'yı ürpertti. Amca, alçak sesle konuşurken, iki paltoyu aldı ve bizi örttü. Tamamiyle karanlık basıncaya kadar öylece kaldık. O zaman iki adam ayağa kalktılar. Yaşlısı ablama dedi ki:

— Ah, öyleyse Kira Kiralina, tatlı nefesli yılan, kahpe kızı, dediğin olsun! Arzun kanımı kaynattı. Bu akşam çaresine bakacağız... Bunun için, sen ve kardeşin, bize olta vazifesini göreceksiniz.

Kira dizini bükerek onun elini öptü. Ben de öteki adamın elini alarak onu taklidettim. O bana sordu:

— Dragomir, sen de intikam istiyor musun?

— Babamla ağabeyimden nefret ederim, dedim.

Yaşlısı atına atladı ve Kira'yı kaldırarak, yanlamasına önüne oturttu. Küçüğü de beni atın sağrısına aldı ve kendisine bir kayışla bağladı. Tarladan âdi yürüyüşle geçtiler, fakat, yola çıkınca, birincisi mahmuzlarıyla ata dokundu ve at dörtnala kalktı. Biz de yirmi metre geriden gidiyorduk.

Bir sigara tüttürecek kadar zaman böylece koştuk. Sonra kasabanın kenarına gelince, sola döndüler ve doğru bir hatla Tunaya inen bir yola girdiler; fantastik bir dörtnal, birkaç dakika, bana, beni şeytanın götürdüğü hissini verdi. Yolu gümüşleyen nefîs ay ışığı altında, Kira'nın paltosundan fırlayan saçları, çözülmüş bir öreke gibi rüzgârda dalgalanıyordu.

Az sonra, bir sırttan inmeye başladık; nehrin pırıltılı şeridi göründüğü zaman, iki at çılgınca hızlarını hafiflettiler, ve nihayet, birden bir söğüt korusu kenarında durdular. Evimizden ve limandan yaya olarak bir saat mesafede **Katagatz** denilen yere gelmiştik. Orada, attan inmeden, iki adam birbirlerine yaklaştılar ve anlamadığım birkaç kelime konuştular; sonra, yaşlı olanı iki parmağını ağzına soktu, uzun ve keskin bir ıslık çaldı, biraz durduktan sonra çok kısa iki ıslık daha...

Bir lâhza sonra, uzun beyaz sakallı bir ihtiyar Türk söğütler arasından çıktı, yemenilerini sürükleyerek yak-

laştı ve kollarını göğsü üstünde kavuşturarak bir **temennâ** etti.

Aıncalarım, türkçe bir:

«Merhaba İbrahim» le mukabele ettiler.

İhtiyar, atları dizginlerinden tuttu, biz de onu takibettik. Söğütlerin öte yanında, Tunaya karşı, su basmalarının aşındırdığı kulübesi vardı. İstakoz tutmak ve bostan ekmekle geçiniyordu. Üçüncü işini, kolayca tahmin edersiniz. Hayvanları sazdan yapılmış bir sundurma altına bağladı ve kulübesine girdi, büyük dayı kısa bir müddet onunla içeride görüştü; sonra yalnız çıktı, Kira'yı kollarına aldı ve hızlı adımlarla yola koyuldu. Kardesi de beni kucağına alıp onu takibetti. Bizi böyle küçük çocuklar gibi taşıyarak, iki adam nehir boyunca limana doğru ilerlediler. Ayakları ıslak toprağa gömülüyordu. Adımları altında kuru dallar çıtırdıyordu.

★

Sırtın eteğine gelince tırmanmıya başladık. Ev karanlığa gömülmüştü. Kırık camlı pencerenin çivilenen tahtalarla kapatılmış olduğunu farkettik. Dayıların kulak verdiler; sonra dipçik darbelereiyle tahtaları parçaladılar, ve eve girdik. Büyük dayı bize dedi ki:

— Avluya geçerek bodrumda gizleneceğiz; icabederse sabaha kadar orada kalacağız. Pencereyi kapayınız, altı veya sekiz mum yakınız, bir şeyler yeyiniz, ve soyunmadan sofada yatınız, anlıyor musunuz? Sofada ve ışığı söndürmeden! Gelip de sizi sorguya çekmeye başlarsalar, istediğiniz gibi cevap verin: Sizi fazla rahatsız etmeye vakit bulamıyacaklar. Fakat avluya bakan pencerelerin perdelerini açık bırakın! Bu çok ehemmiyetlidir. Sofada durmayı da unutmayın.

Pencereden atlayıp kayboldular.

Ah, bu gecenin saatleri!.. Bin yıl yaşasam, yine ölürken o müthiş anları hatırlıyacağım.

Merhametsiz babamla ona benziyen mahlûktan nefret ediyordum; canlarının cehenneme gitmesini candan istiyordum!.. Fakat... bir adamın yok edilmesini istemek, bir kin işidir, halbuki onun öldürülmesinde hazır bulunmak için... hazır bulunmak için ne olmak lâzımdır? bilemiyo-

rum! **Hain** olmak lâzımdır, diyecektim, fakat Kira hain değildi, bundan eminim.

Şu halde?.. İnsan olmak ve hayatı hayvanlardan daha az anlamak, ne hazin şey!.. Neden kinin yanında merhamet? İnsan neden seviyor? Neden öldürüyor? Neden biz başkalarına ve bize fenalık eden hislerin zebunuyuz?..

Yalnız kalınca ilk hareketim, mumlar yanar yanmaz Kira'nın gözlerine bakmak oldu; öldürmek arzustnda onu da ayni derecede mutaassıp buldum. Seviniyordu. Mestoluyordu. Sanki **misafir** kabul edecekmiş gibi dekolte giyindi, süslendi, ve bir dakika bile türkü mırıldanmaktan geri durmadı. Sağ elmacık kemiği üzerinde, bir ceviz kadar büyük mor bir çürük vardı.

— Burasını kuvvetle öp! dedi. Bu akşam, tüfeğin ateşi onu silecek!..

Yarasını öperek:

— Kira, dedim, dayılarımızı çağırarak onlarla beraber gitsek daha iyi olmaz mı?

— Hayır! diye bağırdı; evvelâ anamızın katilini cezalandırmak lâzım!.. Ondan sonra gideriz...

— Fakat bu manzaraya şahit olmak, korkunç bir şey olacak!..

Kollarını açarak ve beni öperek:

— Güzel bir şey olacak! diye haykırdı.

Dakikalar, bir kâbusta olduğu gibi, ağır, korkulu geçti. Babamla ağabeyimin ne bu akşam, ne de sonraki akşamlar gelmiyeceği, dayıların da beklemekten usanarak tasavvurlarından vazgeçecekleri ümidini besliyordum.

Fakat alın yazımız arzumuzdan daha kuvvetlidir; kimbilir, Kira'nın arzusu belki de kaderin arzusuydu.

Kira kendini seyretmek için aynaya ve dinlemek için avlu pencerelerine koşuyor, saçlarını öpüyor, tülbendiyle raksediyor, acaip bir gülüşle kendini yastıkların üstüne atıyordu. Sonra, birdenbire düşünceli oldu, kalktı, yandaki bir odaya gitti ve küçük bir hançerle döndü.

Bana soğuk bir sesle:

— Görüyor musun bunu? dedi; dayılarımın burada olduklarını haber verirsen, bunu kalbime saplıyacağım. Sen de yalnız kalacaksın! Anamın başına yemin ederim ki bunu yapacağım!

Dehşete düştüm. Bu düşünce aklıma gelmemişti. Kira'ya yalvardım:

— Onu yerine koy, Kira! Ben de anamızın başına yemin ederim ki, bir şey söylemiyeceğim.

Fakat yine de hançeri koynuna soktu.

Hançeri daha yeni saklıyabilmişti ki, kapının menteşeleri, kalbimde can çekişen birinin iniltileri gibi akislenen hazin bir feryatla haykırdı. Kira ürperdi, gözlerinden alevler fışkırdı, kendini sağ tatafımda minderin üstüne attı ve kulağıma fısıldadı:

— Avlu penceresine sakın, sakın bakayım deme!

Anahtar kilitte gıcırdadı ve ben Kira'nın yanında çivilenmiş, donmuş bir halde, babamın, alnı kırışmış, yumrukları sıkılmış, içeri girdiğini gördüm, ardında da ağabeyim vardı.

Sırta bakan pencereyi göstererek, bize ancak «bunu kim kırdı? Ananız nerede?» diye soracak kadar vakit bulabildi.

Hemen ayni lâhzada iki patlama, pencereleri zangırdattı, evi sarstı ve odayı yanmış paçavra ve barut kokan kalın bir dumanla doldurdu. Kira'nın kollarına sığındığım o müthiş anda; ağabeyimin arka üstü düşmesinden ve babamın liman tarafındaki pencereden atlamasından başka bir şey göremedim; boğulur gibi, gözlerimi kapadım; fakat hemen ardından açınca, ağabeyimin, duvara çarpılmış bir karpuz gibi kafası patlamış olarak yerde yattığını ve iki dayımın, atladığı pencereden sarkarak babamın ardından dört el tabanca sıktıklarını gördüm.

Kira beni bırakarak odanın ortasına sıçradı ve haykırdı:

— Ona isabet ettiremediniz! Ona isabet ettiremediniz! Kurşun yalnız sol kulağını götürdü!..

Cevap yerine, bütün mumları söndürdüler, ve küçüğü avlu tarafına çıktı. Ağabeysi de bizi taşlığa itiyordu. Bizi bir sedire oturttu, ve orada, koyu karanlık içinde, bize dedi ki:

— Kiralina, Dragomir, sizi belki son defa öpüyorum... Babanız, ateş ettiğim halde isabet ettiremediğim üçüncü adamdır, ve, ursita'ma inanmak lâzımgelirse, ölümüm tüfeğimin mehtabın on beşinde isabet ettiremediği adamın elinden gelecek. Tabii, kalıbımı müdafaaya çalışacağım,

ama, insan kaderini yolundan çeviremez. Şimdi dinleyin! Ananızın abone olduğu hanın sahibi birazdan sizi almıya gelecek. Onun yanında iki oda ve lüzumlu şeyleri bulacaksınız; yarın buraya tekrar gelerek şahsî eşyalarınızı alacak. Bu eve bir daha asla ayak basmıyacaksınız.

Kira titrek bir sesle:

— Bizi beraber götürmüyor musunuz? diye sordu.

— Hayır, buna hakkım yok... Biz çok çetin bir şekilde yaşarız, sizse kuştüyü içinde büyüdünüz...

— İyi ama, babamız bizi öldürür...

— Sizi öldüremez. Esasen çok geçmeden onu gene pusuya düşüreceğiz, hem bu sefer elimizden kurtulamaz: nasıl olsa geberecektir, çünkü biz ikiyiz, o yalnızdır. Canınız istediği gibi yaşayın ve bizi hiç tanımamış gibi davranın: bizi ancak köpeğin gebermesinden sonra göreceksiniz. Zaman, zaman, hayatta olup olmadığımızı öğrenmek isterseniz, hancıya yaklaşın ve ona adımı söyleyin: Kozma. Bildiğini size söyliyecektir. Fakat Katagatz'ın ıstakoz avcısı İbrahim daha fazla malûmat sahibidir. «Taze ıstakoz!.. Istakoz!...» diye penceleriniz altında bağırdığını işitirseniz aşağı inin ve kasabanın dışına kadar onu takip edin: size bizden haber getirecektir. Bir de, eğer hükûmet memurları, bu gece olan şeyler hakkında sizi sorguya çekerlerse, bütün gördüklerinizi sölyeyin, fakat ne düşündüğünüzü söylemeyin, ve bir şey düşünmeyin!

Sustu... Avluda ayak sesleri duyuldu: Hancı içeri girdi. Dayı bizi kucakladı ve gitti. Hemen ardından biz de çıktık.

Han evimizden elli adım ötede ve tıpkı bizim ev gibi sed kenarındaydı. Fakat odalarımızın konforiyle, handa bize ayrılan odaların —en iyileri olmasına rağmen— basitliği arasında ne büyük fark vardı!.. Bu yüzden o kadar ağladık ki. Hamdolsun odalar Tunaya bakıyordu ve birinden ötekine geçiliyordu.

Bir tek mumun titrek ışığında, bu harap eşyalar, bu fakir ve eski halı karşısında, elbiseleriyle kendini yatağa atan Kira, intikamının boşluğunu anladı, ve benden fazla ağladı.

Odamda yalnız kalmaktan korktum, gözlerim dehşetle dolu olarak, bir yorgan aldım, ablamın odasındaki sedire uzandım. Az sonra, mumları yanık ve Kirayı göz yaşları

içinde bırakarak, üç günlük işkenceden harap bir halde uykuya daldım.

★

Ertesi sabah, bana daha güzel görünen odaya güneşin ilk ışıkları girdiği zaman ne de olsa sevindim. Fakat babamla tekrar karşılaşmak düşüncesi beni çılgına çevirdi. Uyumakta olan Kirayı uyandırdım, ve kaçmamızı teklif ettim. O da benim fikrimdeydi. Gözleri kızarmış, yüzü şişmiş, yatağın kenarında, bitkin bir halde duruyordu. Vicdan azabı çektiğini sandım ve ona bunu sordum:

— Hayır, cevabını verdi; babamın kurtulmuş olması fena halde canımı sıktı... Oğlu ile birlikte «arabayı çekmiş» olsaydı, şu anda evimizde bulunurduk... Buranın çirkinliği beni iğrendiriyor...

Odayı istihkarla dolu bir bakışla süzdü. Çıktık, kapının yanında, sabah serinliğinde, otelci nargilesini içiyordu. Kalktı ve bize bir reverans yaptı, büyük bir hürmetle türkçe:

— Neden bu kadar erken çıktığınızı sorabilir miyim? dedi.

Kira ayni dilde cevap verdi:

— Ebu Hasan, polisten ve babamızdan korkuyoruz.

— Evimde rahat durdukça emniyetinizi üzerime alıyorum.

Ve arkasına baktıktan sonra alçak sesle ilâve etti:

— Sizi bunun için buraya getirdiler.

Bu adamın kim olduğunu, anamın ailesiyle münasebetlerinin mahiyetini hiç bir zaman öğrenemedim; fakat şunu biliyorum ki, onun yanında bizi kimse taciz etmiye gelmedi; babam da bir daha görünmedi. Bununla beraber itimat edemediğimiz için, her şeye rağmen uzaklaştık; ve işte o zaman, bir ay devam eden, güneş ve serserilikle dolu o güzel ve hazin hayat başladı.

Bu bizim için bir yenilik, meçhul bir haz, başka bir hayat oldu. Kafesten kaçan, ihtirasla ışığa atılarak kanatlarını deneyen iki yavru kuş gibiydik!..

Hanın arka tarafında pek pis, fakat bizim için pek pratik bir kapısı vardı; çünkü buradan hiç görülmeden girip çıkıyorduk; bu, liman tarafındaki sırtta vücude ge-

tirilmiş pek iptidaî bir nevi merdivene açılan küçük bir kapıydı, ve bu merdiven tam pencerelerimizin altında bulunuyordu. Bir kere felâketimize alıştıktan sonra, gülerek burasının evdekine nazaran daha iyi olduğunu söylüyorduk, çünkü anamın evinde pencereler altındaki yokuşta merdiven yoktu.

Sabahları kahvaltıdan sonra erkenden kaçıyor ve öğleyin dönüyorduk. Yemeği odamıza getiriyorlardı. Öğleden sonralarını da dışarıda geçiriyorduk. Hasat bitmiş olduğu için, Kira buğday başaklarını toplıyarak demetler yapmak ve tarlalarda iki büklüm çalışan zavallı ırgat kadınlara vermekten zevk alıyordu. Yahut da, üstünde binlerce koyunun otladığı biçilmiş tarlalarda koşuşmaya gidiyorduk. Hareketli koyun sürüleri, ardında toprağı pisliklerıyle örtülü ve deve dikenlerinde yapağı parçaları asılı bırakarak, durmadan yer değiştiriyordu. İhtiyar kadınlar dikenden dikene giderek yapağıları topluyorlardı. Biz de onları taklit ediyor ve neş'e içinde topladığımız ganimetleri kendilerine veriyorduk.

Bir defasında, annemizin bizden ayrıldığı iki tabya'ya kadar sarktık, ve ancak o zaman farkettik ki dayılarımızla gittiğimiz akşam, yiyeceğimizi taşıyan çıkını orada unutmuştuk. Serseri köpekler bunu yırtmış ve yemişti; geriye bez parçalarından başka bir şey kalmamıştı.

Göz yaşı döktük. Felâketimizin hatırası, onu unutmak üzere olduğumuz için bize daha hazin göründü, ve bu çocukluk ıztırabının anlarını göğüslerimizi şişiren taşkın neşe saatleri fasılasız takip ediyordu. Kozma dayının tâbirince «kuş tüyünde büyümüş» ser çiçekleri olan biz, ancak anamızın odasındaki zevkleri biliyorduk: Rakslar, türküler, işveler ve yiyip içmek. Bu, güzel bir şeydi. Fakat şimdi bir «dışarısı» mevcut olduğunu ve ışıkça zengin, yabanî kokularla rayihalı bu dışarısının daha güzel olduğunu keşfediyorduk; o zamana kadar bir keklik peşinden koşmak, bir yeşil çekirgeyi okşamak, boynuzlu iri eşek arıları yakalamak, kuşların geniş malikânelerinde cıvıldaşmalarını, akşam saatlerinde görünmiyen cır cır böceğinin ötüşünü, çobanın uzaktan gelen kaval sesine katmasını dinlemek, arının bir çiçeğin içinden, ayakları sarı tozlara bulanmış olarak, geri geri çıkışını seyretmek ne demek olduğunu bilmemiştik. Ve bilhassa, vücut yazın bir

tarlada, esen rüzgârın okşamalariyle yıkanırken kalbin duyduğu hazlar hakkında hiçbir fikrimiz yoktu.

Bütün bunları tanıdık, ve tatlıların lezzeti çabuk unutuldu; raksetmenin hazzı, nargilelerin dumanı ve tütsülerin kokusu da unutuldu. Yüzü zedelenmiş anamla intikam arzusu unutuldu.

Kiranın rengi az zamanda esmerleşmişti; gözleri aşktan nemli, saçları bir sancak gibi dalgalanmış, sır tutmasını bilmiyen etekliği havalanmış, memeleri Güneş Tanrı'ya hazla sunulmuş... tarlalarda daha güzel bir kadının koştuğu asla görülmemiştir.

•

Bu esnada, mahallede bir dedikodu almış yürümüştü; Ağabeyimi öldüren ve babamın sol kulağını koparan anamın âşıkları olduğu iddia ediliyordu! ve garip bir tesadüfle, facia akşamı İstanbula hareket etmiş olan iki misafirin adları ileri sürülüyordu. Babamın cinayetin sırrını gizlediğini ve şikâyette bulunmamış olduğunu anladık.

Bize karşı alâkasızlığından müsterih olarak, seyranlarımıza daha büyük bir şevkle devam ettik; fakat bir müddet sonra Kira bu hususta daha iştahsız oldu. Çünkü, mahut misafirler yeni ikametgâhımızın etrafında dönüp dolaşmaya ve geçenlerin nadir olduğu liman tarafında, pencerelerimiz altında serenadlar tertip etmiye başladılar. Durmadan çöken merdivenin basamaklarında güçlükle tutunarak, her akşam biraz daha kalabalıklaşmaya başladılar; sırtta gülünç bir şekilde kat kat sıralanmış olan bu adamların yaygara kopardıklarını, çalgılarının nağmelerini müthiş bir kakofoni içinde birbirine karıştırdıklarını, pazar yankesicileri gibi söğüştüklerini, bazan da yokuştan aşağı dolu çuvallar gibi yuvarlandıklarını seyretmek insanı gülmeden katıltırdı.

Kira ile ben, hepsi de randevu istiyen bu çılgınları seyretmekten hoşlanıyorduk: Ebu Hasan kafalarına kovalarla soğuk su boşalttı; fakat aşk sudan kuvvetlidir, ve onlar bizi eğlendirmekte devam ediyorlardı. Onları kudurtmak için Kira eski süslerine ve cilvelerine yeniden başladı; bu suretle, sabahları, yalnız başıma dolaşmak zorunda kaldım. Bu halden şikâyetçi değildim. Fakat çok uzaklara gitmedim. Tuna beni dayanılmaz bir kuvvetle çekiyordu. Yaşım on biri geçmişti, akıntı ile inerken, ka-

yıkçıların türkü söyledikleri kayıklardan biri içinde nehirde kaymanın zevkini tanımıyordum.

O zamanlar, limanda rıhtım namına bir şey yoktu, ve su göğsünüze çıkıncıya kadar on ilâ yirmi adım ilerlenebilirdi. Bir kayığa binmek için küçük tahta köprülerden geçmek lâzımdı; uzakta demirli duran yelkenliler, felenklerle tahtalardan yapılmış büyük köprünün bir ucunu taşıyan dubalara teknelerini sürtüyorlardı. Türk, Ermeni ve Romen hamallardan mürekkep bir kalabalık, sırtlarında çuvallar, ağırlıkları altında esniyen bu köprünün üstünde koşarak gidip geliyordu.

Evvelâ bütün bu âlemi uzaktan seyre başladım; sonra kasabada yaşıyan dört beş milletten çocuklara karışmıya gittim ve onların oyunlarından zevk aldım. Bilhassa bunların küçük esmer şeytanlar gibi çırıl çıplak yıkanmalarını seyretmekten hoşlanıyordum. Hattâ ben de onlarla birlikte suya girmek istedim, fakat suda nasıl döğüştüklerini, birbirinin başlarını boğacak derecede suya daldırdıklarını görünce örktüm; bir gün. benim gibi kumral bir lipovanı sahile getirdiler, hemen hemen boğulmuştu ve nefes almıyordu.

O zaman onları ve kayıkları içinde uzanmış, sigara içerek veya türkü mırıldanarak güneşin altında uyuklayan barkacıları seyre koyuldum; bir seferinde, içlerinden birinden, türkçe, beni suda biraz dolaştırmasını istedim. Bana, kayıkla dolaşmak için birkaç para ödemek icabettiği cevabını verdi; halbuki ben üstte para taşımak ve ödemek ne demek olduğunu bilmezdim. Beni ahmak buldu, ve bana suda insanları taşımakla hayatını kazandığını anlattı. Bunları söylerken, bazan arka tarafıma bakıyor, göz kırpıyordu. Sonra, temiz elbiselerimi süzerek bağırdı:

— Ah! şu zengin çocukları!.. yaşamak için para lâzım olduğunu bile bilmezler!.

O zaman arkama döndüm ve bir yaşlı Türk gördüm. Güzeldi ve iyi giyinmişti, boğumlu bir kızılcık bastona dayanmış konuşmamızı dinliyordu. Beni eliyle yanına çağırdı:

— Türk müsün?.. Türkçeyi çok güzel konuşuyorsun.

— Hayır dedim, ben Rumenim..

Samimiyet ve dürüstlükle beni uzun boylu sorguya çekti: fakat bütün suallerine cevap vermedim. Bununla be-

raber, bana sempatik görünüyordu... Ah! felâketi nasıl hissetmedim.

Karşımdaki adam, Kiranın ve benim hayatımızı mahveden menfur mahlûktu: o devirdeki birçok benzerleri gibi haremlere köle ve cariye tedarik eden ve bir yelkenlinin sahibi olan Nazım efendi!...

Canavar ciddî, sakin ve mutedil, bana karşı kabil olduğu kadar nazik davrandı. Allaha ısmarladık dedikten sonra halılar ve yastıklarla döşenmiş sandalına doğru giderken, lâkayt bir tavırla bana dedi ki:

— Yalnız veya kız kardeşinle beraber nehirde dolaşmak istersen, sandalım emrinize âmadedir.

Kayıkçısı olan arabı çağırdı, emir verdi ve sahilden uzaklaştı. Bu teklif beni çok sevindirdi, bundan hemen istifade etmemiş olduğuma esef ediyordum. Bir daha kendisine tesadüf edemiyeceğimden korkuyordum.

Bütün hızımla hana koştum ve pencerede duran Kira'ya elimle puseler göndererek sırtın merdivenlerini çıktım.

— Hiç te nazik değilsin!. dedi. Eğlenceye gidiyorsun da, beni burada yalnız başıma bırakıyorsun, canım sıkılıyor!....

Onu öperek:

— Yarın bir beyin gemisinde bir prenses gibi eğleneceksin, diye haykırdım.

Ve soluğumu kaybedecek bir hızla ona keşfettiğim harikulâde şeyi anlattım. Ah, neden benden daha olgun, daha tecrübeli çıkmadı!... Sözlerimi bir yudumda içti ve o derece başı döndü ki, muhteşem bir yelkenli içinde Tunada dolaşmak sabırsızlığından o gece gözüne uyku girmedi.

Ertesi sabah, öğleye kadar yalnız kendi tuvaletiyle ve beni süslemekle meşgul oldu. Öğleye doğru nehir kıyısına gittik. Arap küçük sandaliyle oradaydı fakat Türk orada yoktu. Kira cesaretle sordu.

— Bizi gezdirmek için gene sana emir verildi mi?

Adam ayağa kalkarak:

— Evet, cevabını verdi.

Kira dar köprünün üstüne koştu ve bir dişi geyik gibi sandala atladı. Peşinden giderken, arkamda bir kayıkçının, felâket anlarımda hatırladığım şu sözlerini işittim:

— Ne güzel av!

Bu sözü Kira'ya anlattım ve ne demek istediğini sordum:

— Ne dediğini bimiyen budalanın biridir, dedi.

Hafif bir meltem esiyordu, ve biz ilk defa olarak bu pürüzsüz akışın lezzetini tattık, sandalın yelkeni hafifçe şişmişti. Sahil uzaklaşıyordu. Birden açıktaki ufak dalgalar üstünde sandal oynamaya başladı.

Kira korktu ve haykırdı:

— Nehrin ortasına gitme!.. Liman kıyısını takip et!.

Arap dümeni harekete getirdi: Sahile doğru döndük. Sırtın üzerinde münzevî hüznü içinde evimiz göründü; yanında, odalarımızın açık pencereleriyle han duruyordu. Sandal yavaşça ve limanın kalabalık kısmının, sayısız yelkenli, mavna ve dubaların yanından geçti; kıyının öbür ucuna geldiğimiz zaman, sandal tenha bir iskeleye doğru ilerledi ve yanaştı. Karada Türk bizi ayakta bekliyordu. İlerledi, uzun bir reverans'la Kirayı selâmladı ve yere atlamasına yardım etti. Kira bundan çok iftihar duydu. Admain, ipsiz sapsız misafirlerimizde görmediğimiz kibar hareketleri, zarif tavırları vardı.

Ah! yaşamak saadetine kendini kaptıran zavallı insan kalbi!... Biz ne kadar körüz!.. Karaya çıkışımızda adamın şüpheli bir şekilde hemen orada hazır bulunmayışını farketmemek için ne kadar sersem olmalıydık.

O daha kurnazca davrandı. Sükûneti, itidali ve beyaz sakalı karşısında, Kira çılgınlığı, ondan yelkenlisini gezmeyi istemiye kadar vardırdı. Bu, adamın canına minnetti; fakat avından emindi, ve nefis surette temiz bir türkçe ile cevap verdi:

— Fakat şimdi olmaz, cici bayan! yelkenlim, nehrin öte tarafında Macin üzerinde yük almaktadır, çalkantıya alışık olmadığınız için rahatsız olabilirsiniz. Fakat yakın zamanda tecessüsünüzü tatmin edeceğim.. Şimdilik, sandalı emrinize âmade tutmakla bahtiyarım, ondan istifade ettiğinizi görmek benim için bir şeref olacak.

Böyle söyliyerek, ipek elbiselerini dalgalandıran büyük bir temenna ile bizi selâmladı, elini alnına, dudaklarına ve göğsüne götürdü, ve sandalına bindi.

*

Bu yeni eğlence, bize ana, baba, amcaları, misafirleri ve hattâ Allahı bile unutturdu. Kendimizi bütün benliğimizle asılzademizin pençesine kaptırmıştık. Sırtı sıra üç gün Tuna üzerinde dolaşıyor ve gitgide daha uzaklara açılıyorduk; sonra, günün birinde, sandal o kadar uzağa açıldı ki hiç farkına varmadan öbür sahilin sularına gelmiştik. Nihayet tecessüs tatmin edildi; yelkenliye bindik. Büyük ve yeni bir gemiydi. Burnumuza katran kokusu geldi; Arabın bize yelkenlerin, direklerin, halat yığınlarının vazifeleri hakkında verdiği izahattan hiç bir şey anlamadık.

Miçina direği yanındaki muhteşem salon-kamarasında, Nazım efendi, bizi kaftan ve terlikle karşıladı. Gözlerimiz bu kadar zenginlik seyretmemişti. Şark halıları, bakır takımları, sırma işlemeli yastıklar, minyatür kafesler, altın, gümüş ve fildişi kakmalı tüfekler, kılıçlar, tabancalar, yataganlardan mürekkep büyük silâhlık görülüyordu. Meçhul kokulu rayihalar burunlarımızı hazla okşadı. Halılarla kaplı duvarlarda, şeref yerinde Sultan Abdülhamidin resmi olmak üzere, Osmanlı arması, güzel Arap yazısiyle âyetler yazılı çerçeveler vardı. Göz kamaştırıcı güzellikte cariye resimleri Kira'nın bakışlarını çekti. Ablam bağırdı:

— Ne güzel kızlar!

Türk:

— Siz de güzelsiniz, küçük hanım! diye iltifat etti.

Bize nefis baklavalar; süslü zarif filcanlar içinde kahveler ve tömbekisi rayihalı muhteşem nargileler getirdiler.

Gemi sahibi bize çok nazik, neşeli bir şekilde iyi muamele etti. Kiraya ailemiz hakkında ihtiyatkârane sualler sordu; o da, hepsini değilse de lüzumundan fazla şeyler anlattı. Bilhassa ona raksı sevdiğini söyledi. Nazım efendi, gününden memnun olarak ayağa kalktı ve bizi uğurlarken dedi ki:

— Öyleyse, ne zaman canınız isterse burada raksedersiniz!

Ve bizi tekrar Rumen sahiline getirdiler.

Keşfimden memnundum; hiç bir şeyden şüphelenmiyordum... Kira benden ziyade memnundu ve benden az

şüphe ediyordu. Bütün eski âdetlerimizi, bütün sevdiğimiz şeyleri terkettik. Hayatımız tamemen meş'um yelkenliye hasredilmişti. Her gün sandalla oraya gidiyor ve ancak yemek ve uyku zamanları odalarımızda kalıyorduk. Dahası var! Kira artık elbiselerini pek basit görüyor, odaların manzarasını tahammül edilmez buluyordu; Kozma amcanın bir an evvel babamızın işini bitirmesi için sabırsızlanıyordu. Tâ ki emrine ve servetine tekrar kavuşarak şık bir kadın olsun ve misafirler değil, Nazım efendileri evine kabul edebilsin! Zavallıcık!

Bir hafta üstüste, Türkün kamarasına gittik, oynadık ve eğlendik, teklifsiz olmuştuk ve utanmıyorduk. Kira «işte baba dediğin böyle olur» diyordu. Nazım efendi sandıklarından ihtişamlı cariye elbiseleri çıkarıyor ve hayran gözlerimizin önüne seriyordu; bir gün, hattâ onu bu elbiselerle giydirdi. Kira resimlerdeki gibi hakikî bir cariye olmuştu! Kıskanmıyayım diye, benimle de meşgul oldu: fes, şalvar ve işlemeli kuşağa sokulmuş tabancaile beni Türk kılığına soktu. Böyle süslendikten sonra neredeyse geminin demir almasını ve yelkenlerin şişirilmesini istiyecektik.

Onun da yaptığı bu oldu; fakat bizimle daha iyi oynamak için, bizi soydu, elbiseleri sandıklarına kapadı, ve, o akşam ağzımızın suyu ile, geri gönderdi.

Ertesi sabah — Rumen toprağında son günümüz — Kira hırsından ağladı; babamız hâlâ yaşıyor ve Kozma dayı onu tepelemiyordu! fakat bu hayırlı işi yapmakta gecikmesine mukabil, tepelenen bir başkası oldu.

Sabah, çok erkenden, pencerelerimizin altında kalın bir sesin:

— Taze Istakoz!... Istakoz!... diye bağırdığını işittik. Nihayet! belki de hayır haberdi bu.

Istakoz avcısı tam zamanında gelmişti. Koşarak aşağı indik. Senelerin ve hiç şüphesiz ayni zamanda günahlarının yükü altında dönüp dolaşıyordu. Katagatz'a doğru onu takip ettik; ve orada, limandan uzakta, kulağımıza fısıldadı:

— Başınıza bir felâket geldi... Babanızın adamları pusu kurarak Kozmayı tüfekle öldürdüler. Kardeşi yaralandı, fakat atiyle kaçmıyamuvaffak oldu!..

Ah! ne yaşlar döküldü! Koruyucumuz öldürülmüştü!

Falcının sözü doğru çıkmıştı, şimdi biz ne olacaktık? Artık bir şeyden korkusu kalmıyan babamız, muhakkak bizi kaçırmaya gelecekti.

Bir ölüm korkusu içindeydik. Hana dönmedense Tunaya atılmak daha hayırlıydı! fakat sahilde, sandal bizi bekliyordu; ve yelkenliye çıkınca çocuklarıymışız gibi Nazım efendinin kollarına atıldık.

Kira, güzel yüzü yaşlarla yıkanmış, bu babaya bütün hakikati, son felâket de dahil olmak üzere hepsini anlattı ve ıztırapla haykırdı:

— Evimize dönmedense kendimizi nehre atacağız!

Nazım efendi:

— Fakat ümidinizi kaybetmek için sebep yok, çocuklarım, dedi; büyük babanız itibariyle Türk soyundansınız. Şu halde, sizi İstanbula götürürüm. Her halde ananız da gözünü tedavi için oraya gitmiş olacaktır. Onu buluruz, mesut olursunuz!

Ve bizi öptü.

Kira:

— Ne zaman gidiyorsunuz? diye haykırdı.

— Bir kaç saat sonra, güneş iner inmez...

Felâketin son haddi içinde mesut, ayaklarına kapandık, bacaklarına sarıldık. Bizim kurtarıcımızdı! Ve o akşam, güverteden gelen cehennemi gürültü arasında, esrar doldurulmuş çubuklarımızı içtiğimiz kamaraya uzanmış, kafalarımız dumanlı, bir şuursuzluk ve saadet sisi içinde kamara, göğe çıktığımız hissini verecek bir şekilde bizi sallamıya başladı.

Fakat göğe çıkmıyorduk, anamızı bulmak için İstanbul'a gidiyor da değildik. Bal gibi kaçırılmıştık, hem de kendi rızamızla kaçırılmıştık.

İstanbul'a varır varmaz bir hareme kapatılan ablamı bulmak için yaptığım araştırmaların hikâyesini size bir başka gün anlatırım. Ben, muhterem velinimetimin zevkü sefasına memur edildim ve böylece ebediyen baştan çıkmış oldum. Kira da büsbütün kayboldu. İki senelik bir esaretten sonra kaçarak sahilep satmak suretiyle on iki sene onu aramama rağmen izini bulamadım.

On dört sene sonra, Rumanyaya dönüşümde, kaçışımızdan az sonra, ölümden kurtulan dayımın, bir gece, babamı kaçırmamak için her iki eve, hem anammkine, hem babamınkine ateş vermiş olduğunu haber aldım. Bu sefer hakikaten şikârını kaçırmamıştı, babam yanmıştı.

III

DRAGOMİR

Adriyen'in, Stavro'nun ağzından Kira'nın macerasını dinlediği gündenberi dört yıl geçmişti. Bedbaht limonatacıya rastlamak ve ona muhabbet ve dostluğunu ispat etmek için gösterdiği bütün gayretlere ve araştırmalara rağmen, onu bir türlü bulamamıştı. Stavro'nun ölmüş olduğunu sandı. Ve delikanlımızın şimdi pek hararetli olan hayatı, mukadder yolunu takip etti.

Fakat bu mukadderat, bilhassa onu hayatta en fazla alâkadar eden cihetı, yani durmadan insan ruhunun uçurumunu seyretmek ihtiyacını tatmin hususunda tamamiyle emrine âmadeydi. Adsız kalabalığın havaleli ormanında bu uçurumlar nadir ve güçlükle bulunur olmasına rağmen, Adriyen bunları arayıp bulmasını bildi; bazan da bunlara tesadüfen rastladı.

İşte, bir öldürücü sıkıntı akşamı, bir aydanberi bulunduğu Kahire'de Darb - el Barabra sokağında ağır adımlarını sürüklüyordu, ve bir Yahudi-Rumen kahve-lokantasına girdi. Burası her seviyeden ve her çeşit aklâkta adamların devam ettikleri kozmopolit bir muhitti. Goldstein'in müşterileri arasında hiç bir fikrî yakınlık yoktu; bunlar birbirlerinden çekinirlerdi; ekseriya birbirlerine karşı husumet beslerlerdi. Onları birleştiren, Yahudi usulü turna balığı dolması ve rumen tzuyka (1) sıydı. Adriyen parası olduğu akşamlar onları taklid ederdi, bu akşam da parası vardı. Fakat bu kalabalıktan iğrenişi aşikârdı. Münasebetsiz bir konuşmayı önlemek için, başı önüne eğik, selâmlamadan salonun nihayetine kadar yürüdü. Burada en silik işçi müşteriler toplanır ve masalarda örtü bulunmazdı. Oradan, etrafındakileri dinler ve müşahede ederdi.

(1) Rakı cinsinden ispirtolu içki.

Balığını parmaklarıyle yer ve karşı köşede profilden gördüğü bir adamı sezdirmeden göz ucuyla süzerken zihnen «bu adamla Stavro arasında ne kadar benzerlik var» diyordu. Fena giyinmiş, bir aylık bir sakalla, yaşı iyice ilerlemiş olan adam çenesi avucuna dayalı, hareketsiz duruyor ve, burnu dibinde bir tzuyka kadehi, dalgın bir şekilde kapı tarafına bakıyordu. Dış görünüşünde insanların bakışını kendisinden çevirtmek için ne lâzımsa vardı. Bununla beraber Adriyen Mısırda bir Stavro bulunacağını aklına getirmekten uzak olmasına rağmen içinde bu münzevi, sakin ve hareketsiz ihtiyara karşı bir muhabbet duydu. Onu cepheden görmek istedi; fakat, uyumuş gibi görünen adam kımıldamıyordu. O zaman - meçhul bir adamın, kendi seviyesinden, yahut daha aşağı seviyeden bir diğer meçhul adama, sırf sempati yüzünden ikramda bulunmasına müsait olan şark âdetinden istifade ederek - Adriyen garsonu çağırdı ve köşede oturan adama kendi hesabına bir tzuyka götürmesini rica etti; bu hareketi bir teşekkür takip etmesi lâzımdı. Fakat bunun yerine, meçhul adamın istemiş olmadığı konsomasyonu reddettiğini hayretle gördü.

Garson Adriyen'i göstererek «bu bay ısmarladı» dedi.

Adam kendisine işaret edilen tarafa bakmadan «neme lâzım!» cevabını verdi.

Fakat sesini işitmek Adriyen'in Stavro'yu tanıması için kâfi geldi ve kalbi rikkat içinde, gidip onun omuzuna dokundu. Yanına oturarak tıkanan sesiyle kulağına fısıldadı:

— Sahi mi? Sen misin? burada?

Stavro ona hiç şaşmadan pişkin bir bakışla bakarak:

— Bilmiyor muydun? diye sordu.

Adriyen inkisarla:

— Nasıl! dedi. İçeriye girdiğimi gördün de boynuma sarılmadın ha? Üstelik sana dostça ikram edilen bir kadehi de reddediyorsun? Fakat nedir bu hal? Bu son yıllarda sen bu derece mi değiştin?

— Benimki gibi bir hayatın sonunda insan bu hale gelir: artık sempatiler kâfi gelmez.

— Ben de senin için artık bir sempatiden başka bir şey değilim, öyle mi?

— Ben sempatiyle ısmarlanan kadehler ve bir kadehe

giren sempatilerden bahsediyorum. Sana gelince...

— Bana gelince?

— Evvelâ aramızda şu esaslı fark var ki sen yokuş çıkıyorsun, bense, öteyandaki sırttan iniyorum, ortada tepe var. Sonra da...

Stavro etrafa bir göz gezdirdi ve sustu.

Adriyen hararetle:

—Aç değil misin,Stavro? diye sordu.

— Evet, açım.

— Turna balığı dolması yemek ister misin? Burada çok iyi pişirirler.

— Balık, kurbağa veya fil, elinden geleni ısmarla... Fakat, kendi paramla da içebileceğim bir kadeh tzuykadan daha sempatik bir şey olsun, cevabını verdi Stavro, ve, yorgun bir tavırla, elini buruşuk yüzüne gezdirdi.

Bir saat sonra, Adriyen'in bir petrol lâmbasıyle aydınlanmış küçük odasında bir şarap kadehinin karşısına oturmuş, Stavro, genç dostunun samimîyetiyle ısınmış, ihtirasların, ruhuna kuvvet veren mukaddes kandilin son damlalarını yakıyordu:

— Adriyen'ciğim, şu sefil, perişan halimi gördükten sonra biliyorum ki benden Kira'nın mabaadini, veya daha doğrusu, o zamanki küçük Dragomir'in hikâyesini sormaya dilin varmıyor. Fakan senin için uzak devirlerin hatıralarına döneceğim; yalnız şunu bil ki eski seyahatlerin hatıralarını karıştırırken insan daima ıstırap duyar.

İstanbul'da Nazım efendinin gemisinden kaçtığım zaman, on beş yaşlarında olmalıydım... Güzeldim, ahmaktım, bir Türk prensi gibi giyinmiş ve sırmalara gark olmuştum. Tek başına elbiselerim güzel bir Arap atı değerindeydi. Beni kaçıran adam bunu temin etmişti... Sonra, benim için ısınarlama ve padişahın saatçisi tarafından yapılan saatim; bütün parmaklarımı dolduran yüzükler; tamamiyle sırma işlemeli fesim; nihayet, ceplerimde, ağırlığı pantalonumu aşağı düşüren avuçlarla Osmanlı altını; bir çiviyi şuradan şuraya kaldırmaya ihtiyaç hissettirmeden on sene beni idare edecek bir servetin sahibiydim.

Fakat yaşamak için servet kâfi değildi... Ruhumda derin bir kederim, ve yüreğimde daha büyük bir saflığım vardı, iki zalim şey ki hassas bir insanı mahva sürüklemek

için kâfiydi. Kederim, Kira ile anama, yaşamak için muhtaç olduğum bu iki kaybolmuş vücude duyduğum hasretti; saflığım ise, bir kere hürriyete kavuştuktan sonra, insanların onları bulmam için bana yardım edeceklerine inanmaktı; hem onları bulmak için her fedakârlığa âmadeydim. Hattâ gayri şuurî olarak, artık kirlenmiş, yeni haline alışmış olan vücudumdan fedakârlığa bile; çünkü insan hayatta her şeye alışıyor, ve başlangıçta müşkül olan her şeyden fazla kötü huylara. Bu, o kadar doğrudur ki, esâretimde, bir çok defalar kendi kendime: «Ah, Kira ile anam da olsalardı, burada kalmaktan başka ne isterdim!» demiştim.

Yaldızlı kafesimden bir mûcize kabilinden kaçmaya muvaffak oluşumdan o kadar bahtiyardım ki (yaradan Tanrım, kusurumu affet!) bir lâhza Kira'yı da, anamı da unuttum. Artık zalim efendimden korkmuyordum. Yelkenlisi, ihtiyatsızlığı yüzünden. tam karaya ayak bastığım anda demir alıyordu; ve, şafak sökerken, boğazı takip eden rıhtımda koşarak ve elimle alnını karışlıyaiak bağıra bağıra ona beddua ediyordum: «Git! cehennemin dibine git! muattar çirkef! Karadenizin gökleri altında tek başına kaldığın zaman merhametli rabbim lânetli geminin etrafında büyük bir fırtına koparsın! denizin dibindeki balıklar şişmiş leşinle doysun! âmin!»

Bu yelkenli kâbusu uzaklaşır uzaklaşmaz, baş döndürücü bir sevince kapıldım, Gatalanın kirli sokaklarında, sayısız uyuz köpeklerin kuyruklarına basarak, sahlepçilerle çarpışarak kör dilencileri ve kaldırım tiryakilerinin nargilelerini devirerek o yana bu yana koşuşmaya başladım. Çünkü beklenmedik bir hürriyete kavuşmuştum ve gözlerim yeni bir cihana açılmıştı. Yoldan geçenler beni deli sandılar, bir çavuş üstüme dokunmadan beni durdurdu, hürmetle selâmladı, ve güldüren nezaket tabirleriyle dedi ki:

— Af buyurun, beyzadem, böyle eğlencelere kapılmak pederinize lâyık değildir! İsmi şerifiniz nedir? Lâlanız nerede?

— «Şerif» ve «Lala» ne demek? diye sordum.

Ve hemen arkamı dönerek uzaklaştım. Bir atlı hayvanını tırıs sürüyordu, atın sahibi, hayvanın kuyruğuna asılmış, arkadan koşuyordu. Bu pek hoşuma gitti, tâ onun

nefesi kesilinceye kadar ben de peşlerine takıldım.

Bu ilk hürriyet günü, o zamanlar her türlü sıkıntıdan ve endişeden azade olarak tam bir saadet içinde geçirdiğim biricik gün oldu. Bin bir şeyi birden yapmak istiyordum: köprüleri geçmek, Halice gitmek, çıplak göbekli kadınların raksettikleri umumhanelere girmek, Beyoğluna götüren eğri sokaklardan çıkmak. Fakat bunların yerine ata binmeye karar verdim ve hayvanların en güzelini seçtim. Sahibi nazik ve mültefit bir adamdı. Ata binmeme yardım etti ve üzengileri bana göre ayarladı. Çok geçmeden ata binmesini bilmediğimi ve gideceğim yer hakkında bir kararım olmadığını farkedince, dizginleri tutmak usulünü öğretti ve nereye gitmek istediğimi sordu. Üzengilere basık yükselerek: «her yere!» cevabını verdim.

Hayretle:

— Her yere mi? dedi; fakat zatı âliniz her yere birden gidemezsiniz, bir yol intihap etmek icabeder.

— Öyleyse beni boğazın sularına akseden şu tepelere doğru götürün.

Bu talimat üzerine, Yıldız köşkü ile Dolmabahçeye doğru yola koyulduk. Bu saraylar gözlerimi kamaştırdı ve zihnimi fantastik bir masal âlemi içinde yüzdürdü. Uzun ve tatlı saatler, yavaş giden atın hafif sallanışiyle ve yarı kapalı gözlerimin önünden geçit yapan harikulâdeliklerle okşanarak, vücudum, ruhum, hakikî benliğim artık bu dünyanın malı olmaktan çıkmıştı. Bütün mazim yok olmuştu... Kim olduğumu unutuyordum. Hayvanı başlığından tutarak sevkeden, benim ona bir şey sormadığım gibi o da bana bir kelime söylemiyen adamı unutuyordum; bu unutulmaz gezinti müddetince ağzımı açmamıştım. Bir an, hayvanın durduğunu ve tanınmıyacak hale gelmiş bir sesin bana miyavlıyarak şöyle söylediğini sanki bir rüya içindeymişim gibi hissettim.

— Efendi, vakit geç oldu. Neredeyse gece basacak. Karnım acıktı, hayvan da açtır. Sizi devlethaneye götüreyim mi?

İnmek lâzım geldiğini anladım, kafam sersem bir halde, indim. Bacaklarım arasında duyduğum bir acı bana muvazenemi kaybettirdi, yere oturuverdim.

Adam:

— Burada mı kalmak istiyorsunuz? diye sordu. Ba-

şımla tasdik işareti yaptım ve cebimden bir altın çıkararak ona verdim. Para vermek icabettiğini biliyordum, fakat ne paranın, ne de yaşamak için lüzumlu şeylerin kıymeti hakkında hiç bir fikrim yoktu.

— Üç çeyrek eder, dedi, acaba üstünüzde yok mu?

Mihanikî bir hareketle ona iki altın daha vermek istedim.

— Yok, efendi, bana fazla verdiğinizi söylüyorum, size üstünü verecek kadar param çıkmıyacak galiba.

— Öyleyse, üstü senin olsun, diye mırıldandım.

— Yok olmaz!.. Bu parayı kazanmak için bir hafta çalışmam lâzım.

— Zararı yok, senin olsun...

— Olmaz vallahi! diye bağırdı, pederi âliniz bunun için kellemi kestirebilir! olmaz, olmaz!

Ve kemerinde ne varsa hepsini çıkararak, dizlerimin üstüne gözüme pek fazla görünen bir miktarda mecidiyeler, çeyrekler, beşlikler ve metelikler döktü; temennalar etti, atına bindi ve kayboldu. Boğaz kıyısını takip eden çok güzel ve çok temiz bir yolun yemyeşil çimenleri üstünde, tek başıma kaldım. Sakin suya dikilen bakışım, şark masallarının ihtişamlı hayallerini iştiyakla içiyordu: batan güneşin boğazın karanlıklaşan aynasına aksettirdiği ve gözle görünür şekilde uzattığı sarayların ve ağaçların gölgeleri, daha ileride, ta dipte denize devrilmiş eflâtun tepeli bayırların üstünde ateş gibi kırmızı bakır beneklerden, altın beneklerden, çiğ renklerden bütün bir seri.

Dünya demek bu kadar güzeldi? O ana kadar bundan hiç haberim yoktu. İlk defa olarak dünyayı gördüm... Anamın salonu ve Nazım efendinin seyyar hapishanesi bütün geçmiş hayatımı kaplıyordu. Bu efsanevî günün baş dönmesi fakat bilhassa bu gün sonunun alaca karanlığının tahayyülleri içinde o kadar ölçüsüz bir şekilde kendimi kaybetmiştim ki ağır ağır yanımdan geçen bir sandaldan güzel ve melânkolik bir şarkı yükseldiği zaman, artık hemen gece olmuş gibiydi. Neredeyim? Nerede yemek yiyecektim? Nerede yatacaktım? Kira ile anam neredeydiler?.. Adımlarımı hangi muhabbete doğru sevketmeliydim?

Hıçkırıklar göğsümü şişirdi, boğazımdan hıçkırıklar fırladı, sıcak yaşlar yüzümü kapladı.

Kayıkçı sesimi işitti, bana doğru döndü, fakat rıhtım-

dan iki metre mesafeye geldiği zaman, boynunu uzattı, bir dakika beni gözden geçirdi, sonra rumca bağırarak uzaklaştı:

— Vay, canımın içi!... Hadi sen de, pek zavallı olmasan gerek: üstün başın sırma içinde!..

O akşamdanberi, her sesi güzel olan insana her zaman güvenmem.

Şehre götüren tenha yolda kederimi, merhametsiz hayatın eline düşmüş bir ilk gençliğin bütün acısını hayklrdım. Ne pantalonumu ağırlaştıran bu altınlar, ne bütün parmaklarımı süsliyen kıymetli yüzükler, ne de o şahane saat bana bir tavsiyede, bir tesellide bulunamadı. O zaman bunların bütün kıymetleri gözümden düştü. Beni anamla değil, Kira ile değil, fakat onların bir tutam saçiyle karşılaştıracak adama, sırtımdaki gömleğe kadar her şeyimi verıniye hazırdım; bu bir tutam saç bana bu lânetli madenden daha fazla kuvvet verirdi, bütün bu kıymet biçilmez taşlardan fazla kalbimi ferahlatırdı.

Karanlık yolun her ağacına gidip başımı yasladım, sert ve buruşuk kabuklarını göz yaşlarımla ıslattım. Her kütüğü kollarımla sardım. Onların samimî kayıtsızlıklarına durmadan tekrarlıyordum:

— Ana!... Ana!... Kira!... Ana!... Neredesiniz? Ben serbestim... Ama nereye gideceğimi bilmiyorum... Gece oldu... Burada çok insan var, pek fazla insan var... Fakat Kira yok, anam yok!..

Birden, bir dönemeçte, kuvvetli bir ışık gözlerime çarptı... İki «yol açıcı» yalın ayak, ellerinde meşaleler, ikisi birden bağırarak geçtiler:

— Varda!

Yoldan geçen zengin arabanın önünden ancak kendimi kenara atacak kadar vakit bulabilmiştim ki, bir kamçı şakırtısı işitildi, ayni anda şiddetli bir acı boynumu ve çenemi yaktı. Yere düştüm, yüzüm çimenlere gömüldü. Babamın ve ağabeyimin haşin muamelelerinden beri, böyle bir acı hissetmiş değildim.

Gözlerim körleşmiş, ellerimle etrafı yoklıyarak ayağa kalktım, müthiş bir korkuya kapıldım. Bir kelime söylemeden, bacaklarımın bütün kuvvetiyle koşmaya başladım, her şeyden ürküyor, kendi nefesimden, rüzgârın kam-

çıladığı kulaklarımın çıkardığı sesten korkuyordum. Sonra evler göründü, temiz sokaklar, kirli sokaklar, kalabalık, bağıran satıcılar, yerinden zor kımıldayan köpekler ve nihayet, birden, boş bir arsa üzerinde, düşüp bayılmışım.

Beni doğrultmaya çalışan bir adamın gayretiyle uyandım; ay ışığında, Katagatz'ın ıstakoz avcısı İbrahime benzeyen bir yüz gördüm. Derhal, ablamı ve annemi bulmak ümidi kalbimde uyandı. Adamın kir ve tütün kokan boynuna sarıldım ve hıçkırarak bağırdım:

— Ablamı ve anamı kaybettim, yüreğim yanıyor!.. onları bulmama yardım edin, ceplerimdeki bütün altınları, bütün yüzüklerimi, saatimi ve elbisemi size vereyim.

İhtiyar nemli eliyle ağzımı tıkayarak:

— Bağırma, Allah aşkına! diye mırıldandı. Beni ayağa kaldırarak:

— Gel benimle, dedi

Onu takip ettim. O zaman, kolunda bir rahatlokum sepeti taşıdığını gördüm. Bununla geçiniyordu.

Yarım saatten fazla yürüdük; o susuyor, ben, tam bir bitkinlik içinde bulunuyordum. O akşama kadar ayaklarım, hiç bir zaman bu derece pis mahalleler, ne de bu derece korkunç bir sefalet görmemişti. Nihayet beni bir nevi kulübeye soktu, burada bir pis yatakla bir testiden başka bir şey yoktu. Hepsi bundan ibaretti.

Sepetini yere bırakarak yatağın kenarına bağdaş kurdu:

— Şimdi bana anlat başından geçenleri, dedi.

Bir saatten az bir zaman içinde, ona bütün hikâyemi, kısaca fakat hiç bir şey saklamadan, anamın evinden İstanbula çıkışıma kadar hepsini anlattım. Bir kelime söylemeden beni dinledi. Sonunda, ayağa kalktı. Hasırını göstererek:

— Şuraya yat... dedi. Bu akşam sana söyliyeceğim bundan ibaret.

Biraz şaşırmıştım, fakat sevdiklerimi bulmama yardım edeceğine kat'î surette inanıyordum. Bir kütük gibi kendimi yere bıraktım ve gözlerini bana dikip bir köşeye sinmiş olan velinimetime bakarak uyudum.

Ertesi sabah, epey erkenden, beni uyandırdı:

— Gitmeliyiz...

Hemen sordum:

— Kira'yı bulmak için mi?

— Hayır, çocuğum, Kira'yı bulmak için değil, bir daha hiç birbirimize rastlamamak için, çünkü altınlarında, elmaslarında, elbiselerinde felâketi taşıyorsun. Allah yardımcın olsun!

Kapısını kapayarak, beni dışarıda bıraktı, lokum sepetiyle uzaklaştı.

★

Bu ihtiyar, çavuş, kayıkçı ve at kiralayıcı ile birlikte, uzun zaman için, rastlıyacağım yegâne namuslu insanlar oldu; ve bu ilk hürriyet günü, kalbimi hatırasiyle ısıtabildiğim biricik gün oldu.

O andan itibaren, ilk hareketim beni doğruca uçuruma sürükledi.

Bu kadar haince terk edilince, öylesine şaşırdım ki, adamcağızı deli sanarak, hattâ ağlamak, kederlenmek için bile kendimde kuvvet bulamadım. Böyle bir fena kalbliliğe inanmak istemedim; ilk düşüncem daha yumuşak kalbli adamlar aramaya gitmek oldu. Hayat, meğer bana ne sürprizler hazırlıyormuş.

Bilemiyorum nasıl çocukça bir akla kapıldım da anamın yüzünü gözünü bir hastanede tedavi ettirmekte olduğuna kendimi inandırmak istedim; araştırmalarıma buradan başlamak icab ettiğini düşündüm. Kafama bu fikri koyarak, geçenlerden sehrin merkezi ne tarafta olduğunu sora sora yürümeye koyuldum. Herkes beni Beyoğluna gönderiyordu, öğleden bir saat evvel buraya vardım.

Ayakta duramıyacak kadar karnım acıkmış olduğu için, kızarmış koyun eti kokusu gelen yan sokaklardan birinde yiyecek bir şeyler aradım. Köşe başına yakın, küçük bir dükkânın önünde, bir adam, üstünde şiş kebabı kızaran bir kömür ıskarasını yelpazeliyordu. Fesi ensesinde, arasında kıllı ve yağız bir göğsün göründüğü gömleği yarı açık, satıcı dönüyor, dolanıyor, gözlerini fırıl fırıl çeviriyor ve geçenlere bağırıyordu:

— Kebap!... Kebap!...

İçinde kimse olmayan dükkâna girdim, ekmek ve ke-

bap istedim. Pis bir tahta masa üzerinde yarım okka kadar ekmekle üç küçük şişlik kebap yedim ve su içtim. Sonra bir avuç altın, gümüş ve bakır para çıkararak, parasını alması için ona uzattım:

— Yemek parası ne kadarsa alın, dedim.

Satıcı şahlandı, beni yukarıdan aşağı süzdü, göz ucuyla kapıyı kolladı, cüretkârane bir hareketle, bir altın alıp kemerine koydu. Çıkarken kendi kendime diyordum ki:

— İki şeyden biri: ya bir yemek bütün gün atla gezmekten daha pahalıdır, yahut da bu haydut «pederi âlimin başını kestirmeye hakkı olacağından» korkmuyor.

Bana yardım edecek iyi kalpli adamı bulmak arzusiyle, endişeli endişeli doğruca mahallin en büyük kahvesine yöneldim. Düşünüyordum:

— Büyüklere, asillere baş vurmak daha akıllıca bir hareket olur: Onların beni sormaya ihtiyaçları yoktur, süslerimden ve altınlarımdan da korkmazlar.

Muhakemem doğru çıktı. Fakat içeri girmeden evvel ayakkabıları benimkiler gibi çamurlu olan birçok kimselerin yaptığı gibi ayağımı boyacının sandığı üstüne koydum. Bu sefer kurnaz davrandım: Ötekilerin boyacıya hangi paralardan attıklarına dikkat ettim: onlar gibi ben de paraların en ufağını, bir metelik verdim. Sonra kunduralarım temizlikten pırıl pırıl, içeri girdim.

Bağrışmalarla zar ve tavla pullarının atılışından çıkan müthiş bir gürültü kulaklarımı sağır etti. Herkesin bir oyunla meşgul olduğu masalarda boş yer yok gibiydi; burada gerçekten ancak asker ve sivil büyükler, asiller vardı. Masalar arasında bir aşağı bir yukarı dolaştım; kimse bana ve zengin kıyafetime dikkat etmedi; hattâ garsonlar bile.

— Terbiyeli adamların arasında bulunmak ne hoş şeydir, diye düşündüm, insan miskinler arasında kalmaktan çok daha rahatlık hissediyor.

Satranç oynayan iki adamın yanında serbest bir yer bulunca oraya oturdum, bir sütlü kahve, bir de nargile ismarladım. Gene başkalarının konsomasyonları için verdikleri paraya dikkat ettim; yalnız bir çeyrekle, bahşiş dahil, on kahve ve bir o kadar nargile içmek kabil olduğunu hayretle keşfettim.

Yanımdaki iki oyuncunun yüzlerini tetkik ettim, biri

subay biri sivil, ikisi de henüz gençtiler ve oyuna adamakıllı dalmış, başımı döndüren bir sabitlikle önlerine bakıyorlardı. Bana sevimli göründüler, hususiyle yanında oturduğum subayın biraz ekşice yüzü. Pek az konuşuyorlardı, ama nefis bir türkçe ile konuşuyorlardı: bu pek hoşuma gitti, bir yandan da yüreğimi sızlattı, çünkü Nazım efendi de bu kadar nefis konuşurdu. Fakat subayın üniforması beni yatıştırdı.

Nişanlarla örtülü göğsüne bakarak: «Bu bir yiğit olmalı» dedim. Hemen ardından, damdan düşer gibi, ona eğilerek dedim ki:

— Affedersiniz, efendim, acaba...

Yüzüme bakmadan, şahadet parmağının bir işaretiyle sözümü kesiverdi.

Bu kadar teklifsiz bir hareketle uğradığım muvaffakiyetsizlik, bana, bilâkis itimat telkin etti, biraz sonra sormak için tekrar ona doğru eğildim; fakat ağzını açmadan evvel, ayni parmak işaretiyle beni durdurdu, hemen ardından, öteki eliyle bir taşı sürdü. O zaman, cesaretle teşebbüsümü tekrarladım:

— Affedersiniz, efendim, acaba gözleri çıkan insanların nerede tedavi olduklarını biliyor musunuz?

— Kimin gözleri çıktı? diye haykırarak öyle bir üstüme gelişi vardı ki, korkudan geri çekildim.

— Şey anamın... diye kekeledim.

Beni baştan aşağı süzerek:

— Ananın gözleri mı çıktı? Kim çıkardı gözlerini?

Utanarak:

— İkisi değil, dedim, bir gözü.

— Nerede? Ne zaman? Nasıl?

— Babam onu döverken, İbrailde, Romanyada. İki sene oluyor.

Subay öfkelenir gibi oldu. Arkadaşına dönerek, cümlemi, kızgın kızgın tekrarladı:

— İki sene evvel Romanyada dövülmüş de gözü çıkmış bir kadını şimdi İstanbulda arıyorlar!... Bundan sen bir şey anlıyor musun, Mustafa?

Öteki:

— Evet, evet... anlıyorum!. dedi: yalnız bu işi yakından tetkik etmek lâzım, ama burada olmaz.

Çenemi okşıyarak ilâve etti:

— Evvelâ bu çocuğu hoşnut edelim; kahveden çıkalım.
Dışarıda bir faytona seslendi, üçümüz bindik.

Nefis bir şiveyle konuşan büyüklerle bu ikinci ve son teması, altı ay süren tatlı ümitler ve acı inkisarlar, nisbî hürriyet ve zengin hayat devresi takib etti. Mustafa beyin kapısında biz inerken, subay, arkadaşından müsaade istedi. Bana yalnız sert ve hakaretli bir nazarla baktı; bu adamı bir daha, ancak birçok seneler sonra, ileride anlatacağım şartlar içinde gördüm. Hakkında insafsızca hüküm vermiştim, çocukça sevincim içinde beye dedim ki:

— Arkadaşınız, pek kibirli galiba...

— Evet biraz kibirlidir, ama iyi adamdır...

(Mustafa bey iyilikten bahsediyordu!)

Ev, şehrin dışında ve cenup tarafında geniş bir köşktü. Etrafını çeviren büyük bahçe boğaza kadar iniyordu. Mezar kadar dilsiz, görünmiyen hizmetçilerle dolu, servetten bunalan sessiz bir konak. Fakat her şark evinde hüküm süren teklifsizlik havası bana itimat telkin etti. Beyin azamî hadde varan nezaketinin de bunda tesiri oldu. Onda Nazımın desiseci ve müraî tabiatından eser yoktu. Ümidimin devam ettiği müddetçe hoş, cazip, terbiyeli ve teklifsiz olan bu adam, eğer ümidim kırılır kırılmaz beni sadece kapı dışarı etmiş olsaydı —hattâ, münasebetsiz arzumu tatmin hususundaki iktidarsızlığı da dahil olduğu halde — ondan şikâyet için bir sebep bulamıyacaktım. Fakat şarkıların arzusu o kadar müstebittir ki, en cömert kalbleri bile ifsadeder ve onları — kimi kurnazlıkla, kimi şiddetle — ayni alçaklıklara sevkeder.

Mustafa bey maceramı, kendisinden sonra öğrenmek istiyeceklere nazaran çok daha kolaylıkla öğrendi. Eminim ki bu adam hikâyemden pek duygulandı, çünkü anlatırken birçok defalar gözleri yaşla doldu.

Elinden geleni yapacağını bana vadetti.

Ellerimi okşıyarak:

— Eğer anneniz İstanbulda ise, dedi, hastahaneler ve zabıta vasıtasıyla bunu öğrenirim. Kira'ya gelince, tilki gibi kurnaz bohçacı kadınları en sıkı nezaret altında tutulan haremleri araştırmaya göndereceğim. Eğer bulurlarsa,

kaçırılacağına söz veririm; bu memlekette parayı verer. düdüğü çalar.

Bunun üzerine, bana odamı gösterdi, ve şahsıma tahsis edilen bir uşağa bana mukayyed olmasını tenbih etti. Ona göre «çok ihtişamlı, hattâ yakışıksız» olan elbiselerim, daha «münasip» elbiselerle değiştirildi, ve bütün bu iyilikler mukabilinde bana bir tek şart koşuldu: artık büyük kahvelere gitmemek ve sık sık şehre çıkmamak.

— Bu sizin lehinizedir, diye ilâve etti; Nazım efendi avından kolay kolay vaz geçmiyecektir, günün birinde başınıza bir torba geçirilerek bağlandığınızı ve âdi bir yulaf çuvalı gibi gemiye yükletildiğinizi görebilirsiniz.

Bu ihtimal beni dehşete düşürdü. Derhal ona ve ilk gençliğimin önünde açıldığını gördüğüm hemen hür denebilecek esarete bağlandığımı hissettim.

*

İhtiraslı bir ruhu uçuruma sürüklemek için bir çok usuller vardır; bunların en kolayı tatlı dildir, o zamanlar Kira indimde her şey demek olduğu için, Mustafa bey ondan bahsetti ve bana Kira'dan bahsettirdi.

Bunu cânü gönülden yaptı, çünkü beni smamiî olarak seviyordu; fakat ihtiraslıların samimiyetini şeytan götürsün; ekseriya, bu haz verici bir zehirden başka bir şey değildir.

Mustafa bey, sempatik şeylere onun ismini vererek Kira'yı eve sokmakla işe başladı. Meselâ, nargile'yle bilezik'in rumencede müennes kelimeler olduğunu öğrenince, bana birbiri ardından, evvelâ ozamana kadar görmediğim güzellikte bir nargile; sonra da çok kıymetli bir bilezik getirdi, ikisinin de üzerinde okuyamadığım Kira kelimesi hakkedilmişti. Henüz bir aydan beri evinde bulunuyordum ki, bir gün, bahçede bulunduğumuz sırada, Kira gibi genç, gevrek, kapristi ve sabırsız mükemmel bir kısrağı başlığından tutup getirerek:

— Alın, dedi, işte size takdim edebileceğim en güzel Kiralina; bu sizindir!

Hemen beni kısrağa bindirdi, onun oynaklığına beni alıştırdı; her ikisi de atlı olarak bana refakat eden beyle

uşağımın arasında, şehrin şimalindeki pek hoş yerlerde bir talim gezintisine çıktık.

Aşikâr ve teselli verici bir vâkıa: bu hazin refahlı kısa devrenin hiç bir ânında, sarhoşluğum bana üstüste üç defa çocukluğumun felâketini unutturamadı. Ama bu zavallı kalbimin çok kere avuntuya kapıldığı da yalan değildir. Nasıl kapılmıyabilirdi? Beyin ümit dolu sözleriyle beslenen saatlerim, nargilemle kısrağım arasında geçiyordu. Bu sevimli hayvandan ancak uyumak için ayrılıyordum, o da, tabiatın garabetleri ve hususiyetleriyle, Kira'nın sevgisinden bir şeylerin onun vasıtasiyle bana ulaştığı zannını vermekten geri kalmadı. Bu asil hayvan da beni sevdi ve bana öylesine bağlandı ki, onu dışarı çıkaracak yerde, beyle heyecanlı tavla partilerinde geciktim mi ahırda hayli patırdı ederdi.

Böylece, kısrağın kara gözlerinde Kira, elimi sürdüğüm en mahrem şeylerimde Kira, muhaverelerimizde Kira vardı; Kira'nın çehresi yarı yarıya eve sinmişti.

Diğer yarısı da onu araştırmaya memur edilen bohçacı kadınlar tarafından getirildi. Bu acûzeler, birbirinden daha büyük bir itimatla, Kira'nın ayni zamanda on haremde birden bulunduğunu bana temine kalkıştılar.

Gördükleri kadınağalarının simaları hakkında bana verdikleri heyecanlı tafsilâtla şaşılacak bir isabetle yaptıkları tariflerden çılgına dönüyordum. Sözlerine, altı yaşında bir çocuğun sâfiyetiyle kanıyordum; bu aşağılık kadınlardan birçoğunun boyunlarına asılarak şöyle haykırdığım oldu:

— Her halde odur!.. Ablam tam öyleydi!.. Ona yaklaşmıya çalışınız ve adımı söyleyiniz: **Dragomir.** Ne yapıp yapıp bir resmini elde edin.

Fakat kadınağalariyle konuşmak ve bir resmini elde etmek için, paraya ihtiyaç vardı. Mütecessis gözleri kapatmak, patavatsız kulakları tıkamak, muhafaza altındaki kapıları açmak için çok para lâzımdı.

Odanın ortasında, elleri ceplerinde, alaycı gözlerle bey dinliyor ve gülümsüyordu. Ben ayaklarına kapanıyor, yalvarıyordum. O da, ehemmiyetine göre, altın veya gümüş paraları cömertçe dağıtıyordu.

Yeniden, uzun bekleme günleri, her türlü yaşatıcı duygudan mahrum hazin saatler başlıyordu; ıstırabımın «Kira-

lina» mın canlı hayalinden başka sığınağı yoktu. Onunla, ekseriya ipekli boynuna sarılarak, parıltılı sabahlarda veya alev alev guruplarda, bitmez, tükenmez yollar üzerinde, kendimi, gurbet hissinin ölesiye acı, zevkin can yakıcı olduğu bir tevekküle kaptırıyordum.

Daha da onur kırıcı bir mânasızlık halinde, tepeden tırnağa kadar silâhlı uşak, atıyle, bir adım bile yanımdan uzaklaşmadı; teklifsizlikten mahrum ve günahkâr sükûtuyle, o, son muhabbet iştiyakına hakaret ediyordu.

İlkbahardan sonbahara, mayıstan eylûle kadar zaman böylece geçti, sonra ümidim birdenbire kırıldı.

Getirilen fotoğraflar Kira'ya ait değildi, ve zavallı cariyelerin kulaklarına fısıldanan **Dragomir** adı, kalblerinin karanlık lâbirentinde hiç bir akis uyandırmadı. Onun için artık bu kadınların tatlı dillerini dinlemiyordum, derhal, hepsi kapı dışarı edildiler.

Fakat bir felâket yalnız gelmez. İstanbulda anamın izini bulmak için yapılan araştırmalar da bir netice vermedi. Bey, kendisini sıkıştırınca, bunu itirafa mecbur oldu; bana hüsnüniyetini ispat için, zaptiye nazırını çağırttı. Bu; uzun sarıklı, bıyıklı, katil gözlü, bulanık yüzlü bir adamdı. Topuklarını birbirine vurdu, selâmladı, ve beni devirmesine ramak kalan bir sesle haykırdı:

— İstanbul İstanbul olalı, bir gözü kör bir Rumen kadını asla buraya ayak basmamıştır!

İkna etmek için bu kadarı lüzumundan fazlaydı. Yaşlarım kokulu elerine tufan gibi boşanarak beyden, gitmeme müsaade etmesini rica ettim. Buna razı olmadı:

— Buradan çıkınca ne olacaksın? Bir koyun kadar ahmaksın. Üstelik de genç ve güzelsin, iki vasıf ki, burada, ancak zeki olmak şartiyle insana saadet getirir. Burada kalın. Bu evde sana lâzım olan her şey, nesebinin sana ümit ettirdiğinden çok fazlası vardır.

Çok üzüldüm. Bu kelimeler kulaklarımda bir ölüm çanı gibi uğuldadı. Fakat bey itina ve ihtimamını arttırı. Ata binmeye olan zaafımı bildiğinden, benim için bir av kostümü ısmarladı, bana, dipçiği kakmalı güzel bir av tüfeği aldı ve buna **Müthiş Kira** adı verildi. Böylece teçhiz edildikten sonra, arkamızda iki uşak olduğu halde, bir sabah büyük Edirne yolunu tuttuk.

— Sana geyiklerle akbabaların kaynaştığı yerler göstereceğim, dedi. Göreceksin ki, hayat kadınsız da güzeldir; çünkü en güzel kadının sonunda bir acûze haline geldiğini henüz bilmiyorsun.

Bu hakaret kalbime bir hançer gibi saplandı, onu gözümden düşürdü. Hislerimi elimden geldiği kadar sakladım, fakat o lâhzada kaçmak fikrini tasarladım.

Mükemmel bir fırsat çıkmıştı; Meriç boyunca ve en yakın dağlarda on beş günlük büyük bir gezintiye çıkmak; bu beyin her zaman yapmak âdetinde olduğu sonbahar av partisiydi.

Üç plânım vardı: Ya o zalim adamları aldatarak Türk söylüsü kıyafetine girip kaçacaktım; ya hürriyetimi satın alacaktım. Yahut da, bu iki teşebbüsüm boşa çıkarsa (üçüncü ve son çare) geriye «Kiralina» nın bacakları kalıyordu; beyin sözüne bakılırsa, kısrağım, birinci sınıf bir yarış atı çıkmıştı. Buna kani olmak için, Mutsafa'nın Arap atıyla boy ölçüşmeme müsasade istedim; o da beni keyifli görmekten memnun, kabul etti, bana üç yüz adımlık bir avans verdi; üç kilometre kadar ileride görülen köyde beni yakalayacağından emindi.

Beyin tabancasının patlamasiyle mahmuzlarımı «Kiralina» nın karnına saplamam bir oldu. Kısrak ard ayakları üstünde şahlandı, gemini ısırdı ve rüzgâr gibi fırladı. Dizginleri gevşetip sıkıca eyere sarıldım. Rüzgâr kulaklarımda öyle şiddetli ıslık çalıyordu ki, rakibimin gürültüsünü işitmen imkânsızdı; ne kadar mesafe kaybettiğimi bilmediğim için, hayvanı çılgınca mahmuzluyordum. Etrafımda her şey dönüyordu. Boz rengi yol bir sihir âlemi içindeymiş gibi altımdan kaçıyordu.

Az sonra köye vardık, dehşete düşen köylülerin şaşkın bakışları arasında köyü geçtik ve ardımızda bıraktık. Yol ortasında kaçmıya vakit bulamıyan kazlar, tavuklar, ördekler atların ayakları altında çiğnendi.

Nihayet oradan bir kilometre mesafede bana yetişti. Az sonra, düşürdüğümün farkında olmadığım tüfeğimi getirerek uşaklar da çıkageldiler.

Bey elimi sıkarak:

— Bahsi kaybettim! dedi, dile benden ne bilersen.

— Öyleyse, dedim, bana bir kilometre avans verin, ve

önümüzdeki köye kadar yetişemediğiniz takdirde artık beni takip etmiyeceğinizi vâdedin!

Üzüldü:

— Demek benden bu derece iğreniyorsun? Neyin eksik?.. Kadın mı? Sana haremimden istediğin kadar kadın veya on dört yaşında bâkireler vereyim. Bütün bu ülkelerde karınca gibi kadın kaynıyor, her renkten, her ırktan kadınlar, bunlar bize cariye olmaya can atarlar; çünkü her bâkire günün birinde ahmak bir erkeğe çatmaya mahkûmdur...

— Mustafa Bey! diye haykırdım, hürriyetin kölelikten daha aziz, ve sevilen bir «ahmak» ın nefret edilen bir şehzadeden daha kıymetli olduğunu sanmaz mısınız?

— Bak, bu doğru, cevabını verdi. Fakat **doğru** olanla değil, iyi olanla meşgul olun. Biz bugün bu geniş yerlere, içindeki **ahmaklar** da dâhil olduğu halde, mutlak surette hâkimiz. Şu halde kudretimize ahmakça teslim olanları neden almıyalım?

İşte o lâhzadadır ki gözlerim şuurlu olarak hayata açıldı. Hakikaten, bu bey, arsızca muhakemesinde haklıydı: Her şey onun kudretine «ahmakça» teslim oluyordu. Onları mecbur etmeye bile hacet yoktu.

Bulgar ülkesi gibi, Türk ülkesi de, hıristiyan gibi müslüman da, zengin fakir, hepsi boyunları kıldan ince kölelerden başka bir şey değildi; evine indiğinizde genç kız gizlense bile, babası, devletlinin gözüne girmek için, bize en iyi yatağını ve en güzel koyununu takdim ettiği gibi, kızını da feda etmeye çoktan razıydı.

Bu manzara bana hürriyetimi daha kuvvetle arzu ettirdi. Geçirdiğim zengin hayattan kendimi suçlu hissettim; genç kalbimde, kendiliğinden, ekmeğimi namusumla kazandıracak serbest bir meslek edinmek ihtiyacı doğdu. O andan itibaren, kaçmak fırsatından başka bir şeycikler beni alâkadar etmez oldu. Fakat bu fırsat bir türlü çıkmıyordu, ve akşam beni bir gün evvelki kadar kederli bıluyordu.

Çok sıkı bir göz hapsindeydim. Gündüzleri, avın uzun ve yorucu koşularında, daima Bey peşimden geliyor veya iki uşakla çevrili bulunuyordum; geceleri, kaçma ümidinden mahrum, nefret ettiğim koruyucumun odasında yatıyordum. Böylece, üç kurtuluş çaremden birincisi ortadan

kalkmıştı. Hürriyetimi satın almak olan ikincisi de boşa çıktı.

Bardaktan boşanırcasına yağmur yağdığı bir gün. Bey, ev sahibiyle şatranç oynarken ben de uşağımla bir tavla partisine girişmiştim. Yalnızdık. Maksadıma erişmek için tatlı diller döktüm ve ona, kapalı bir şekilde, kaçmak arzusunu anlattım. İşitmemezlikten geldi. O zaman bütün altın ve mücevherlerimi vâdettim. Yine reddetti.

— Nasıl, Ahmet, bu memlekette altının satın alamıyacağı bir şey yoktur, diyorlar.

— Evet... Altın her şeyi satın alır... diye mırıldandı; ama, satanın, karşılığında kendi kellesini satın almıya yetecek kadar altın elde etmesi lâzımdır... Halbuki senin paran buna yetmez.

Artık ümitsiz bir kararla hayatımı tehlikeye koymaktan başka çare kalmıyordu. Bir köpek gibi öldürülebileceğimi biliyordum, bununla beraber bir dakika bile tereddüt etmedim.

Dağlık, ormanlık, tasavvuruma çok müsait bir mıntakada bulunuyorduk. Ertesi günü, çok erkenden, çamlar arasında sarp bir yolu tırmanıyorduk, maiyetimizde bir sürgün avı tertibedecek beş atlı vardı. Uşağın, bir gün evvelki teklifimi efendisine haber vermesine vakit bırakmamak için, ilk çıkacak fırsatta talihimi denemeye karar verdim. Parlak bir fırsat çıkmakta gecikmedi:

Ortasında, içinden bir dere geçen küçük bir gölün uyuduğu büyük bir seyrek korunun kenarında kafile durdu.

Rehberimiz sükûnetle: «Burası develerin sulağıdır» dedi. Ve dört adamiyle birlikte gitti. İki uşak, avı Beyin tüfeğine doğru sürmek için vakti gelince ateş etmek emriyle iki stratejik noktada nöbete konuldu. Onlar böyle dağılınca, hürriyet saatimin yaklaştığını hissediyordum; bütün bir çetenin takibinden kurtulmak, bir adamın elinden kaçmaktan daha kolaydı.

Bir kayanın oyuğunda pusuya yatmıştık; burası kovalanan avların geçeceği yerlere hâkimdi.

Mustafa Bey bana:

— Hayvanı ben vuramazsam ve senin burnunun dibinden geçecek olursa ateş edeceksin, diyordu. Çünkü «Müthiş Kira» senin elinde pek de korkulu değildir.

Hakikaten, silâh atmasını bilmiyordum.

Belki bir saat geçmişti ki, bir silâh patladı, arkasından birkaç el daha. Bey; tüfeği ateşe hazır, gözleriyle araziyi araştırıyordu, birdenbire, sanki yerden fışkırmış gibi, yolun üstünde güzel bir geyik göründü; fakat bir lâhza içinde, sağda Ahmedin beklediği tarafa doğrularak gözden kayboldu.

Bey bana:

— Elimizden kurtulamıyacak, diye haykırdı. Onu yandan yakalamıya koşuyorum! Sen burada kal, sana doğru gelirse yolunu çevir!

Dörtnala gittiğini görünce:

— Asıl sen kal, ve al. işte tüfeğin! diye gürledim. Tüfeği ve heybeyi yere atarak vâdiye doğru dikine atımı koyuverdim, yolu bıraktım, sık çamlıklara girdim; hemen ardından iyi bir yola rastlayınca, kısrağımı karnı yere değercesine koyuverdim; hürriyetim veya ölümüm bu kaçışa bağlıydı.

Hayvanın ensesine yapışmış yalvarıyordum:

«Kira'nın sevgisi, bana yardımcı ol.»

Av yerinden en az beş fersah uzaklaşmıştım ki, parıltılı bir sonbahar aydınlığı içinde. Meriç kıyısındaki bir ağaçlıkta mola verdim. Kısrağı otlayıp dinlenmeye bıraktım. Fakat bir korku hissi beni kıskaçlıyordu: Yolda köylüler ve oduncular tarafından görülmüştüm. Ve fâsılasız kendi kendime soruyordum: «Serbest miyim, değil miyim?»

Geniş ve güzel yeryüzünün gözlerimin önüne serildiğini görüyordum, bununla beraber kalkıp gitmek, yürümek hürriyetine malik olup olmadığımı bilmiyordum. Görünmiyen bir elin gölgesi beni tehdit ediyordu; yakama yapışıp gitmeme mâni olabilirdi.

Uyku beni bu tereddütten kurtardı. Göz kapaklarım kapandı. Tekrar açıldığı zaman, uyumadan evvelkine nazaran üzüntüm bir hayli azalmıştı; çünkü Mustafa Bey, yanımda bağdaş kurmuş, saadetime nezaret ediyordu. Bir kâbus zannettiğim hayali kovmak için gözlerimi oğuştururken bana geyik derisinden küçük bir torbayı göstererek dedi ki:

— Al, Dragomir, sana yemeğini getirdim... Herhalde acıkmışsmdır...

Ve biraz sonra yolda atlarımız tırıs giderken:

— Ah! dedi; demek bana böyle oyunlar oynayabiliyorsun? Bilmiyor musun ki, müslümanın yakaladığını Allah unutur?

★

Birkaç gün sonra, İstanbul'a dönünce, Beyin ilk sözü, uşaklara, benim yanımda şunları söylemek oldu:

— Haftada iki defa, bir saatlik bir at gezintisinde B. Dragomir'e refakat edeceksiniz, ona bir şey olursa boynunuzu vurdururum. Kaçmıya teşebbüs ederse derhal silâhlarınızı kısrağının karnına boşaltmanızı size emrediyorum!

Bana dönerek:

— İçerde de, yalnız kendi dairende dolaşmakta serbestsin!

Uşaklar bu lûtufkâr kayıtları tatbik etmekte müşkülâta uğramadılar, çünkü hemen o gün hastalandım ve yatağa girdim. Bütün bir hafta humma ve hezeyan nöbetleri içinde, kendimi bilmeden yattım.

Tekrar kendime geldiğim zaman, odamı hakikî bir hastaneye dönmüş buldum. İki hekim nöbetleşe başucumda bekliyorlardı. Mustafa Beyse çılgına dönmüştü. Mevki ve mertebesini unutarak ayaklarıma kapandı ve benden af diledi.

— Gitmeme müsaade edecek misiniz? diye sordum.

— Fakat buna imkân yok, civanım! Benden başka bir şey iste, her ne canın isterse!..

— Öyleyse ben ölmek istiyorum! diyerek başımı duvara çevirdim.

Evet, ölmek istiyordum. Fakat insan canı isteyince öllemiyor... Üç hafta sonra, yataktan kalkarak uzun bir nekahet devresine girdim, bu ay içinde, şiddetli bir sinir buhranından her çıkışımda hüzünlü bir şaşkınlığa düşüyordum.

Beyin bana hediye olarak getirdiği ne varsa, ayaklarımın altında çiğniyor, kırıyor, yırtıyordum. Güzel nargilemi pencerenin demir parmaklığına çarptım, bileziğimi parça parça ettim. Nihayet, müstebit adamı odamda her görüşte, elbiselerimi yırtıyordu.

Bununla beraber, tatlı, mâsum ve beklenmedik bir eğlence, muvazenesini kaybetmiş benliğime biraz sükûn getirdi.

Mevsim kıştı, Boğazın tatlı ve nefis kışı. Sabahtan akşama kadar odamda yalnız, bütün hayatım, zemin kattaki üç büyük pencereden bahçeyi seyretmekle geçiyordu. Bahçenin bu ıssız tarafına biraz hayat hareketi getirmek için kuşları toplamak maksadiyle pencerelerden ekmek, yemiş, et gibi yemeğin artıklarını atıyordum. Çok geçmeden bir sürü serçe ve hattâ kargalar, gözlerimin önünde, ürkek ürkek, yeri gagalamıya geldiler.

Günün birinde, ağaçların arasından iri bir köpeğin çıkageldiğini hayretle gördüm. Pencerelerden haylice bir mesafede durdu, havayı kokladı, ve, çağırışım üzerine kuyruğunu bacakları arasına kıstırıp mahzun bir tavırla kaçtı.

«Bu da insanların şefkatinin tadını tatmışa benziyor!» dedim içimden.

Sonraki günler köpek yine geldi ve biraz daha yaklaştı. Onu ürkütmemek için kendimi gizledim, ve bol yemeğimin dörtte üçünü dışarı attım. Nihayet, yavaş yavaş bana alıştı.

Dostça sözlerime, kuyruğunun ucunu oynatarak cevap vermeye tenezzül etti ve o günlük bu kadarla yetinmem icabettiğini bana hal diliyle anlatarak gitti. Ona hak verdim, çünkü kendi tecrübemden aldığım dersle, ben de, Allahın inayetiyle bir gün hürriyetimi kazandığım takdirde dostlarımı seçmekte biraz daha ihtiyatlı davranmak kararındaydım.

Bu köpek çok âsîl tabiatliydi. Aç olduğu halde yemeğini kibar bir tavırla yiyor, gıdasını yerden toplamaktan canı sıkılmış görünüyor, uzun uzun çiğniyor ve kemikleri asla kemirmiyordu. Herhalde yüreğinde derin bir kin taşıyordu. Neden sanki gıdasını insanların merhametinden temin etmek istemiyordu? (Malûmdur ki, İstanbulda her müslümanın sokak köpekleri vardır, günde bir defa birlikte fırına giderek onlara ekmek doğrar.) Bunu haysiyet kırıcı mı buluyordu? Daha serbest bir gıda aramak için kırlarda dolaşmayı mı tercih ediyordu? Yoksa hemcinslerinin müstekreh yakınlığından mı tiksiniyordu?..

Ona Kurt adını verdim, bu vahşi ve haysiyetli hayvana lâyık bir isimdi, onu kendime bir parçacık dost edebilmek

için ihtiyatkârlığı âzami haddine götürdüm. İltifatlarında hasis davrandı; fakat herkesin kendi hayatı, yürek acıları, kendi felsefesi vardır. Onu anladığımı ispat için, eti artık olduğu gibi değil, kâğıda sarılı olarak yere atıyordum. Bunu, galiba, farketti, çünkü ilk defa olarak, gerçi bir baston mesafesi dışında olmakla beraber, ard ayakları üstünde oturarak yüzüme bakmıya karar verdi.

Kurt, baştan aşağı kahverengi, belli hiç bir soya mensup olmıyan, oldukça gürbüz bir köpekti. Temizliğine gelince, fakir bir hayat yaşıyanlar ancak ellerinden geleni yaparlar... İri siyah gözleri —daha iyi görmek için olacak— hayatın çirkinliklerine biraz fazlaca kapalı duruyordu; ifade ettikleri mânayı tarif güçtü. Herhalde, bu gözler ne müşfik, hattâ ne de merhametliydiler. Alnının soğuk âsudeliğinden, inatçı sükûnundan şikâyetçiydim.

Demir çubukların arasında elimi ümitsizce uzatarak bir emniyet işareti dilenirken :

— Zavallı Kurd'um! diyordum, zavallı Kurd'um, hakikaten çok mu çektin de yüreğin bu kadar katılaştı? Vaktiyle senin de büyüklerin şefkatinin içyüzünü tanımış olduğuna, senin de güzel nargilen, bileziğin, tüfeğin ve kısrağın, sonra da hastalığın ve doktorların olduğuna inanmak istiyorum, fakat ne de olsa, sen bugün serbestsin, halbuki ben bu parmaklığın arkasına kapatılmışım ve ümitten mahrumum. Gel, Kurt kardeşim, yaklaş da bırak seni okşayayım!

Türkiyede köpeklerin rumence bildiklerini iddia edecek değilim ama, Kurt'un, muztarip yalvarışlarını haftalarca dinledikten sonra, bir gün, cesurca gelip ayağını elimin içine koyduğunu söyliyebilirim. O zamana kadar kimse elini bana bu kadar candan uzatmamıştı.

Buna sevindim, veya ancak ebedî ruhları, uğradıkları felâketler ne olursa olsun, ziyaret eden saadetin nimetlerini yeniden hissettim. Fakat Kurt'a olan dostluğuma ihanet etmemeye dikkat ediyordum. İhanetin, ihtiyatsızlık eseri olarak, ondan gelmemesi için, pencerelerin kapalı bulunduğu zamanlar, yiyecek hiç bir şey olmadığını anlayacak şekilde onu terbiye etmiştim. Bunu o kadar iyi anlamişti ki, daha sonraları, pencereleri kapalı görünce, uzaktan bir yarım daire çizip gidiyordu. Yine, konuşmaları-

mız esnasında, ona: «Git, dostum, git! Ve beni yarın tekrar görmeye gel» dedim mi, pencereyi kapar kapamaz gidiyordu; canı sıkılmadan, dostça ve haysiyetlice uzaklaşırdı.

Mustafa Beyle uşaklarını, ziyaret veya bir hizmet vesilesiyle, muayyen saatlerde görüyordum. Asabî halim dolayısiyle bu ziyaretler kısa sürüyordu. Bilhassa Beyin huzuru, beni çileden çıkarıyordu, içeri girmesiyle tersine fırlaması bir oluyordu. Dairesi benimkine bitişikti, fakat aramızda büyük bir salon vardı. Daha emniyette olmak için odamı kilitlerdim.

Kurt'un bana getirdiği saadetle tabiatim değişti. Daha uysal oldum. Bey buna, beni lûtuflara garketmek suretiyle mukabele etti. Meselâ, (tabiî uşağının refakatinde olarak) bütün gün bahçede dolaşmama müsaade edildi.

Fakat bu lûtuflardan bilhassa ikisi benim için çok zararlı oldu, ondan sonraki hayatımda hesapsız tesirleri görüldü.

Evvelâ, Bey, eve, hemen hiç bilmediğim içkiyi soktu. Aksi gibi, içkinin kekremsi tadı dilimde hoş bir tesir yaptı. Müstekreh sarhoşluğun tesiri altında, dimağım hazin gerçeği unuttu, başım döndü. Bunu çok teselli verici buldum, daha istedim. Bana istediğim kadar içki sundu ve kendisi de içti. Kafaları tütsüledik. Salonun büyük halısı üstünde birlikte dört ayak üstünde koşarak, kayvanlar gibi bağrışıyorduk, Bilhassa o, tanılmıyacak bir hale giriyordu. Artık yüzünün insana benzer tarafı kalmamıştı, ve bir akşam, ayağımın bir parmağını dişleri arasında parçalamıya kalkışınca, ocağın kancasiyle yüzüne vurdum. Yerde kımıldamadı, ağzına sızan kanı silmedi, dudaklarını yaladı. Yüzüne tükürdüm. Yine yaladı.

Fakat bu sefahat gecelerinin sabahları benim için acıklı oluyordu. Başım ağırlaşmış, yüzüm morarmış, kalbim çarpıntılı, öğleye kadar inleyerek ayakta kalıyordum. Gün ışığı beni rahatsız ediyordu. Bey, ışığı ağır perdeler arkasına itiyordu. Oda sayısız mumlarla aydınlanıp da mürrisâfi ile rayıhalanınca sefahat tekrar başlıyordu.

Bir gün, çok geç vakit, sarhoşluğun son haddine vardığım bir sırada, ellerinde tefler ve kaşıklarla dört genç kız salona girdi; derhal baş döndürücü bir raksa başladılar. Yüreğim sevinçle hopladı! Bunlar, Şark sultanları gibi

süslenmiş, fakat yüzleri ince bir tülle örtülü, hakikaten dört Kira idiler.

Kahvemi, kadehimi, nargilemi devirerek yerimden fırladım ve kendimi ayaklarına attım. Odanın ortasında uzanmış, gözlerim kapalı, uzun uzun eteklerinin temasını ve burnuna bilmediğim bir sürü hoş kokuların dolduğunu hissettim, sonra...

Sonra kendimi kaybettim...

Yatağımda uyandığım zaman, iğrenç hakikat karşısında gözlerime, hislerime inanmak istemedim! Bu bayağı kerhane mahsulü, yaşlı, buruşuk, müstekreh bir şekilde çıplak dört orospu beni okşuyor, öpüyor, ötemi berimi yokluyor, yüzümü ve vücudumu salyarıyla yıkayorlardı. Çırpındım ve imdat diye haykırdım. Beni okşamakta devam ediyorlardı. O zaman kendimi ellerinden kurtardım ve ocağın maşasını kavrayarak, elime ne geçerse, aynaları, vazoları, heykelcikleri, bibloları parçalayarak odayı altüst ettim.

İğrenç kahpeler, dehşetle düşerek kaçıştılar, ve bu baykuş suratlı acûzelerin şahsında az evvelki dört genç kızı görmek istemediğimi Mustafa Beye anlatmıya gittiler.

O sefahat gecesinden sonra, tam yirmi dört saat odama kapandım, hiç kimseyi kabul etmedim. Yemekler midemi bulandırıyordu; hepsini kendisine bayağılığımı itiraf ettiğim Kurt'a verdim.

Beyin beni içine atmak istediği çirkef gayyasından iliklerime kadar tiksinerek kendimi asmıya karar verdim ve beni serbest bırakmadığı takdirde, her çareye başvurarak maksadımı tahakkuk ettireceğimi söylemek için, efendimi görmek istedim. Beyin on gün sürecek bir seyahate çıktığını söylediler. Bu beklenmedik haber benim için büyük bir sürpriz oldu ve bana geniş bir nefes aldırdı; derhal, kaçmayı aklıma koydum.

Mart ayında bulunuyorduk. Beyin hareketinin ertesi günü, uşağının nezareti altında bahçede dolaşırken hatırıma bir sual geldi: **«Köpek bahçeye nereden giriyordu?»** Bahçe, aşılması imkânsız eski ve yüksek duvarlarla çevriliydi ve büyük kapısı daima kapalı dururdu. Herhalde bir yanda bir gedik olacaktı. Farkettirmeden etrafıma dikkat etmeye başladım, ve hakikaten çalılık ve sarmaşıklar-

la örtülü duvar kenarını takibederken, yaprakların çiğnenmiş olduğu bir yer gözüme ilişti. Sıkıştığımı vesile ederek, murdar uşağı yol üstünde bırakıp çalılıkların içine girdim, ve duvarın alt yanında son zamanlarda hâsıl olan bir yıkıntının, kırların en tenha bir kısmına geniş bir geçit açmış olduğunu keşfettim. Yerin vaziyetini tâyin ettim: Pencerelerimin karşısında bulunuyordu.

O akşam, beni hapseden bu kale içinde beynim zonkluyordu. Kurtuluş orada, odamdan iki yüz adım ötedeydi. Ama meşe ağacından sağlam bir çerçeveye takılmış bu demir çubuklardan nasıl geçmeliydi?

Gece yarısına kadar, karanlıkta gayret ettim; evvelâ demir çubukları bükmeye çalışarak, sonra da çubuğu yerinden oynatmak maksadiyle çerçeve tahtasını çakımla oyarak dehşetli yoruldum. Beyhude gayret! Çıldırıyordum! Dışarda: Mehtap, sâkin tabiat, hürriyet... Burada; hapis, sefahat, istibdat... Beyin dönüşü ile zevku safa âlemlerinin tekrar başladığını görür gibi oluyordum. Bana bir bataklığa gömülüyormuşum gibi geldi. Odam, cinlerin içinde cirit oynadığı cehennemî bir kafes gibi göründü. Sırtımdan buzlu bir ürperme geçti, soğuk terler yüzümü kapladı, vücuduma şiddetli bir titreme ârız oldu ve beni öylesine sarstı ki dilimi kanatırcasına ısırmışım.

Saat sabahın ikisiydi. Bütün evde bir mezar sessizliği vardı.

Hemen yonga ve kâğıt parçaları aldım, pencere aralığına bunları yığdım ve ateşledim. Az sonra, hareketimden dehşete düşmüş, bütün uvuzlarım titreyerek, çerçevenin alevlere yem oluşunu, odanın dumanla doluşunu, bahçenin aydınlanışını seyrediyordum. İmdada çağırmamak için çenelerimi iki elimle sıkıyordum; son bir gayretle bir kanca aldım, iki demir çubuğu çekip yerinden çıkardım, demirler kor parçalariyle birlikte odanın içine düştü. Sonra, bir sıtmaya tutulmuş gibi, pahada ağır neyim varsa topladım, bahçeye atladım ve duvara doğru tabana kuvvet koşmıya başladım.

Fakat telâşım ve karanlık yüzünden, gediği ilk hamlede bulmıya muvaffak olamadım. O zaman, panik halinde bir korkuya tutularak aklımı kaybettim, ileri geri koştum, dalları kırdım, yüzümü ve ellerimi kanattım;

nihayet, bir sevinç haykırışıyle, geçidi buldum ve dışarı fırladım.

.....

İki saat sonra, altın pahasına, Anadolu kıyısında bulunuyordum. Oradan, şafak sökreken. Beyoğlunun sağ tepesinde, alevden muazzam dillerin, intikamımı almak ister gibi semaya doğru yükselişini seyrettim! Yangınların yiyip bitirdiği İstanbulda bir yangın daha..

Bu kurtuluş gününün akşamı, bir araba beni, bir Türk köyünde bir hanın kapısına bırakıyordu; iki akşam sonra, İzmir'de uyudum, sekiz gün sonra da büyük bir Beyrut kahvesinde nefis bir nargile tüttürüyordum.

Fakat alınyazım bitmemişti...

★

Artık kendimi, hayatta gözümü açacak ve aldanmıyacak kabiliyette sanıyordum. On altı yaşındaydım ve kendime has bir tecrübe sahibiydim. Bu tecrübe bütün cemiyeti üç kısma ayırıyordu: Evvelâ, Kira ve anam gibi uysal ve muhabbetli insanlar; sonra babam gibi zalimler; nihayet Mustafa Bey nev'inden âlicenap insanlar... Dikkat etmek lâzım...

Oturduğum binada sevimli tavırlı şatranç oyuncularına pek sokulmamıya dikkat ettim. Okşamalarımı kabulde hayli zaman tereddüt etmiş olan Kurt'umu hatırladım ve onun gibi hareket ettim, delikanlı yanaklarımı okşamak için uzanan ellerden korundum.

Heyhat! Öylesine korundum, öylesine korundum ki, farkında olmadan, başka bir çukura düştüm; çünkü bütün hayat benim üç bölümüme sığmıyordu.

Beyrut'un biricik meydanında bulunan Grand Concert - Variétés kahvesinin tam üstünde bir oda kiralamıştım. Kahve, sabahtan akşama kadar en kozmopolit bir halkla doluydu; fakat yaklaşmaktan çekindiğim memleketin kibar kimseleri bir yana bırakılırsa, bu yerin cazibesini teşkil eden, varyete için tutulmuş artistler trupuydu. Erkek kadın, genç ihtiyar, güzel çirkin, hepsi hayatla doluydu. Kahveye gelenlerin her biri için bir nezaket kelimesi buluyorlar ve herkes bundan hissesini alıyordu. Ben de oraya devam ettiğim için bu nezaketten hissemi aldım. Bu

hisse hayli biberli çıktı.

Bu artistler İtalyan, Rum ve Fransızdı. Ayni otelde oturuyorlardı. Dar bir koridor üzerinde benim odamın karşısında çok iyi şarkı söyliyen bir genç Rum çifti oturuyordu. Adam hoşuma gitmiyordu, ama kadın bir içim suydu! Ben de elimden geldiği kadar, gizli gizli, onu içtim. Tuvalet masası başında tek başına ve hemen çırılçıplak bir halde oturur, dışarı çıktığım saatlerce kapısı daima açık bulunurdu. Bu manzaradan utantırdım, ve elimden geldiği kadar gözlerimi yumardım; fakat bende benden daha kuvvetli olan biri onları açardı.

İşte, günün birinde, koridorun karanlığında karşılaşınca beni kollarına aldı, tatlı tatlı öptü ve:

— Ne mahçup delikanlı! Teşvik etmek lâzım galiba! dedi.

Bu maceradan başım döndü, ve odamda kendi kendime dedim ki: «Bir kadının **delikanlı**yı öpmesinden ne fenalık gelebilir?.. Çünkü artık bir «delikanlı» idim. O böyle söylemişti. Elbiselerim, serbestliğim, pahalı konsomasyonlarım bunu ispat ediyordu. Yalnız aklım aksini gösteriyordu, çünkü aklımı kaçırmıştım. Fakat, mantık, hayatta, kimi durdurabilmiştir.

Bir öğleden sonra, penceremden, meydanda kaynaşan kalabalığı seyrediyordum; bana acı acı Kira'nın safça hareketlerini hatırlatan aktrisin oyununu, sesini ve mimiklerini düşünüyordum, birden kapım açıldı, şantöz içeri girdi. Korktum.

— Korkma yavrum: O, aşağıda büyük bir kumar oyununa daldı.

Boynuma sarıldı. İtiraz ettim:

— Burada kalmanızı istemiyorum!

Beni öperek tatlı bir sesle:

— Ne?.. Beni kovuyor musun? Bense seni seviyorum... Ve sevildiğimi sanıyordum, dedi. Bu hali pek de nâhoş bulmadığım için, yatakta, onun yanında duruyordum. Nasıl olduğunu bilmiyorum, beni okşayıp severken birden kapıyı açtı ve üstünde pahalı bir şarap şişesiyle kuru pastalar bulunan bir tepsiyi yakaladı. Bunları nefis buldum! Daha başkalarını getirtti. Biraz pisboğazlıktan ve daha ziyade meydan okumak için ona kafa tuttum. Ne okşamalar! Ne öpüşler!

Fakat ötemi berimi fazlaca karıştırdığını görünce kızardım.

— Biliyor musun, şekerim? dedi. Bir işe de yaramıyorsun! Bu yaşta!..

Beni sıkıntıdan kurtarmak için sözü değiştirdi:

— Reaya mısın?

— Bilmem...

— Nasıl olur! Hangi devletin nüfus kâğıdını taşıyorsun?

— Benim nüfus kâğıdım yok.

— Ne?.. Türkiyede nüfus kâğıtsız mı seyahat ediyorsun-.. Fakat bu büyük ihtiyatsızlık; seni tevkif edebilirler!

Dehşete düştüm. Mustafa Beyin polisi kapının dibinde olduğunu söyleseydiler korkum daha büyük olmıyacaktı.

Ondan bunu kimseye açmamasını rica ettim. Beni himaye edeceğini vâdetti! Hey gidi dünya! Demek, hiç bir yerde, serbestçe, himayesiz yaşamak mümkün olmıyacaktı.

Ve kara düşünceler yine zihnimi kapladı. Kadın parmaklarımı okşuyordu:

— Ne güzel yüzüklerin var! Bana bir tanesini hediye etmez misin?

Tabiî, himayesini vâdeden kadından bir yüzüğü de esirgeyecek değildim ya!

Hayatım gene şirazesinden çıktı. Halbuki onu serbestçe tatmaya başlıyalı henüz on beş gün bile olmamıştı. İstanbul'dan Beyruta kadar uzanan görünmez bir el, gene hürriyetimi tehdit ediyordu.

Fakat pek görünür ve pek daha yakın bir el, bu halvetin akşamında, bir aylık pansiyon bedeline muadil bir ecnebi şaraplar ve kuru pastalar hesabını dayadı. Bu hesabı öderken içimden: «giden yüzüğün, bir de bu hesap bana hürriyetimin hasta olduğunu öğretiyor.» diyordu.

Birkaç gün sonra, bu hastalığın ne dereceye vardığını öğrendim.

Şantözle kocası, artık, ayrılmaz bir şekilde benim masa arkadaşlarım ve âdeta pansiyonerlerim olmuşlardı. Bir gün, bir tavla partisiyle meşgulken, bir zaptiye zabiti yaklaşıp sordu:

— Siz burada mı oturuyorsunuz, efendim?

Kısık bir sesle:

— Evet, efendim dedim.

— Öyleyse lûtfen yarın zaptiye karakoluna teşrif ederek vesikalarınızı kaydettirin.

Arkadaşlarımı, nezaketle selâmlıyarak gitti. Ben, yerin dibine geçmiş gibi oldum.

Kadın: — Aldırma canım! dedi. Kocam birazdan gidip memura sizi rahat bırakmasını söyler. Dostumdur.

Onlara ne hararetle teşekkür etmiştim.

Hakikaten artık polis beni rahatsız etmedi. Bundan duyduğum minnettarlıkla, onlara şükran borcumu ödemek için ısmarladığım yemeklerden daha başka bir şekil arıyordum ki, bana bizzat kendisi gelip bu fırsatı verdi. Damdan düşer gibi:

— Oyunda talihsizliğe uğradım, dostum, dedi. Bana iki lira ödünç verebilir misiniz?

— Memnuniyetle...

Ertesi gün talihsizliği gene devam etti ve benden iki lira daha istedi. Bir dahası gün ayni şey. Bir hafta sonunda, talihsizliği beni düşündürdü, çünkü bu gidişle, üç aya kalmadan varım yoğum tükenecekti. Bu hayırlı düşüncenin akşamında, iki şişman halı tüccarının refakatinde Şam yolunu tuttum.

Arabanın bir köşesinde sarsılırken, hayatın çapraşıklığını düşünüyordum:

— Şimdi, diyordum, karanlık koridorlarda buseler dağıtan kadınlara da dikkat etmeliyim..

Şam'da hayatım baştan aşağı değişti. Allah sanki bu şehrin üzerine dünyanın dört köşesinin bütün kurşunî ve kirli tozunu elemiştir; girerken, ruhumu orada bırakacağını sandım.

Göze çarpmamak için fakir Rum şehirlisi kılığına girmiştim. Büyük bir çevreye sarılmış olan eşyalarımı koltuğumda taşıyordum, mücevherlerle altınlarımı, çıplak tenime kuşandığım kemerime yerleştirmiştim. Bu kıyafet tebdilinden sonra, kendimi her türlü nahoş «himaye» lerden masun hissettim; evlerin altından geçen hakikî birer tüneli andıran sokaklardan geçerek, şehrin Kadem denilen tarafında ucuz bir oda tutmıya gittim. Rum hancı, ucuza geceyi geçirmek için, iki kişilik bir odada yatmak icabettiğini anlattı. Kabul ettim. Odayı görmiye ve bohçamı bırakmıya giderken, öteki yatakta yatan oda arkadaşımın kim olduğunu sordum.

Kabaca: «Senin gibi biri!» dedi. Üzüntüm beni boğuyordu. Memleketim, Kira, anam, benim için ebediyen kaybolmuş, muzlim uzaklıklara gömülüyordu. Kökünden ebediyen koparılmış olan bense bu musibet şehirde ne arıyordum? Nasıl oluyor da hâlâ ablamı bulacağımı umabiliyordum?

Ya param tükendikten sonra hayatımı nasıl kazanacağım?

Üstelik, nüfus kâğıdım da yoktu. Bu da ayrı bir vahim meseleydi. Beni tevkif edebilirlerdi. Kim beni hapisten çıkaracaktı?

Hanın avlusunda, çiçekli bir havuzun etrafında, bağdaş kurmuş insanlar gevezelik ediyor, cigara içiyor, sütbeyaz bir rakı içiyor ve mesut görünüyorlardı. Bu adamlar kendi aralarındaydı. Birbirlerini tanıyor, yardımlaşıyor, müşterek sevinçler ve acılar duyuyorlardı. Ya ben? onların nazarında neydim? Bir yabancı. Bir yabancının (hastalıktan veya kederden) can çekiştiği odaya, canı bir şey istemiyor mu diye sormak için kim girer?

İnsiyakî bir hareketle tek dostum olan altınlarımın bulunduğu kemerime elimi götürdüm! Fakat altın öyle bir dosttur ki hiç üzülmeden, kolayca, haince gider, ve ben onu tekrar kemere sokmanın yolunu bilmiyordum. Halbuki bir Kira bambaşka bir şeydi. O beni asla terketmezdi. Biz ayrılmaz iki vücuttuk. Şehirleri ve köyleri dolduran bütün bu kalabalıklar içinde bir başka Kira var mıydı? Belki. Fakat onların kendi Dragomir'leri vardı, ve onların nazarında, ben, gene, merakla seyredilen ve unutulan bir yabancıydım.

Teselli bulmak için, bir rakı istedim, sonra bir kadeh daha yuvarladım. Yemek saati geldi. Hafif bir yemek yedim ve bir kadeh şarap içtim, sonra bir kadeh daha. Ve kalbim endişeyle dolu, odama çıktım.

Burada, otuz yaşlarında bir adam, yarı soyunmuş bir halde yatağının kenarında oturuyordu. Masanın üstünde bir petrol lâmbası yanıyordu. İki iskemle. Temizliği şüpheli yataklar. İslenmiş bir ayna. Lavabo yoktu.

Ona rumca akşamlar hayır olsun dedim ve yatağımı tetkik ettim.

Eski bir ahbabiyle konuşuyormuş gibi «yatağı duvara

bitiştirmemeli» dedi. «Tahtakurusu var. Bütün gece lâmba yakmalıyız, tahtakuruları, baykuşlar gibi, ışıktan ürkerler.»

— Tahtakurusu mu, o da nesi? dedim. Bu böceklerden hiç haberim yoktu.

— Tahtakurusunun ne olduğunu bilmiyor musun? Öyleyse bu akşam öğrenirsin. Peki amma şimdiye kadar nerde yattın ki bunu bilmiyorsun? Ben, tahtakurusuz bir yatağın ne olduğunu bilmem!

Bu yeni düşmandan korkuya kapılarak sordum:

— Tahtakurusu can yakar mı?

Kayıtsızlıkla:

— Biraz, dedi.

Yorgun olduğum için soyunup yatmak istedim, fakat o zamana kadar hiç bilmediğim bir hicap bu yabancının gözü önünde soyunmaktan beni menetti. Adam bunu anladı, çünkü gidip lâmbanın fitilini kıstı; ben yarı karanlıkta yorganın altına girdikten sonra kalkıp lâmbayı açtı.

Gülerek «Âdeta kız gibisin!» dedi. Bu nazik hareketi bana emniyet telkin etti, o gece, kemerimi yastığın altına sıkıştırarak oldukça rahat uyudum.

Ertesi sabah, tahtakurusu ısırması ne demek olduğunu gene öğrenmemiştim, fakat oda arkadaşım bana yastığın üstündeki bir damla kan lekesini gösterdi. Adetâ neşeli bir halde, onun karşısında cesaretle giyindim.

Avludan bağrışmalar ve kahkahalar geliyordu. Pencereden baktım; havuzun etrafında toplanmış, uzun çubuklar tüttürerek şapırtiyle kahvelerini içen adamlar gördüm. Avlu sulanmış, süpürülmüştü. Taze bir hava ciğerlere giriyor, esrarlı, Şarka has sarımtrak bir aydınlık eşyalar ve insanlar üzerinde yüzüyordu.

Hemen giyindim. Kalbimde uyuyan tatlı düşmanım uyandı. Yabancı adama: «Benimle bir kahve içer misiniz?» dedim.

Aşağıda, çubuklarımızı baca gibi tüttürerek konuştuk. İlkönce o bana dertlerini açtı: İşsiz, parasız, borçluydu. O zaman kendisine benim de bir derdim olduğunu söyledim:

— Nüfus kâğıdımı kaybettim, dedim, bir yenisini tedarik etmenin yolunu biliyorsanız, bu yardımınız için size bir lira veririm.

Coştu:

— Mümkündür! dedi usulca. Burada nüfus kâğıdı tedarik eden bir arzuhalcı var; fakat çok para istiyor.

Memnuniyetle sordum:

— Ne kadar?

— Dört lira.

— Veririm. Ayrıca size vadettiğim lirayı da takdim ederim!

Bir saat sonra uzun beyaz sakallı bir arzuhalcı, Hicretin bilmem kaçıncı yılında İstanbul'da doğduğumu gördüğünü, adımın Stavro olduğunu, bu itibarla da «Padişahımız efendimizin muti reayası» olduğumu, bir memurun huzurunda, yeminle temin etti.

Memur, gülümsiyerek dinledi; sonra, bir kalem alarak, uzun bir kâğıdı güzel bir Arap yazısiyle doldurdu, imzaladı, ihtiyara imzalattı, tuğrayı hümayunu bastı, ve bu kıymetli muskayı bana uzattı.

Arzuhalcı «ona bir bahşiş vermek icabeder» diye kulağıma fısıldadı. Masanın üstüne bir lira bıraktım.

İhtiyar «Az» dedi. Gene bir köşede kemerimi karıştırarak bir lira daha ilâve ettim. Dışarda yalancı şahidin parasını verdim. Sonra, arkadaşımla yalnız kalınca, yiyip içip gezmek için şehri dolaşmıya çıktık.

O akşam, ikimiz de neşeli ve sarhoş, yataklarımıza girdik. Tahtakurularını umursamadan bir kütük gibi uyudum. Fakat kemerimi başımın altına itina ile saklamayı ihmal etmemiştim.

Uyandığım zaman, odada yalnız bulunduğumu görerek şaştım! Fakat, kemerimin de bu hain ve kalbsiz dostumun da, beni cebimde üç mecidiye ve mel'un muska ile bırakarak, birlikte sıvışmış olduğunu görünce duyduğum hayretten bambaşka bir şey oldu.

★

Artık ağlamanın sırası değildi! Şimdi ölmeliydim...

O sabah, şuramda, midemin üstünde peyda olan ve beni öldürmesine ramak kalan düğümü, boşluğu hâlâ içimde taşıyorum.

Don gömlekle etrafta dönüp dolanıyor, sebebini bilmeden, pencereden iğiliyordum. Avluda, bir gün evvelki gibi, aynı adamlar havuzun etrafında çubuklarını tüttü-

rüyorlardı: Bunlar bana bir tabutun başında bekliyen mezarcılar gibi göründü. Ve mihanikî bir hareketle, merdivenden inmek isterken, kendimi boşluğa attım; yüzüm kan içinde, boğulur gibi, hemen ayağa kalktım; patron ve müşteriler yanıma yaklaşınca:

— Kemer... dedim.

Hepsi birden bir sürü sualler sormıya başladılar.

— Kemer... den başka ağzımdan söz çıkmıyordu.

— Eh, ne olmuş kemerine be?..

Başıma su döktüler, kanlı yüzümü yıkadılar, bir iki yudum rakı içirdiler.

Hancı omuzumdan tutarak beni sarstı «Hadi söyle bakalım, ne oldu?»

Durmadan «Kemer...» diye inliyordum.

— Herhalde, dedi, öteki yatakta yatan ipsiz, dünkü iyiliklerine teşekkür makamında kemerini çalmış olacak!

Hep ayakta durmak ve yürümek istediğim için, beni zorla bir iskemleye oturttu, derin bir ıztırap içinde, ellerim yanlarımda sallanıyordu; beni teselliye çalıştı:

— Hadi canım... Bu da kederlenecek şey mi?.. Paralarını çaldılar diye kendini öldürecek değilsin ya!.. Hem sanki yanıp yakılmanın ne faydası var?.. Kaç çeyreğin vardı?

— Kemer... diye tekrarladım.

— Anlaşıldı! Artık «kemer» den başka bir lâf çıkmayacak ağzından.

Bunu söyledikten sonra, hancı odama çıktı ve elbiselerimle döndü.

«Hadi, giyin!»

Bir kötürüm gibi itaat ettim, beni baştan ayağa giydirdi. Sonra ceplerimi karıştırarak nüfus tezkeresiyle parayı çıkardı.

— Bak hele! diye bağırdı; o kadar fakir değilmişsin yahu! Üç mecidiyen var... Adın da Stavro ha! Beni dinle, Stavro, bu kadar parası olan adam açlıktan ölmez. Ne iş yaparsın?

— Kemer!..

— Of!... Hay kemerinden başlıyacağım... diye kızarak bağırdı. Ve çıkardıklarını tekrar cebime koyduktan sonra giderken söyleniyordu:

— Herhalde o kemerde bir deve alacak paran yoktu, öyle olsaydı burada yatmıya gelmezdin!.

Kemerimde bir deveden çok fazla şeyler alacak kadar servetim vardı. Seksen üç Osmanlı altını, üç taşlı yüzük, bir de saat! Üstümde bu servet olduğu halde, işte bu hana gelmiştim!...

Kim demiş ki adam oğlu hayatı anlıyan bir mahlûktur? Zekâsı büyük bir işe yaramıyor; konuşmayı bilmesi ahmaklığını azaltamaz. Fakat hemcinsinin ıstırabını his ve tahmin etmek hususunda, ahmaklığı hayvanlarınkini de geçer.

Bazan, sokakta beti benzi sararmış, bakışı kederli bir adama veya ağlıyan bir kadına rastladığımız olur. Eğer biz üstün mahlûklar olsaydık, bu adamı veya kadını durdurup derhal yardımına koşmamız icabederdi. İşte ancak bu hareketiyledir ki adam oğlunu hayvandan üstün tutabilirim. Halbuki hakikat hiç de böyle değildir!

Aradan elli sene geçtiği için, iskemleden nasıl kalktığımı, avludan nasıl çıktığımı, şehrin hangi sokaklarından geçtiğimi hatırlamıyorum. Yalnız şunu biliyorum ki, bir otomat gibi yürüyen o vahşi bakşlı delikanlının omuzuna bir tek el dokunmadı; onunla ne bir ses, ne de bir insan yüzü alâkadar oldu; ve güzel bir nisan sabahı, Şam'ın Baptuma denilen gezinti yerinde, kendimi, işte bu şuursuz halde buldum.

Beni az kalsın çiğniyecek olan bir Arap arabacının öfkesi ve küfürleriyle kendime geldim. O zaman belimi yokladım, kemer yoktu; kalbimin avucumdaki bir kuş gibi çırpındığını ve midemden bir yumağın boğazıma çıkarak nefesimi tıkadığını hissettim. Elimi belime her götürüşümde, yüreğimi beni boğan bir korku kaplıyordu, hep bunun doğru olduğuna, hakikaten bir haydutluğa kurban gittiğime, artık kemerime sahip olmadığıma kendimi ikna etmek ihtiyacını duyuyordum. Rikkatli bir kalb taşıyan insanlar büyük ıstıraplar içinde, hakikaten felâketin gerçekten olup bittiğine, artık yapacak bir şey kalmadığına güç alışırlar.

Etrafımdan insanlar geçiyordu: Mesut çiftler, çocuklarını ellerinden tutmuş kadınlar, sâkin ve memnun şişman

adamlar. Yüzüme bakıp geçiyorlardı. Bir şey görmüyorlardı. Bir şey anlamıyorlardı. Bense, ölüyordum. Yaşıma, tecrübesizliğime ve taşıdığım yüreğe göre tahammül edilmez bir felâkete tek başıma katlanacaktım.

Durmadan yürüyordum. Koruluktan çıktım. Çamurlu yolları ve bedevilerin harap kulübeleriyle Suriye köyleri bana, kendi vücudüm gibi, hayattan mahrum göründü. Gözlerim bir şeye takılmadan önce, elim belime gidiyor, zihnim tekrarlıyordu «artık kemerim yok...» Ve tekrar nefesim tıkanıyordu.

Eşeğe binmiş bir Arap çocuğu, sallanan iki kocaman denk yükletilmiş bir deveyi yularından çekerek, ağır ağır yanımdan geçti. Koca yılanlarınki gibi yayvan gözlü bu hayvanın çirkinliği beni ürküttü. Biraz ileride, siyah sakallı, vahşi, tunç yüzlü bir bedevi, atı üstünde, dört nala geldi ve bana arapça bir sual sordu. Ona ne cevap vereceğimi bilemedim: bana Kozma'nın güzel başını hatırlattığı için üzerimde iyi bir intiba bırakarak uzaklaştı.

Bir müddet sonra meskenleri iptidaî olan bir köye giriyordum. Burada yere oturmuş adamlar, elleri kadar ayaklariyle de torna döndürüyorlardı. Kirli kara paçavralar giyinmiş ve —birer korkuluk gibi— yüzleri örtülü, kadınlar başları szerinde beyzî destiler taşıyorlar, bir yanda kirli ve cılız çocuklar küçük şeytanlar gibi haykırışarak oynuyorlardı. Çamurdan yapılmış ve yarısı toprağa gömülü bir fırının önünde, bir adam, yemek tabağı gibi yassı pideler çıkarıyordu. Bir çiy hamur kokusu burnuma çarptı.

Köyden çıkmak üzereydim, ki bir köpeğin bir adım geriden uslu uslu peşimden geldiğini farkettim. Durdum. O da durdu; gözgöze bakıştık. Kurt'un büyüklüğünde, koyu kurşunî tüylü bir köpekti; fakat ötekindeki haysiyet, serbest tavır ve şuurlu sükûnetten zavallıda eser yoktu. Başını tevazula önüne iğdi ve korkudan büzüldü. Gözlerinin ifadesi kararsız, mütevazı ve telâşlıydı. Acıdım ve başını okşadım. Elimi yaladı. Müşkülpesent değildi.

Fırına döndüm, iki metelik vererek o yassı pidelerden dört tane aldım. Köpek bunların dördünü de çiğnemeden yuttu. Bir o kadar daha aldım, ceplerime koydum, ve hedefsiz yürüyüşüme devam ettim. Köpek eskisi gibi peşimden geldi.

Karşıdan tamamiyle çorak ve çölümsü bir kumluk bayır göründü. Az zamanda yanına ulaştım ve sırtı tırmanmıya koyuldum; fakat az sonra soluğum kesildi de köpeğin yanında oturdum. Aşağıda, arasına kubbe ve minareler serpilmiş, düz damlardan geniş saha, beyaz tozların altına gömülmüş muazzam bir mezarlık gibi göründü.

Hiç bir gürültü bana erişmiyordu. Kulaklarımın ardında, yaralı kalbimin şiddetli çarpıntısını duyuyordum. Gözlerim dumanlandı. Şam ve dünya silindi. Maziye bakarken, anamın adını nur içinde gördüm. O kadar uzakta kalmış olan kapalı kirpiklerimin altında belirdi. Hatıralarımın en karanlık ânından müthiş cinayet gecesine, karışılışımıza kadar, geçmiş zamanın bütün o güzel günlerini, en küçük teferruatına varıncaya kadar, yèniden yaşadım.

Birden, bana öyle geldi ki, benim ve Kira'nın uğradığımız felâketler, o cinayeti istemiş, tahrik etmiş ve tahakkukuna vasıtalık etmiş olmamızın bir kefaretidir. Babamızın ve ağabeyimizin ölümünü istemiştik. Bu hareket günahı kebairden olmak lâzımdı. Şimdi, Allah bizi, Kira'yı esaretle, beni, felâketli bir hürriyetle cezalandırıyordu.

Gözlerimi açtım, dehşete düştüm. Batan güneş kan gibi kırmızıydı. Hemen yere değecek kadar alçak, pıhtılaşmış kan rengi bulutlar, birbirinden korkunç acaip şekillere girerek, ağır ağır kımıldıyordu.

İçinde büzülmüş olduğum küçük mağaranın önünde, yüzümü avuçlarımın içine alarak kendimi, yüzükoyun yere bıraktım; uzun uzun dua ettim, Allahtan, babamdan, öldürülen kardeşimin ruhundan af diledim.

Ve gece, tesadüfün gönderdiği köpekten teselli uman nedamet getirmiş bir delikanlı vücudunu karanlıklarına gömdü.

Dua ve istiğfar mutekit ruhlara ferahlık verir. Sakin birkaç saat geçirdim. Fakat, kumluk mıntakalarda, sabahın yaklaşması, buzlu bir soğuk getirir. Güneş Şark ufkundan doğduğu zaman, her yanım titriyordu, hayatıma mal olacak bir soğuk algınlığına yakalandığımı sandım. İçimden diyordum ki: «Böyle nedamet içinde ölürsem, Allah beni affeder, ruhum ebedî cehenneme gitmez.»

Kalktım, dönüş yolunu tuttum. Yolda pidelerden birini yedim, öteki üçünü, benden daha aç olan köpeğe verdim.

Az zamanda güneş sırtımı ısıtmaya başlamıştı; o zaman hayırlı bir sükûnun içimde filizlendiğini hissettim. Köye geldim. Burası bana daha çirkin göründü. Orada, köpek benden ayrıldı. Bu, biraz canımı sıktı; başını okşıyarak, kısa bir seyahatte edinilmiş bir ahbapmış gibi ondan ayrıldım.

Şimdi, tek başıma, ve hep kemerimin düşüncesiyle kederli, Baptuma korusunun ve Şam'ın yolunu tuttum. Yolda, uzun bir deve kervanına rastladım, fakat korkmadım. Baptuma'nın yollarına öğleden biraz önce, havanın pek muhteşem olduğu bir sırada girdim; burada kalabalık beni hayrete düşürdü. Yaya veya arabalar içinde, güzel Türk elbiseleri giyinmiş erkekler, — ekserisi yüzlerinin yalnız alt kısmı ince ve beyaz dokuma bir tülün altında saklı genç ve güzel kadınlar her istikamette gidip geliyorlardı. Gür sesler, bir değnekle dokunulmuş kristal bardakların tınlayışını andıran kahkahalar, neşeli konuşmalar her taraftan yükseliyordu. Seslerin cazibesi kadar kıyafetlerin hoşluğu gözlerimi kamaştırdı; günün, Müslümanların pazarı demek olan cuma olduğunu hatırladım. Kadınlar arasında selâmlaşmalar nadir, zarif ve çekingendi; fakat erkekler arasında mübalâğalı tezahürler, temennalar ve tekrar el sıkışmalar yayaların uzun uzun durmalarına sebebiyet veriyordu. Türkçe çok konuşuluyordu, bununla beraber hâkim olan arapçaydı.

Uzun zaman bu gidiş gelişi hayran hayran seyrettim. Sonra, arabalar ve yayalar seyrekleşti. Düşünceli, endişeli, kalbim yaşamak arzusu, neşe susuzluğu, felâketim, iflâsım arasında rahatsız, yoluma devam ettim. Az sonra yalnızdım, yalnız ve mahzun. İki atlı güzel bir araba aksi istikametten hızlıca geliyordu. Tam yanımdan geçerken, kalbimin çarpıntısı durdu...

Kira arabadaydı...

Evet, arabadakinin tatlı ve sevgili ablam olduğuna şimdi bile inanıyorum. Yelkenlisinde Nâzım Efendinin giydirdiği gibi, muhteşem bir cariye, bir harem kadınağası kıyafetinde, duvarlara asılan portrelere benziyen bir Kira!...

— Kira! Kiralina!.. Benim, Dragomir!

Genç kadın şeffaf tülü altından gülümsedi ve eldivenli

eliyle beni selâmladı, fakat arabacı kamçısını şaklattı; yanında olan haremağası bana müthiş bir nazarla baktı, ve atlar uçtular.

Ölüyorum sandım!... Evet, o Kiraydı; bana işaret etmişti!... Hiç tereddüt etmeden, arabanın peşinden bir devekuşu gibi zıplaya zıplaya koşmaya başladım. Kendi kendime diyordum ki: «Hey kadir Rabbim!.. Günahımı itiraf edip de tövbe eder etmez, rahmetin bana kaybolmuş ablacığımı gönderdi!...»

Araba, koşmama rağmen, aşikâr bir şekilde uzaklaşıyordu; soluğum tükendiği için, onu gözden kaybetmekten korkuyordum. Talihime, arabanın koruluktan çıkınca ihtişamlı bir köşke doğru ilerlediğini gördüm. Köşkün büyük kapısının iki kanadı birden açıldı, arabayı yuttu ve üstüne kapandı.

Sevinçten haykırdım! Bütün tükenmiş kuvvetimle, kapıya doğru atıldım, kapıyı yumruklamıya ve tekmelemiye başladım. Hemen büyüğünün yanındaki küçük bir kapı açıldı, ve üniformalı bir kavas göründü.

Nefes nefese, türkçe: «Kira!» diye haykırdım. «Ablamdır... Konuşmak istiyorum...»

Kavas, beni durdurarak, ayni dilde sordu:

— Ne istiyorsun?

— Arabayla içeri giren.. hanım.. benim ablamdır Kira'dır.

— Ne Kira'sı bre? Aklını mı kaçırdın?

Hakikaten, aklımı kaçırmıştım, çünkü kavasın üstüne atıldım, yanından sıyrıldım, ve avluya girdim; fakat daha ileriye gitmiye vakit bulamadım; iki adam fırladı, tam o anda bir pencereden bir ihtiyarın kısık sesi haykırdı:

— Bu şamata da noluyor? Şu gâvuru ve onu içeri bırakan kavası bir temiz kırbaçlayın bakayım!»

Beni avlunun dışarısına sürüklediler, yere yatırdılar ve bir öküz siniriyle pantolonumu patlatıp kıçımı kanatıncıya kadar dövdüler. Sonra, cellâtlar, beni acıdan yarı baygın bir halde bırakıp kapıyı sürgülediler.

Çilemin şahikası işte buradadır... Üç seneden fazla süren işkenceli bir çocukluk devresinin kederleri burada nihayet buldu... Çünkü, Allah zalim davranarak Kira'yı bana vermediyse bile, mukadderat bana bir dost gönderdi.

Zedelenmiş vücudumu toplıyarak, kendimi ancak yo-

lun öbür tarafına sürükliyecek kadar kuvvet buldum, bitkin bir halde kendimi yere attım. O esnada, Rum kılığında fakir bir şekilde giyinmiş, bir elinde sahlep güğümünü, ötekinde de fincanların konulduğu sepeti taşıyan kırk elli yaşlarında bir adam, bana yaklaştı, ellerindekileri yere bıraktı, ve kollarını kavuşturarak yürekten gelen bir sesle rumca haykırdı:

— Vah zavallı çocuğum! Kırbaçlanmana şahit oldum, elimden bir şey gelmeden buna seyirci kaldım! Bu imansızlara ne yaptın ki seni böyle insafsızca hırpaladılar?

Samimiyetle dolu yüzüne, kranta ve kirli sakalına, buruşuk bir alın altında muztarip elâ gözlerine baktım; ve kendi hislerime karşı duyduğum isyanla kudurmuş gibi, ona haykırdım:

— Defol oradan! Beni rahat bırak!.

Ve göz yaşlarım boşandı. İyiliği gene harekete geldi:

— Neden koğuyorsun beni, çocuğum? Sana gerçekten acıyorum, bu acıklı halinde sana yardım etmek istiyorum!...

— Beni rahat bırak, merhametin de iyiliğin de senin olsun!... Bunun tadını yeter bilirim! Ben yalnız başıma ölmek istiyorum.

— Ah biçare! Bu kadar genç yaşta hayattan tiksinmiş!... Ama ziyanı yok, şu fincan sahlebi iç... Biraz kendine gelirsin.

Sahlep fincanını kabul ettim, fakat artık neye inanacağımı bilmiyordum. Önce iyi ve cömert görünen bunca adamların sonunda aşağılık birer cani çıkmış olduklarını gördükten sonra kısa tecrübemden hangi kaideyi hangi anlayışı çıkarmak lâzımdı? Evet, on altı yaşında, insan ruhunun bu bayağılıklarını tanıyordum. Fakat her şeyi biliyor değildim.

Bilhassa bilmiyordum ki, hilkatin yarattığı eserler nihayetsiz derecede çapraşık ve çeşitlidir, çektiğimiz bin türlü çileler bütün insanlığın yüzüne tükürmek hakkını bize vermez. Günahkâr bir insanlığa kızınca, Nuh'la ailesini kurtararak neslini tüketmeden cezalandırmak suretiyle bizzat Allah da bunu anlamıştı.

Talihin bana mübarek ruhlu sahlepçi bir Barba Yani'yı gönderdiği gündenberi, hayatında bir Barba Yani'ye rastlamış olan adamın kendini bahtiyar sayması lâzımgeldiği-

ni anladım. Hiç bir yerde onun bir eşine daha rastlamadım. Fakat hayata tahammül etmek ve çok kere hayatı aziz bilmek için o bana kâfi geldi. Çünkü bir tek adamın iyiliği, bin tanesinin kötülüğünden kuvvetlidir; fenalık onu yapmış olanla beraber ölür; iyilik, iyi olan adamın ölümünden sonra da parıldamakta devam eder.

Bulutları dağıtan ve arza şenlik veren güneş gibi, Barba Yani ruhumu kemirmekte olan derdi yok etti, ve yüreğimi sıhhatle doldurdu. Gerçi ona bir hayli karşı koydum, can sıkıcı bir muhalefet gösterdim; fakat hayatını bu derece gadrine uğramış da olsa hangi yürek, taşkın iyiliğe karşı durabilir.

Nihayet uysallaştım ve hızır gibi imdadıma yetişen sahlebçi faciayı öğrendi. İlâcı birebir geldi.

İhtiyaten sahte ismimi kullanmayı tercih eden ve buna bir de muhabbet edatı takan ihtiyar bana: «Stavraki!» dedi. «Evvelâ kız kardeşini bu kadar tedbirsizce aramaktan vazgeçmelisin. Öğrenmelisin ki, bir dişi geyiği kaplanın ağzından almak hareme kapatılmış bir kadını kurtarmaktan kolaydır. Kalbinin bu zâfına tahakküm edebilirsen, iş çok sadeleşir: Üç mecidiyen var; bir sahlep güğümiyle fincanlar almak için bu para kâfidir. Elimde gördüğün şeylerle ben yirmi senedir geçiniyorum.

Artık ibrik bir kolda, sepet öbür kolda, Barba Yani ile birlikte sokakları, meydanları, şenlikleri, pazarları dolaşacak ve neşe ile bağıracağız «Sahlep!... Sahlep!... Sahlep!.. Haniya Sahlepçi!» Şarkın mübarek toprakları, önümde, geniş ve hür, açılacaktır. Evet, hür, çünkü bu istibdat Türkiyesi hakkında ne söylenirse söylensin, bundan daha serbestçe yaşanılacak bir memleket yoktur; fakat bir şartla: Göze çarpmamalı, kalabalığa karışmalı, hiç bir suretle kendini göstermemeli, sağır ve dilsiz olmalısın.. O zaman, göze görünmeden her yere girebilirsin; iyice kapanmış kapılar zorlamakla açılmaz.

Ertesi günden tezi yok, kollarımda ibriğim ve fincan sepeti Barba Yani'nin yanında, «Sahlep!... Sahlepçi!...» diye cânü gönülden bağırıyordum. O zaman kemeri bırakıp kaçmış olan hain ve kalbsiz dostu tekrar oraya girdirmenin yolunu öğrendim. Metelikler her yandan çakıyor, hürriyet keseme doluyor, akşamları, cepleri altınla dolu olmadan yaşıyabilen insanın saadetini tadıyordum. Bir ta-

rasada nargilelerimizi içerken, Barba Yani'nin bütün şahsında parıldıyan iyiliğin bana sirayet ettiğini hissediyordum. Ona minnet duydum, onu iyi bir babanın, bir dostun sevildiği gibi sevdim. Onun evinde oturuyor, onun yanında çalışıyordum; yemeklerimizi beraber yiyor, gezinme saatlerini birlikte tadıyorduk, böylece ayrılmaz olduk. Taze filizi olgun ağaca aşılayan kuvvetli bir dostluk bizi birbirimize bağlamakta gecikmedi.

Barba Yani, hattâ tecessüsümü önliyerek bana mazisini anlattı. Bu mazi lekesiz ve acısız değildi.

Yunanistanın küçük bir şehrinde daskalos (öğretmen) iken aşk yüzünden bir hatâ işlemiş ve bu suçu ona iki sene hapisle mesleğini kaybetmeye mal olmuştu. Hapisten çıktıktan sonra, şehirden ayrılmak zorunda kalmış, birçok şehirler dolaşmış, ticaret yapmış, talihin cilvelerine uğramış, dostluklar edinmiş, kalbini kanatmıştı. Bir başka aşk macerası az kalsın hayatına mal oluyormuş. O zaman Anadoluya geçmiş ve yalnızlık, hürriyet, âdeta itikâf içinde yaşamış.

Konuşmasını ve susmasını bilen bir adamdı, bönlüğe varmıyan bir iyiliği vardı, bir fikir hoşuna gitmedi mi, ısrar etmek nafileydi. Yakın şarkın bütün lehçelerini biliyor ve bütün boş zamanlarını okumak, dolaşmak ve çamaşırlarını yıkamakla geçiriyordu. Beni hiç bir şeye zorlamıyor, fakat yapılması doğru, faydalı ve yerinde olan şeyleri göstermekle yetiniyordu. Rumca okuyup yazmayı ondan öğrendim. Hayatına o kadar sadakatle bağlandığını görünce bana muhabbetini esirgemedi. Başlangıçta ona «efendi» diyordum, kendisine «Barba»(1) dememi istedi. Az sonra, taşıdığı servetle birlikte kemerimin kaybını unutarak onun çırağı, biricik dostu, ve ihtiyarlık günlerinin teselliси oluyordum.

Fakat daha evvel, çıkmam lâzım gelen çetin bir yokuş vardı. Bunu birlikte çıktık.

Kemerimin kayboluşunu unutmuştum, fakat ablamın kayıbına bir türlü alışamadım. Barba Yani'yi seviyordum, ama Kira için deli divane oluyordum. Dayak yediğim ka-

(1) Rumca dayı mânasınadır.

pının ardında olduğunu muhakkak saydığım için, şeytan beni tekrar oraya dönmeye dürttü.

Bapturna'daki hazin gezintiden üç ay sonra, yaz ortasındaydık. Barba Yani'ye haber vermeden, mel'un köşkü bir çok defalar ziyaret ettim, uzaktan etrafını dolandım, gözetledim, hafiyelik ettim. Hiç. Başka kadınlar araba ile gezmiye çıkıyorlardı, fakat Kira meydanda yoktu.

Tatbik ettiğim ihtiyatkârlıktan cesaret alarak, bir akşam, biraz daha cüretli olmıya karar verdim. Bir merdiven edindim; karanlık bir geceden istifade ederek avluyu kuşatan yüksek duvara merdiveni dayadım. Kadınların örtüsüz dolaştıklarını bildiğim haremin içine bakmak için bir çare bulmak istiyordum. Fakat her tarafta perdeleri kapalı buldum; inat ettim, duvarın etrafını dolandım, nihayet ışıklı bir pencere buldum. Bu, zengin bir şekilde döşenmiş büyük bir oda idi ve içinde kimse yoktu.. Merdivenin tepesinde, kadınların gözümün önünden geçeceği ümidiyle, kalbim çarparak bekledim.

Birden, üzerinde oturduğum basamak çatırdadı ve az kalsın düşüyordum. Korkudan donmuş bir halde, iyi kötü asılı kaldım, anî ve şiddetli bir sarsıntı meseleyi halletti... Merdiveni çekmişlerdi, bir kavasın kollarına düştüm. Herif, ağzını açmadan, beni yumrukla tepeledi!

Beni bağladılar, bir eşek arabasına koydular ve, derhal, Şam'a götürerek tevkifhaneye attılar.

O zamanın Türkiyesinde, tevkifhanelere atılanları bir daha hatırlıyan olmazdı. Buraya giren zavallılar, hele benim gibi ağır bir itham altında olanlar, ne zaman muhakeme edileceklerini hiç bilmezlerdi. Meğer ki, nüfuzlu bir şahsiyet, hediyeler götürerek, ekâbirden birinin merhametini temin edebilsin. Fakat buraya giren zavallı için asıl felâket, hürriyetinin elden gitmesi değil, burada geçireceği korkunç hayattı, bahusus o bir delikanlı olursa.

Benim koğuşumda on kişiydik. Müşterek yatak, çıplak tahtalardan uzun bir dizi, odanın dörtte üçünü işgal ediyordu. Bir köşede, herkesin gidip ihtiyacını defettiği tahtadan kapaklı kocaman bir gerdel boğucu bir koku çıkarıyordu. Vücut bitleri, sayısız tahtakuruları ve çiyanlar, alay alay dolaşıyorlardı. Kimse bunları öldürmek zahmetine girmiyordu, bu iş için bir ömür harcamak lâzımdı.

En çirkin hareketler herkesin gözü önünde yapılıyordu. Burada bulunan Türkler, Rumlar, Ermeniler, Araplar artık insanlıktan çıkmışlardı. Burada insanlığın içine düştüğü denaet öylesineydi ki ancak kendisiyle kıyaslanabilir, çünkü, yer yüzünün bütün mahlûkları içinde, yalnız insanoğlu bu derece soysuzlaşabilir.

İşte ben bu yeryüzü cehennemine, bu canavarlar arasına düşmüştüm. Onlar için ne bulunmaz bir nimet!

Hiç biri beni müdafaa etmeyi üstüne almadı, hiç biri beni himaye etmedi, ne Müslümanlar, ne de Hıristiyanlar. Ondan geçtim, ağlarına düşen taze av için aralarında döğüştüler, biribirinin sakalını yoldular, kana bulandılar: silâhları olsaydı, öldürüşeceklerdi!.. Böylece bir ay, tasarlanabilecek en şeni tecavüzlere maruz kaldım.

Bugün o merhaleden geçmiş olduğuma esef etmiyorum; ancak bu suretledir ki âdem oğlunu iyice tanıdım. Bütün gördüklerime, bütün çektiklerime rağmen yine iyi kalbli kaldımsa, su saf, iyiliği yaratmış, onu nadir kılmış ve denîler arasına koymuş (hayatın yegâne hikmeti bu değil midir?) olana şükranımı ifade içindir.

Kendimi diri diri mezara girmiş sayıyor, ölmeyi düşünüyordum. Bazı mahpusların, işkencelerine daha ziyade tahammül edemiyerek, pencere demirlerine, çamaşır parçalariyle gece herkes uyurken, kendilerini astıklarını anlatıyorlardı. Ben de bu mazlumlar gibi hareket etmeye karar vermiştim.

Bununla beraber, içimden gelen bir ses bana ümit veriyordu. Eskisi gibi, dünyada yalnız olmadığımı biliyordum. Bir yürek adamı, nadir bir dost, dışardaydı. Fakir ve hâmisizdi, ama iyi kalbli ve akıllıydı. Herhalde beni düşünüyor, beni kurtarmak için çalışıyordu.

Düşündüğüm gibi çıktı: Bir gün, koğuşun kapısı açıldı, gardiyan içeri girdi, arkasından da Barba Yani!... Ne hudutsuz sevinç!.. Yalnız karşımda Kira'yı bulmak beni bu derece sevindirebilirdi. Fakat, aynı zamanda ne hazin şey! Bu bir ay, zavallı adamın saçlarını ağartmıştı! Ağlayarak kollarına atıldım. Bu acıklı sahne karşısında, tek tahassüs ifadesi olarak, yatağa uzanmış bir Rum, haykırdı:

— Vay babalık! Çocuk senin mi? Burası için fena

matah değildi! Bir hayli keyfettik! Kaymağını alan sen misin?

Yüzü kireç kesilerek, Barba Yani beni kolları arasında sıktı, titreyen kısık bir sesle:

— Metin ol! Metin ol!.. Yarın buradan çıkarılacak, sürüleceksin!..

— Sürülmek mi? diye haykırdım. Senden ayrılacak mıyım?

— Bu elde edebildiğim en hafif cezadır. Suçun büyüktür: Gece yarısı, bir hareme girmek istemişsin. Hem, merak etme. Ben de seninle geleceğim. Dünya geniştir, hür yaşayacağız, ileride sözümü dinlemek şartiyle, Türk topraklarında bahtiyar olacaksın... Hadi, Allahaısmarladık... Yarın şafakta çıkmıya hazırlan...

Bütün gece uyuyamadım, şafak sökerken, beni çıkardılar. Tüfek ve yatağanlarla silâhlı iki atlı zaptiye, kapıda bir araba ile birlikte bekliyorlardı. O zaman sürgüne mahkûm üç kişi olduğumuzu gördüm. Barba Yani, eşyalarımızla oradaydı. Hepsi yüklendi, ve kafile Diyarbakır'a doğru yola koyuldu.

★

Bir adamın hayatı ne anlatılır, ne de yazılır. Dünyayı sevmiş ve gezmiş olan bir adamın hayatı hikâye edilmeye daha az elverişlidir. Fakat bu adam içli biri olunca, dünyayı dolaşarak saadet ve sefaletin bütün derecelerini tanımış olunca, o zaman, hayatının canlı bir tasvirini vermeye çalışmak, âdeta imkânsızdır. Evvelâ onun için imkânsız; sonra da, onu dinleyecek olanlar için.

Kudretli, velveleli, ayni zamanda, maceracı bir ruha sahip bir adamın hayatının cazibesi, yeni, alâka verici tarafları mutlaka bu hayatın bâriz hâdiselerinde değildir. Ekseriya güzellik teferruattadır. Fakat teferruatı kim dinler? Kim ondan zevk alır? Hele kim anlar?

İşte onun içindir ki: **«Bize hayatınızdan bir şeyler anlatsanıza!»** nın daima düşmanı oldum.

Bir güçlük daha var: İnsan sevdiği zaman, yalnız yaşamaz. Hattâ artık sevilmek istemediği zaman bile — ki, benim için bugün durum budur — yalnız yaşamaz. Bu, hiç olmazsa, hâtıralarla yaşamaktan vazgeçmiyen içliler için

doğrudur, çünkü hal mevcut olmayınca hâtıra olamaz. Ölmeyi istememiz boşyhudedir. Ben de hayatımda birçok defalar samimî olarak ölümü istedim. Fakat mazimin güzel simaları canlı olarak bana göründüler, kederimi hafifiettiler, acıyı neşeye çevirdiler, ve beni yine insanların yüzünde ebedî güzelliği aramıya mecbur ettiler. Bu güzel yüzlerden biri Barba Yani oldu.

Onun hakkında anlatacak hiç bir şeyim, veya hemen hiç bir şeyim yok: Hayatımın sekiz senesi onunkine perçinlendi... Diyarbakır, Halep, Ankara, Sivas, Erzurum, daha bir sürü küçük kasaba ve köyler gezdik. Yalnız sahlep satmadık. Halılar, mendiller, bıçaklar, kokular, ilâçlar, merhemler, beygirler, köpekler, kediler, elimizden geçmedik şey kalmadı, fakat bizi sefaletten kurtaran o mübarek sahlep oldu. Kötü bir iş bizi şapa oturttu mu, hemen ibriklere, zavallı paslı ibriklere koşuyorduk. Ve o zaman: **«Sahlep! Sahlep! Haniya sahlepçi!»** Bakışıyor ve gülüşüyorduk.

Evet, gülüşüyorduk; çünkü Barba Yani eşsiz bir dosttu; fakat felâketin sebebi, hemen daima pot kırmakta eşi olmıyan bendim. Bir sürü gaflarım arasında, bir okkalısını hatırlıyorum:

Bütün paramızı, Ankara'dan on beş kilometre ötede büyük bir pazardan aldığımız iki güzel ata yatırmıştık. Memnunduk, iyi bir iş yapmıştık. Dönerken, yolda, — biraz memnuniyet, biraz da yorgunluk yüzünden — tekütenha bir meyhane önünde mola vermek arzusuna kapıldım. Vakit geceydi. Barba Yani mâni olmak istedi:

— Bırak canım, Stavraki! Eve gidelim. Orada birer tane çakıştırırız.

— Hayır, Barba Yani, burada! Bir dakikacık. Şansımızı ıslatalım.

Zavallı adam boyun eğdi. Hayvanları dışardaki bir direğe bağladık. Ve, gözlerimiz pencerelerde, birer kadeh yuvarladık. Sonra birer tane daha. Açlık bizi kıvrandırıyordu. Parmaklarımızla yemek yedik. Gelsin gitsin sürahi, çünkü Barba Yani de, keyiflenmenin üstüne tükürmezdi. Türküler tutturuldu. Haykırıyorduk:

Gene de sarhoş olmuşsun!..
Gene bardak kırarsın!..
Amma da pis hayvanmışsın!..

Fakat türkünün ortasında. Barba Yani durdu. Gözleri kara camlarda, dedi ki:

— Eh, doğru, Stavraki, «Pis hayvan» olduğumu anlıyorum, çünkü yanlış görmüyorsam, dışarda bıraktığımız güzel hayvanların yerinde yeller esiyor!

Bir hamlede dışarı fırladım, fakat ancak gecenin sessizliği içinde akisler yapan müthiş bir dörtnalın gürültüsünü işitebildim.

Bir saat sonra, karanlıkta titreyerek, yoldaki çukurlara bata çıka dönerken, Barba Yani, bana çıkışıyordu:

— Şansımızı ıslatalım, dedin. Şimdi yaya yürü bakalım, seni kâfir inatçı çocuk, seni! Kendini teselli için, bana **«Gene de sarhoş olmuşsun!»** türküsünü söyle...

Kalbimizin temiz bir insan toprağında, size canlandırıcı usaresini nakleden o yüksek vasıftaki toprakta çarptığını hissetmenin saadeti!..

Hayatımın, Barba Yani'nin hayatiyle mezcolduğu senelerde, bizzat tabiatın bile hayırhah, kardeşçe, şairane bir manzarası vardı. Her şey bana güzel ve yaşanmıya lâyık görünüyordu. Çirkin iğrençliğini kaybediyor, açık gözlülüğün maskesi düşüyor, kuvvetlilerin tecavüzleri bana katlanılır görünüyordu. Bayağı insanlarla temas bizi boğacak hale gelince, sözsüz, hayata, yalnız tabiatın gözlere ve kalbe hitabettiği hayata sığınıyorduk.

Barba Yani bir kelime söylemeden bütün bir gün yürüyebilirdi. Dikkate değer olan şeyleri yalnız bakışiyle bana işaret ederdi. O buna «dezenfeksiyon banyosu» derdi. Tam mânasiyle buydu. Hilkatin dilsiz eseri, âdiliğin düşürdüğü adamı temizler ve aslına ircâ eder; ne kadar kuvvetli olsa da, âdiliğin ve sefaletin içine düşüp de onun sirayetine uğramıyacak adam yoktur.

Fakat ergenlik çağımın bu büyük yoldaşı, üstelik eski Yunan ve Çin medeniyetleriyle filozofları hakkında malûmat sahibiydi. Dinlenme saatlerinde en büyük zevkini teşkil eden hayat hakkındaki mülâhazalarını eski zaman hakîmlerinden getirdiği misallerle zenginleştirirdi. O bir hakîm değildi, fakat kalbin şuurlu sükûnunu severdi:

— Akıllı bir insan, sükûnu bozan ve hayatı zehirliyen hissî şamataların beyhudeliğini ergeç anlamıya muvaffak olur, derdi bana. Bunu erkenden anlıyabilen bahtiyardır; Hayatın lezzetini daha iyi tadar.

Soğuk bir sonbahar günü, Halep yakınında bir manevra sahasında bulunuyorduk. Bütün askerler sahlebimizin başına üşüştüler. Hattâ subaylar da sahlep içmeye geldiler; ibriklerimizin altındaki korlu ateşimizle ısınıp sohbet etmek için yanımızda kaldılar. Büyük rütbeli bir subay, mâdununa, Büyük İskender'in dostu olan bir generalin, Darius tarafından yapılan sulh teklifi lehinde fikrini beyan ettiğini anlatıyordu:

— General, İskender olsaydım, teklifi kabul ederdim, demiş. Büyük fatih şu cevabı vermiş:

— Ben de kabul ederdim, eğer... Şey olsaydım, şey...

Subay, ismi bulamıyordu:

— Ah, dedi, İskender'in dostunun adı neydi?

Konuşmayı dinleyen Barba Yani:

— Parmenion! cevabını verdi.

— Aferin, ihtiyar! dedi subay. Nereden biliyorsun bunu?.. Sahlep satarken insan Büyük İskender'le karşılaşmaz!

— Neden olmasın! dedi arkadaşım. Gördüğünüz gibi, ısınmıya herkesin ihtiyacı var!

Bu iki mânalı telmih, subayın hoşuna gitti. Bizimle konuşmıya tenezzül etti, fakat, o esnada, gözlerimiz karşılaştı:

— Seni bir yerde görmüş olacağım; yüzün bana yabancı gelmiyor, dedi.

Kızararak:

— Evet, cevabını verdim. Beş sene evvel, İstanbulda, birlikte Mustafa Beyin arabasına binmiştik.

— Hay Allah, doğru! Bir gözü kör olan annesini arayan çocuksun! O yaman ahlâksız sana çok çektirmiş olmalı.

— Çok... Onu tanımıyordum.

— İyi ama, insan, önüne çıkıp yanağını okşıyan ilk adama emniyet eder mi?

Subay uzun zaman kalarak bizimle konuştu ve Mustafa Beyin büyük fenalıklarını anlattı. Sonra, Barba Yani ile alâkadar oldu, bilgisini takdir etti; bir altın lira kabul etmemizi rica etti:

— Bu bir bahşiş değildir, dedi. İhtiyarın bilgisine ve gencin ıstıraplarına bir hürmet nişanesidir.

Eve dönerken, Barba Yani diyordu ki:

— Anlıyor musun, Stavro? Her yerde yolunu kaybetmişler vardır, fakat zekâ ve irfan, hattâ bir askerî üniforma da giymiş olsa, aradaki mânileri kaldırır!

Barba Yani, bir yandan, ihtiyarlıyordu. Bir kalb hastalığı onu seneden seneye hayatını kazanamıyacak hale getiriyordu. Yorgunluğa tahammül edemiyordu. Sık sık melânkoliye kapılıyordu. Ben, yirmi iki yaşındaydım, kuvvetli cesaretli ve açıkgözdüm. Biriktirdiğimiz beş on paraya güvenerek onu istirahata çekilmeye davet ettim; bu istirahati hoş geçirmesi için, henüz tanımadığımız bir memleketi intihap ettik: Lübnan dağı.

Ah, o güzel ve hüzünlü Lübnan dağı! Orada geçirdiğimiz bir seneyi düşünmek bile kalbimi mestediyor, ama, bir yandan da kanatıyor! Gazir! Gazir! Ve sen Dlepta! Ve sen Harman! Ve sen Malmeteyn! Ve siz, bütün dünyayı sarmak ister gibi, uzun şefkatli kollariyle sedr ağaçları! Ve siz, serseri yolcuya usareli yemişinizi sunmak için bir kaya yarığında birikmiş avuç avuç yosunla yetinen nar ağaçları! Ve sen, yakıcı tanrısının okşayışlarına zevkle kendini bırakan, lekesiz enginliğini, yüzleri sonsuzluğa dönük, üstüste sıralanmış Lübnan evciklerinin fakir pencereleri önünde yayan Akdeniz! Hepinize elveda!.. Sizi bir daha görmiyeceğim, ama gözlerim sizin eşsiz ve tatlı aydınlığınızı ebediyen saklıyacak! Bu aydınlık hâtıralarımda kökleşmiştir... Hayat saadetimin tam olmasını istemedi... Fakat, hey Rabbim, hayat nerede ve ne zaman bize tam bir saadet bahşetmiştir ki?..

Lübnan'ın her yanı gibi pitoresk ve bir tepe üzerine oturtulmuş bir köy olan Gazir'de yerleştik. Bir uzlet hayatı yaşıyan bütün Lübnanlılar gibi, Hıristiyan, Arap, yaşlı ve romatizmalı, Set Amra isminde bir kadının yegâne kiracılarıydık. Hıristiyan olduğumuz için, biz ortodoks, o katolik olmamıza rağmen, iyi kabul gördük. İşte bir hikâye daha; çünkü hayatım hikâye bakımından zengindir.

Ben hayatımızı kazanıyor, Barba Yani da nar arayarak ve küçük yılanlar öldürerek bastoniyle dolaşıyordu. Bu esnada, nargilelerimizi içerek kendisiyle uzun sohbetlerde bulunduğumuz Set Amra'nın da büyük bir derdi olduğunu öğrendik. Çok yalnızdı ve bu yalnızlık ruhunu kemiriyordu. Biricik evlâdı olan yirmisinde bir genç kız, Venezüella'daydı. Lübnan halkının âdeti üzere para kazanmağa giden

babasına refakat etmişti. Fakat, babası bundan bir sene evvel ölmüştü, onun ölümünden beri de Amerika'dan gelen mektuplar seyrekleşmişti. Adı Selina olan bu genç kız fakir değildi. Kârlı bir mücevherci dükkânını işletiyordu. Yalnız, kalbi, anasiyle meşgul olmak hususunda pek de cömert davranmıyordu. Bazan onu unutuyor ve Set Amra uzun günler kuru ekmekle geçinmek zorunda kalıyordu.

Haline acıdık. Ondan sonra yemeklerimizi birlikte yemeye başladık. Set Amra bizim kızkardeşimiz ve anamız oldu. Onu mükemmel koyun kızartmalariyle besledik ve nargilesinden tömbeki eksik olmadı. Bundan fazlasına zaten ihtiyacı yoktu. Bizi evine gönderdiği için Allaha şükretti, ve kızına minnet ifadesiyle dolu mektuplar yazdı. Selina cevabında kardeş kalbli iki yabancıya teşekkür ediyordu.

Mesut günler geçirdik.

Gel gör ki, az kazandığımız için birikmiş paramız gözle görünür bir şekilde azalıyordu. Kış geldi, onunla birlikte Barba Yani bir soğuk algınlığına uğradı. Beyrut'a gidip bir hekim, sonra da ilâçlar getirdim; bu itinalı tedavi sayesinde aziz dostumun hali iyileşti, ama, paralar suyunu çekti.

Kış Lübnan gibi bir memeket için fazla şiddetli geçti. Açlıktan ölmiyecek kadar bir şey teminine güçlükle muvaffak oluyordum. Etten mahrumduk. Yuvamızda haftada üç gün kuru ekmeği baştacı ediyorduk; daha tutumlu olmak için yalnız bir nargile ateşliyor, marpucu elden ele, ağızdan ağıza dolaştırıyorduk. Müşkül bir vaziyetti bu, fakat Marta yaklaşırken, bir haber bizi sevince garketti: Selina, Venezüella'dan hareketini, üç, dört haftaya kadar geleceğini bildiriyordu.

Bağrışmalar!.. Sevinç taşkınlıkları!..

Günün birinde Set Amra, esrarlı bir tavırla bize dedi ki: «Size bir şey söyliyeyim mi? Stavro güzel çocuktur. Muhakkak Selina ona tutulacak, o zaman bana yaptığınız iyilikler geniş surette mükâfatlanmış olacaktır. Eh, ne dersin, Stavro?..»

Stavro ne mi derdi? Tabiî, âdeti üzere çılgına döndü! O kadar çılgına döndü ki, Barba Yani'yi de çılgınlığa iştirak ettirdi, ve romatizmalı da beraber olduğu halde, üçü-

müz birden, hiç bir şeyden haberi olmıyan Selina ile yakında yapılacak nihâhımızın şerefine hora tepmiye başladık.

Sağır beygir gibi, başımın dikine gidiyordum; evi müstakbel malım telâkki ettiğimden, damını örten çakıltaşlarının yağmur suyunu odalara sızdırdığını farkettim. Bunun üzerine, Lübnanlıların yaptığı gibi, loğ taşını alarak dama trmandım ve halkın taşkın kahkahaları arasında, topuklarıma çarparak beni tepeüstü düşüren ağır silindiri ardımda sürükliyerek damın üstünde enine boyuna koşmaktan canım çıktı.

Hey gidi gönül, bana neler çektirdin!..

Daha ileri gittim. Bir gün, Barba Yani'ye, Set Amra'nın, marpucunu hazla emen hâlâ kırmızı ve etli dudaklarını göstererek, dedim ki:

— Hey, Barba Yani! Şu dudakları görüyor musun? Kimbilir, belki bunlar nargilenin kehribarından başka şeyleri de emmesini bilir! İki düğünü birden yapmamız kabildir!

Evet, iki düğün, tabiî, çünkü Selina ile evlenmem, fakirliğimiz kadar kat'i ve muhakkak bir şeydi...

İhtiyar dostum içini çekti: «Ah, Stavraki! Hayatı tanıman için daha çok fırın ekmek yemen lâzım!

Kehaneti doğru çıktı.

Selina geldi. Şeytan gözlü ve gür saçlı güzel bir esmerdi. İri, gürbüz, cıva gibi canlı, fakat tüccar ruhlu ve âlüfte zekâlı idi. Daha ilk günden hepimizi ürküttü. Teşekkürleri kısa ve kuru oldu. Hayatımızı iğrenç buldu; az kalsın, anasının sefaletini de bizden bilecekti. Tek başına bir ev kiralıyarak bizi hor gördüğünü, âleme ilân etti, eve her gün bir çeyrek saatlik birer ziyaret yaptı ve bize tazminat olarak vermesi için Set Amra'ya gülünç bir para ödedi. Ekzotik tuvaletlere ve kıymetli mücevherlere bürünerek, köyün kıskanç gözlerine kendini bir mal gibi teşhir etti.

Bir gün, komşulardan biri, zengin bir yabancının Beyruttan Selina'yı ziyarete geldiğini haber verdi. Selina, benim yavuklum, benim nişanlım!

Tek samimî dostumun kollarına kapanarak inledim:

— Ah, Barba Yani, hayat ne kadar inkisarlarla dolu.

— Bilmiyor muydun, Stavraki? Öyleyse bunu yeniden

öğren. Şimdilik, ibriğini al, benimkini de bul, bohçalarımızı toplayıp gidelim! Gidelim: Dünya yine güzeldir!

Zavallı Set Amra'yı gözyaşları içinde bırakarak yola çıktık. Tam üç ay, Lübnan dağının nefis çevresini dolaştık, onun berrak kaynaklarından içtik ve Lübnanlılara ebedî sahlebimizden içirdik.

— Sahlep! Sahlep! Haniya sahlepçi!

— Dünya güzeldir, değil mi, Stavraki?

— Ah, Barba Yani! Ne kadar hakkın var!..

★

Dünya güzel mi? Yok canım, yalan bu!.. Bütün güzellik, bizim kalbimizden gelir, bu kalb mesut kaldıkça. Bu saadet kaybolduğu gün, dünya bir mezarlıktan ibarettir. Ve güzel Lübnan toprağı benim kalbim ve Barba Yani'nin cenazesi için bir mezarlık oldu.

Bir gün, Dlepta yakınında, âni ve beklenmedik bir nöbet, onu yüzükoyun yere düşürdü, başı bir kayaya çarptı, yaralandı.

— Barba Yani! Aman, Barba Yani! Ne oluyorsun? Canın acıdı mı?

Hayır. Barba Yani'nin artık canı acımıyordu, canı yanan yalnız ben oldum...

Bu, sonraki hayatımı kemiren bir kurt oldu. Kaybettiğim bu dostluğun hasreti ve her şeye rağmen, bir muhabbet aramak arzusu, birkaç sene sonra, beni memleketime dönmiye, bir insana yaklaşmıya, onu Kira ile anamı sevdiğim gibi sevmiye sevketti.

Fakat bu, hatırlarsınız, pazarcı Stavro'nun hikâyesiydi.

S O N

Kira Kiralina, Panait Istrati'nin ilk eseridir. Roma'n Rolland'ın okuyunca hayran kaldığı ve bütün dünyaya yazarını bir dâhi olarak ilân ettiği bu eserinde Istrati, çocukluğunda dinlediği bir hikâyeyi, Pazarcı Stavro'nun hayatını, onun ağzından anlatır. Bir kısmı Romanyada bir kısmı da İstibdat devrindeki İstanbulda ve Osmanlı imparatorluğunun muhtelif yerlerinde geçen maceralarda kaybettiği anasını ve kızkardeşini bulmak için diyar diyar dolaşan ve başına türlü felâketer gelen Stavro'yu adım adım takibederiz.

100 kuruş